

CHAYEINU

Shabbos Initiative

פרשת האזינו-שבת שובה

Pg. #	Content
2-3	Seudah Stories
4-5	Life of Truth Story
6-7	Chayeinu Article
8-9	Teaming Up – Yiras Shamayim
10	Hilchos Shabbos Initiative
11-12	Halachah Q&A
13	Comic Story
14-21	Nefesh Shimshon
	גליונות
22-27	הג"ר שמואל פעלדער שליט"א
28-29	הגר"ח קניבסקי זצ"ל
30-34	הג"ר דוב לנדא שליט"א
35-36	הג"ר מאיר צבי ברגמן שליט"א
37-40	הגר"ד פוברסקי שליט"א
41-42	הג"ר משה הלל הירש שליט"א
43-44	הג"ר יצחק זליברשטיין שליט"א
45-46	הג"ר שמעון גלאי שליט"א

Daily Hilchos Shabbos - Rav Shmuel Bernath
732.301.4043 opt 2 then 8

לע"נ ר' שלמה ז"ל בן יבל"ח ר' יעקב שרגא שליט"א
לז"נ הרב מתתיהו חיים בן הרב יעקב זצ"ל

לרפוי"ש חיים שמואל בן ליבא

יהודית בת שרה הינדא, דניאל יהודה בן אסתר שירה
לזכות אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה

Dedication opportunities: 848-373-4436
shabboschayeinu@gmail.com

SEUDAH STORIES

פרשת האזינו תשפ"ה

A Yid is a Yid

One Erev Yom Kippur, a few years before his passing, Rav Moshe Feinstein zt"l was wheeled into the elevator of his apartment building in the Lower Eastside of Manhattan. He was going to be spending Yom Tov by his Yeshiva in Staten Island.

There was a Jewish man in the elevator whose head was bare. The man bent down towards Rav Moshe and said "A Happy New Year, Rabbi." Rav Moshe looked up at the man with genuine warmth and wished the man the same. The man then bent down again and said to Rav Moshe "And a healthy new year too, Rabbi." Rav Moshe looked back at the man and said "May you also be blessed with a healthy year, one filled with success and *nachas* from your children and may you live to witness Mashiach's arrival".

The man was so moved by the great Rav. As Rav Moshe was getting into the car, the man turned to Rav Moshe's daughter-in-law, Rebbetzin Sheila Feinstein, and said "It's obvious that I am not religious, but to the Rabbi I am a Somebody."

In the car Rebbetzin Feinstein told her father-in-law how moved the man was. Rav Moshe explained his show of warmth toward the man in one short sentence "*Uber er iz a Yid*" (But he is a Jew)!

The Missing Rabbi

One *erev* Yom Kippur, shortly before sunset, all the Yidden of Salant had gathered in shul, the men were wrapped in their *talleisim*, and all were waiting for the saintly Rav, Rav Yisrael Salanter to come so they could all begin *Kol Nidrei*. They waited. And waited and waited, and the Rav wasn't showing up! People started getting worried. Where was the Rav, did something happen to him?! Finally, at the last moment, he came rushing in and they were able to start. After Maariv was over, he explained to the people who were gathered what had happened.

The Rav was on his way to shul, when he passed the open window of a small house. Through the window, he heard a little baby crying. Obviously, the mother had left the baby sleeping, and figured she could just go to shul to hear *Kol Nidrei*. But after the mother left, the baby woke up and started crying.

So, Rav Yisrael went into the house and rocked the baby until it calmed down and fell asleep again! It didn't matter that he had been on his way to shul on *erev* Yom Kippur to daven *Kol Nidrei*. A *yiddishe neshamah* was in distress, and helping another Yid is the most important thing there can be, even if it's just a little baby!

The Man on the Plane

Many years ago, a Yid named R' Shimon was travelling to Eretz Yisroel, and as he was sitting on the plane, he could not help but notice elderly man on his left who was busy consuming a non-kosher meal. R' Shimon was startled and disturbed to see that the name on the wrapper of the meal was an obviously Jewish one.

SEUDAH STORIES

פרשת האזינו תשפ"ה

"Excuse me, I don't mean to be rude or offend you, but may I ask you a question?" he asked. "Are you aware that we have the option to order kosher meals on this airline?"

The man looked at him and replied with disgust, "I don't eat kosher."

"Do you mind my asking why not?" questioned a disturbed R' Shimon.

"You really want to know what happened to me?" the man asked while he rolled up his sleeve to reveal a number tattooed in blue ink. "It was my son. That was the final straw. I endured everything in the concentration camps with equanimity until finally, one day I broke. The entire time in the camps, I had one goal, to see the liberation with my son. His mother was long gone, as were his brother and sisters, but we were going to survive, I was sure of it. One day, the entire prisoner population was summoned to the assembly area for a special roll call. There were a number of trapdoors on the platform to accommodate several simultaneous hangings. During this tirade, my son's hand was squeezing my arm so hard that he almost cut off my circulation. We all stampeded to get out of the line of fire, and my son and I were separated in the frenzy. I never saw him again. Later, I heard from others who knew us, that he had been pulled aside by a soldier and shot."

Brushing the tears from his eyes, he continued, "That is what broke me and I don't keep anything anymore."

R' Shimon did not know what to respond to this misguided statement born of such suffering, so he did not say anything. Six hours later, they landed and went their separate ways, not expecting to ever cross paths again.

Four years later, R' Shimon decided to take his family to Eretz Yisrael for the *Yamim Tovim*. For Yom Kippur, they attended a *Sephardi* shul in *Yerushalayim*. Walking outside for some fresh air, he saw something out of the corner of his eye that stunned him. An elderly man was sitting at the bus stop, shamelessly smoking a cigarette! Standing there in shock, he suddenly recognized him as the acquaintance from the plane who had lost his son in the concentration camp. R' Shimon realized that he was being given another chance.

Approaching the elderly man, he asked, "Isn't it funny how life will sometimes throw two people together and they can't even imagine why? Then years later they cross paths once again, and this time they are able to get a little bit of an idea why they had to meet. I'm sure you know that today is Yom Kippur and they are about to say *Yizkor*. Come with me so we can ask the *chazzan* to mention your son's name, who died *al kiddush Hashem*. This might be your only chance for your son's name to be remembered. Don't you think that it's time for his *neshamah* to be mentioned?"

Tears gathered in the corners of his eyes, just waiting to spill over onto his shirt. Clasp his arm, R' Shimon led him through the shul and up to where the *chazzan* stood. Approaching him and asked if he would say *Yizkor* for the man's son. The man then leaned over and whispered his son's name:

Binyomin Zelig ben Eliezer.

The *chazzan's* face turned a chalky white, and beads of sweat broke out on his forehead. His eyes looked like they would pop out of his head, and he swayed for a second where he stood. He reached out toward the man standing next to me and called out in a strangled voice, "Father!" and fainted on the spot.

A Life of Truth

Stories from our tzadikim on thriving through adversity

בעזרת השם יתברך

Gezairas Tach V'tat. Its mere mention conjures up images of Yidden running for their lives from the blazing fires which wiped out a third of קלל during the years 1648-1649.¹ In the name of "religion", the wicked *rasha* Bogdan Chmielnicki וזכרו שמו ימח, and his armies of hoodlums and רוצחים, plundered the Yiddishe *kehilos* of Eastern Europe. There were two גדולי הדור who were killed by the Cossack mobs, the great צדיק and מקובל Rav Shimshon of Ostropolle², and Rav Yechiel of Nemirov. It was plainly said that these two צדיקים were מסכים to be קרבות for the sake of ישראל. קלל a complete destruction of the ישראל שול had been decreed. These two צדיקים gave their lives to save two thirds of ישראל. קלל. The other third actually had to give up their lives.

Rav Shmuel Ashkenazi was the son of Rav Shimshon of Ostropolle, and the son-in-law of Rav Yechiel of Nemirov³. He and his family managed to escape the sword of the Cossacks in Russia, and they settled in the great city of Cracow, Poland. When they arrived in Cracow, the Yidden lined the streets in their Shabbos clothing, and played music as they greeted Rav Shmuel אשכנזי and his family of צדיקים. The sight of such great צדיקים, such a *bikavodikka* family in ישראל, קלל, such prodigious princes running like fugitives, broke their hearts. Yet, the fact that this *Tzadik* and his family had taken up residence in Cracow, and they could now benefit from his guidance and זכויות, made them feel very fortunate.

Rav Shmuel Ashkenazi's time in Cracow was short lived. He soon returned his נשמה back to those of his holy fathers, leaving behind a great ירושה of both רוחניות and גשמיות to his son Reb Avraham. Despite the fact that Reb Avraham Ashkenazi was very young, the people of Cracow felt וביט צדיקים יעמד⁴, the chain of קדושה and greatness would continue to spread from him. Reb Avraham continued teaching his father's Torah to the masses of Cracow, and things finally felt like they were settling down, but then, once again the שטן came dancing. A meeting took place behind the locked chambers of the Polish government. The Premier was more than a little bit annoyed at his advisor, Polska, whose idea it was to allow the Jews refuge in Cracow. Of course, allowing the Jews into Cracow was a good move even from a selfish perspective. The Jews stimulated the economy. They started shops and businesses. The factories and farms had whom to sell their products. The fact was that the average Pole had next to nothing and the Jews were benefiting him. With the Cossacks killing Jews in Russia, it made sense for Poland to gloat over the opportunity to allow them in. The Premier, though, was a raving anti-Semite. His attitude was תמורת נפשי. The Poles could go hungry. The main thing was that the Jews shouldn't profit. The fact that the Ashkenazi family came with a large entourage, and they were respected and doing well, made him green with envy. His decision was made. The Jews would have to be made to feel uncomfortable. The already exorbitant Jew tax would be doubled, and hopefully, the Jews would take the hint and leave Cracow!

When the refugees heard about this evil decree, they looked towards Reb Avraham for guidance. Was it time to leave Cracow and travel someplace else to find a מקום מנוחה for themselves? The new גזירה was making life almost impossible for them. Gently, Reb Avraham answered them. "My dear friends, as a little boy I spent my days running from town to town avoiding the Cossack sword. We finally made it here to Cracow where we have at least some relative הנפס. I saw my sainted father learning Torah, and being עוסק in עבודת השם, under the most difficult of circumstances as we ran from town to town. Look! We have to come to terms with this. The fact is, we are in גלות, and until משיח comes there will be צרות no matter where we are. So, they want to double our taxes, they will double our taxes, what can I do? We will continue to stay here in Cracow."

A year later, the government held another meeting. "Polska, it's not working! It's been a year since we've enacted all sorts of disgusting laws against the Jews. It's not working Polska! The Jews aren't running!" "Well, what would you like us to do now?" Polska shot back. "Don't expect us to become barbarians like the Cossacks and take to the sword! You've passed all sorts of laws. The Jews can only live in the ghetto. We've made life exceedingly difficult for them! What more do you want?!" Unmoved, the Premier responded, "Making life difficult for the Jews is obviously not working. Let's outright decree that all the refugees who have run here from Russia must leave! **They never had permission to enter!** "But we *did* give them permission to enter!" **"We just decided that we didn't!"** They were supposed to be guests and paupers here, not rich and well to do. That was not our plan!"

Before long, soldiers were dispatched to post up the terrible גזירה. All the people who had suffered so much dodging the death and destruction of the Cossacks, now had three months to leave Cracow. The Yidden turned to Reb Avraham for guidance. "Reb Avraham! Did you see the new גזירה? What's going to happen? מה עשה השם לנו?" Reb Avraham responded, "Please rabbosai, גם זו לטובה, Whatever הוא הקדוש ברוך does is good, whether or not we understand it. Look at the great חסד over here. The שול עולם has not decreed upon us that we have to leave empty handed. They are giving us permission to take our money with us. Clearly הוא הקדוש ברוך has sent a שליח amongst the evil people who have made this decision. The שול עולם will help. We will find new places. Better places. Perhaps in a smaller town where we won't stand out so much in the eyes of the גוים, we will find some relative peace where we can serve Hashem without anyone bothering us.

¹ Rav Fishel Schachter/ Tales of Tzadikim Shiur #137 / Dial-A-Shiur

² Rav Fishel Schachter/ Tales of Tzadikim Shiur #137 / Dial-A-Shiur was a grandson (daughter's son) of R' Shimshon ben Betzalel, a brother of the Maharal of Prague. He was born around the year ש"ס (1600) and died על קידוש השם (1648) (Artscroll History Series / The Early Acharonim / pg. 148)

³ In the *Shach's Megillas Eifah*, in a piece titled קל מלא רחמים, he writes a moving הספד for the great Reb Yechiel of Nemirov. (ibid. pg. 167)

⁴ (משלי יב: ז)

הוא sent us this נסיון and He will give us the כוחות to face this נסיון. I wouldn't have chosen to wander from place to place again on my own, but הוא created this situation, and now that we have no choice, I will leave with a smile.”

So, only several years after Rav Shmuel Ashkenazi and his family of צדיקים came into the city of Cracow with so much joy, the people of Cracow lined up weeping and crying as they accompanied the Ashkenazi family, and many of the other Jews who had run away from the Cossacks, out of Cracow. “Woe is to them!” they said to themselves. “Why?! Why did the Polish government do this? No other explanation other than outright ישראל and jealousy.” When they reached a turn in the road, Reb Avraham Ashkenazi turned around and faced the people of Cracow. He thanked the Yiddishe community for being so kind to him during his stay there. He thanked them for their קבוצה in greeting him, and told them to be מקבל the גזירה of sending him away. They traveled a little further, and when they got to a crossroads, once again, Reb Avraham Ashkenazi addressed the people that had to leave with him. “Rabbosai! As much as it would be so valuable for us to stay together, I don't think it's a good idea. Do you see what happens when we are together? We grow too big, and that is what generates the שגגה of the גוים toward us. Perhaps, under the circumstances it would be beneficial for us to divide ourselves into small groups. Of course, in our hearts our קשר will be extremely strong. We will care for each other at all times. We will write to each other. We will help each other. But in a physical sense we must do this! Rabbosai! Please! Have *bitachon*! I and my family are going to settle in a small town called Bistriz. The rest of you should travel to different towns. The רבוננו של עולם will help! The רבוננו של עולם will say enough for our צרות.

When Reb Avraham reached Bistriz, he immediately began the process of building a big house. Not a fancy house from the outside, but a big house. He was determined that if he was going to take up residence in this small town, he would take advantage of the wonderful opportunity of the מנוחה of אורחים. The Yidden who travel from town to town and pass through Bistriz should be able to spend a night there, a Shabbos there, in a special room with comfort. Rav Avraham made sure that there was always plenty of food. Indeed, from far and wide people flocked to Bistriz for a rest, for a *ruchniyusdikka* uplifting as well as a *gashmiyusdikka* one. Once again, the *bracha* that accompanied Reb Avraham, planted itself into place. Whatever Reb Avraham invested in had tremendous הצלחה. But more important than anything else, a wonderful thing happened to Reb Avraham. He was blessed with a son. To show that he had tremendous love for ה' despite all his travails, and that he was מכיר the עולם של רבוננו in the midst of all his צרות, he named his son Leiber, Lieber, which in Yiddish means love, to show his love to ה'. Now, Reb Avraham Ashkenazi would be busy most of the day being מנהל his son Reb Lieber. Each day he would learn more and more with him. A rising star in ישראל was coming up!

But, once again tragedy would strike. Reb Lieber's father, Reb Avraham, passed away. Reb Lieber was left a young יתום in a huge house in the town of Bistriz. The Yidden of Bistriz did their best to try to help poor little Lieber. They hired special מלמדים for him. To their dismay, Reb Lieber didn't seem to have much interest in these מלמדים. Instead, he would wander off into the woods behind his house, he would wade through a pond, and he would spend hours and hours there!

What was he doing in those woods? People said that they heard him cry, they heard him *daven*, they heard him learn to himself. But was this normal? For such a small child? *Ahavas Hashem*, and *Ahavas Yisroel* go hand in hand. True to his name, Lieber, even as a little boy, developed such a love for Yidden. When he would return home from his day in the forest, he would never go in a straight path. He would run, dodging the trees, through the twigs, alongside the brook, until he would reach the edge of the forest. Then he would circle around and around in the field.

What was he doing over there? He was looking for lambs, for cows, or oxen that had gone astray. He knew each one more or less, where it came from, and who it belonged to. Lieber was an interesting sight! Walking home at the end of the day across the fields leading a bunch of animals returning each one to its farm. The townspeople were thrilled! Other farmers had to go looking at the end of the day for their lost animals, but in the little hamlet of Bistriz there was never a problem. Little Lieber, with his love to return something back to its rightful owner, did all this work for them. The townspeople used to say, “*Chutchik* if the kid is a *shtickle*, funny, he spends his time in the forest, at least he has a טוב! A good heart! Looking so much to do favors for people!” And this way, little Lieber grew up to be big Lieber. He got married. After his marriage, not too much changed. They lived in their big house. Once again, אורחים came flocking from all over as Reb Lieber continued to spend the money that his father had left him in the same manner that his father used the money, with צדקה and חסד. Lieber again would spend his days in the forest *davening* and learning. Every once in a while, Reb Lieber would have to put up with some of the town חכמים. “*Anshuldiks*! Reb Lieber, really, it's not for me to tell you what to do, but I'm going to tell you what to do. You have to invest your money! What do you mean you're using your father's money? You're just going off spending all day in that forest over there! What are you doing there anyhow!?” “Lieber! *Dos is nisht der veg*! This is not the way you're supposed to do things! *Mishugaim* spend their time in forests alone! What?! You bury yourself in a *talis* over there?! You're saying תהילים! What? Do you have all of the worries of ישראל on your shoulders?! LET'S GO! START A STORE! I'LL HELP YOU! I BE YOUR MANAGER, OKAY!

Reb Lieber heard this from morning until night, and never answered a word. He politely nodded his head and said, “thank you,” and just walked away.

בפערת השם יתברך we will continue this story.

There is so much to learn from the אמונה and ביטחון of the great צדיקים in this story. Reb Lieber eventually became a great תלמיד and צדיק. It's amazing to see his level חסד and השתוות even at such a young age. We should be זוכה to a טובה וחסידה טובה.

⁵ R' Lieber eventually became Reb Lieber Hagadol ה' תקל"א – ה'תכ"ז (1667 – 1771) R' Eliezer ben R' Avraham the founder of the Berditchev *kehillah*, (The Sarah Rohr Yahadus Curriculum, Volume 5, pg. 27) and the Berditchever Magid.

rifice is too great for Klal Yisroel. When there is a known enemy, we exhibit the most exalted and noble *mesiras nefesh*.

However, when it is something that might be technically permitted, especially something for which we might be able to find a 'mitzvah rationale' (*dirah nah, keilim na'im marchiv da'ato shel odom...*) one needs clarity of *hashkafa* to understand the danger, and decisiveness and stubbornness to go against the prevailing mindset.

The advertising industry and the 'gashmiyus industry' wants nothing less than that every *frum* family – man, woman and child – should think that 'this is the way it is'. The world has changed.

Whereas way back in the 'stone-age' people drove old cars; lived in simple apartments and houses; had nice, neat, clean, simple, appealing clothing, and could somehow get along without eating large slabs of meats with thick grill lines and big bones sticking out from all sides, today things are different.

HAS the World REALLY Changed?!

They want us to believe that today the *velt* has changed. Things are different in 2018. We are different, our kids are different, we must realize that times have changed....

That is what they want you to think. They couldn't be more mistaken.

Finally, we are seeing a wonderful development. The silent majority is finding its voice. The truth can still be espoused, proudly and unabashedly. Yes, there is a quiet majority - not minority but majority - of *bnei Torah*, both *kollel yungeleit* and those who have joined the workforce, who have not been enticed by this assault on the age-old priorities that characterize a Torah Jew. These *bnei Torah* realized, however, that the power

THEY WANT US
TO BELIEVE THAT
TODAY THE VELT
HAS CHANGED.

of a *yachid*, even thousands of *yechidim*, without a *koach harabbim* would not be sufficient to turn back the tide.

They realized that unbridled materialism and the constant raising of the bar in our collective communities are the doings of the *yetzer hara*. It cools off our *Yiddishkeit* and reduces so many aspects of *Yiddishkeit* to consumerism, as opposed to *pnimiyus* and, yes, *emes*.

When their children or even their wives or themselves were challenged by the perception that the advertising industry projected that 'everyone is doing it', they drew on their own *koach* and said, 'NO! Everyone is *not* doing it and most people are not even happy with it.'

The Impact of the Chaburah

In order to augment the *koach harabbim* that is fed up with outside forces dictating their foreign values to us, a wonderful *chaburah kedosha* was founded in Lakewood. This *chaburah kedosha* consists of more than 300 families who realized that when it came to materialism and pleasure-seeking, the bar was slowly but consistently being raised to the point where the lifestyle of an *erliche Yid*, of a family of *bnei Torah*, was markedly different compared with just a few years ago. In addition, they realized that their children were being affected by the 'everyone has it' or 'everyone does it' syndrome, and it became necessary to factor all of these things into their *chinuch* decisions as well.

This group of *bnei Torah* created

(continued on pg. 17)

The "Kosher" Invasion

Perhaps there has never before in the history of Klal Yisroel been such an invasion into the *frum* lifestyle from ostensibly 'friendly', 'kosher' sources. That is indeed what makes them so dangerous.

Our communities and families are constantly being inundated with messages extolling the virtues of unbridled materialism, creating a veneer and perception that these pursuits of increased and enhanced levels of *gashmiyus* are acceptable and perhaps even commendable because 'everyone is doing it...'

In addition, *hashkafos* that are not in consonance with the true Torah viewpoint are often circulated in many of these ostensibly kosher sources that impact our thinking and sow confusion in our minds and the minds of our children.

Indeed, when 'everything' is kosher, the justification of 'everyone is doing it' are the *yetzer hara's* most effective tool. This is one of the most troubling paradoxes in Jewish life. When there is a clear-cut *gezeirah* or *issur* that we are being pushed to transgress, everyone understands that we must fight for our spiritual lives. In such instances, no sac-

PERSPECTIVES FROM B'NEI HACHABURA

By Avrohom Birnbaum

The THUNDERING VOICE of the Silent Majority

There are times when one encounters the absolute *emes*. It is so clear, that one wonders how he could have thought otherwise... even for a minute. At other times, the *emes* seems so far away, encased in a muddled confusion that is clouding over it.

One example of the clarity of the absolute *emes*, is on *Rosh Hashanah* when the *chazzan* for *Shacharis* begins a haunting melody, culminating in the word, "HAMELECH". When we say, or better put shout, the word 'Hamelech' with every fiber of our being the truth is so clear, we sometimes wonder how we don't live with that absolute *emes* the entire year.

When we say 'Hashem Hu HaElokim' at *Ne'ilah*, the absolute *emes* stares us in the face with such clarity that it is truly awesome. There is nothing else in this world other than Hashem and His *ratzon*. It is true, it is clear, it is obvious.

We know, however, that the *yetzer hara's* job is to throw sand in our eyes, to make that *emes* cloudy and vague, and to bombard us with distraction after distraction so that we forget 'Hamelech', so that we conveniently leave 'Hashem Hu Elokim' to the side.

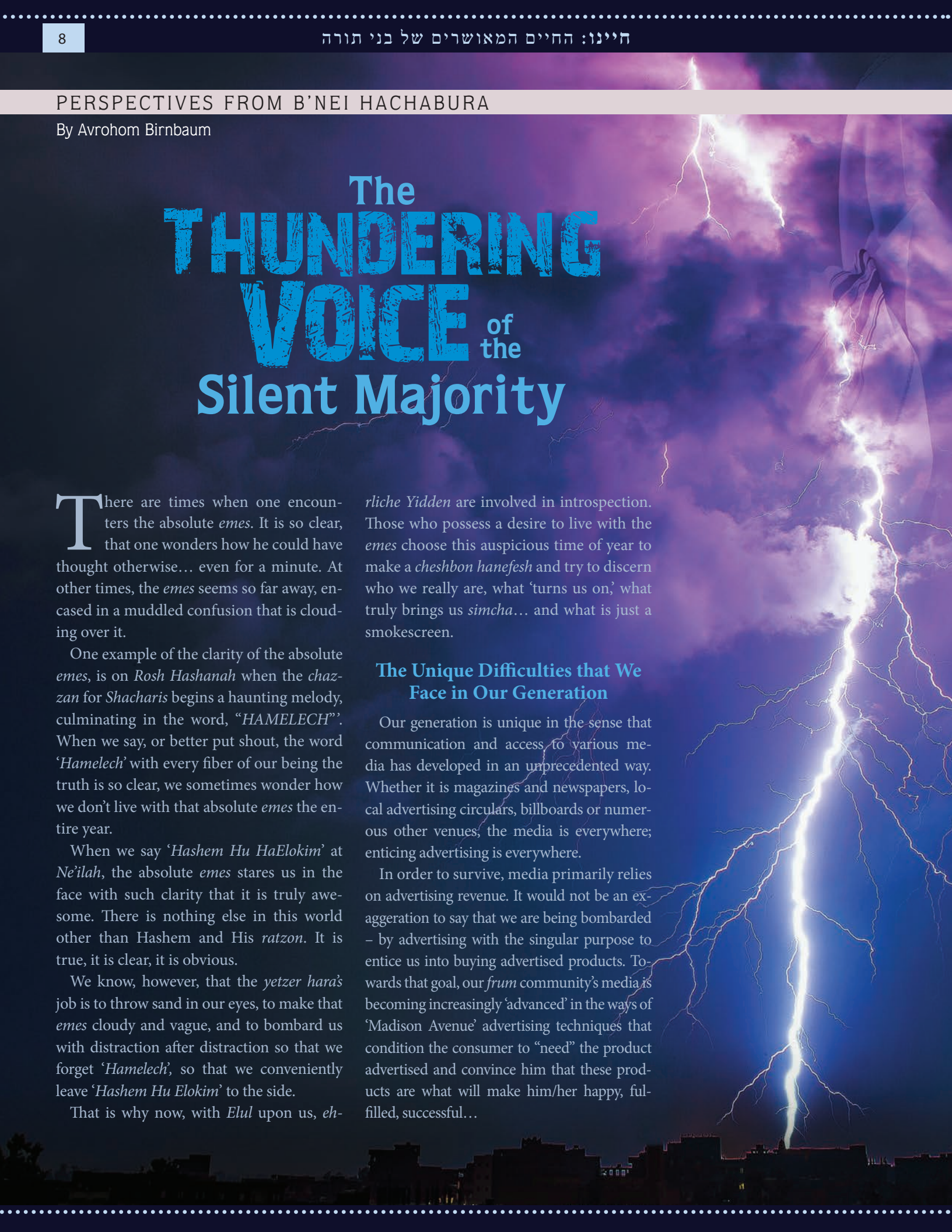
That is why now, with *Elul* upon us, *eh-*

riche Yidden are involved in introspection. Those who possess a desire to live with the *emes* choose this auspicious time of year to make a *cheshbon hanefesh* and try to discern who we really are, what 'turns us on,' what truly brings us *simcha*... and what is just a smokescreen.

The Unique Difficulties that We Face in Our Generation

Our generation is unique in the sense that communication and access to various media has developed in an unprecedented way. Whether it is magazines and newspapers, local advertising circulars, billboards or numerous other venues, the media is everywhere; enticing advertising is everywhere.

In order to survive, media primarily relies on advertising revenue. It would not be an exaggeration to say that we are being bombarded – by advertising with the singular purpose to entice us into buying advertised products. Towards that goal, our *frum* community's media is becoming increasingly 'advanced' in the ways of 'Madison Avenue' advertising techniques that condition the consumer to "need" the product advertised and convince him that these products are what will make him/her happy, fulfilled, successful...

Yiras Shamayim
Rav Saadyah Grama
732-301-4043 opt 2-1-1-81

...continued from last week

It's An Investment

We must teach our children – and we must teach ourselves – that *schar v'onesh* is the basis of our *emunah*. But we also must realize that when we walk away from an *aveirah*, it is not a sacrifice! It is an investment! The *schar* that we get from not doing an *aveirah*, tempting as it may seem, is a reward for our investment. People nowadays are willing to invest millions of dollars without a problem. Yes, they are giving you their money for right now, but they understand that there is a greater reward waiting for them. We also must realize that giving up, so to speak, on doing an *aveirah*, yields far greater returns than we can imagine.

The Language of The Torah

We can see this idea most primarily from the Torah itself. The Torah speaks this language; *schar v'onesh* is something that can easily be seen as you go through the *parshiyos*, on the most basic levels – even in what we teach to the youngest children.

In Parshas Bereishis, we see that the world was created, and Adam got a mitzvah not to eat from the *eitz hadaas*. When Adam did not keep this *mitzvah*, he got a punishment, as did Chava and the *nachash*. They got punished because they did something wrong. In the next *parshah* of Noach, the world was doing *aveiros*, so it had to be destroyed, and we learn all about the *mabul*. Noach did the right thing in the eyes of Hashem, and so he got *schar* and was saved from the *mabul*.

All throughout the Torah we see this phenomenon. In the *dar hamidbar* – every time Hashem's command was not heeded, there was an *onesh*. Hashem told that *dor* countless times – if you follow My *ratzon*, things will be good, and if not, then the opposite, *chas v'shalom*. Even *tzaddikim* like Nadav and Avihu were punished for doing the wrong thing!

All throughout the Navi we see that when Klal Yisroel went in the ways of Hashem, things were peaceful, and if they rebelled, suffering came upon them. This is the way Hashem runs the world.

But now, people only talk *ahavah* and love. The catchphrase of 'just love them' has become part of Yiddishkeit, practically. Anybody who really knew Rav Dovid Trenk, *zt"l*, knew that there was a lot of *yirah* to his *avodas Hashem*. Of course, it was together with *ahavah*, but we have to know how to balance both of them. Just love them doesn't work!

Suppose you have, *chas v'shalom*, a teenager who went off the *derech*. You encounter him on his phone on Shabbos, smoking a cigarette, and you tell him, "Don't be *mechallel* Shabbos. It's not worth it! Shabbos is so enjoyable, so full of *oneg*..." He's going to look at you and say, "Go get a life. This is how I enjoy Shabbos! You eat your cholent and I smoke and play on my phone. I am doing a *mitzvah*!"

Yiras Shamayim
Rav Saadyah Grama
732-301-4043 opt 2-1-1-81

Just love doesn't work. It doesn't give them the equipment to deal with their *nisayon*. If it is drilled into them from a young age that there is no playing games with the Ribono Shel Olam and that there is a real *onesh* for *chillul Shabbos*, perhaps they would stand strong in the face of this test. If they know that this isn't an option, maybe they'll seek out other ideas, but *chillul Shabbos* won't be one of them, because they'll know that it comes with a heavy price.

We daven in the *birchas Hachodesh* for *ahavas Torah v'yiras shamayim*. Rav Mattisyahu zt"l says that what we are davening for is *ahavas Torah*, and *ahavas yiras shamayim*. We are davening that we should also love and appreciate *yiras shamayim*!

Hilchos Yom Tov Initiative

Slichos and Rosh Hashana

Slichos:

Birchas Hatorah and *Al Netilas Yadayim* should preferably be said prior to *Slichos* when saying *Slichos* in the morning.

If one arrives late and *Slichos* has already begun, *Ashrei* should not be skipped.

The conclusion of *Slichos* that is said in Aramaic (מחי ומסי, מרן די בשמיא) may only be said when there is a *minyan* present. Similarly, The *Yud Gimel midos* (ד' ד' קל רחום וגו') may only be said when there is a *minyan* present unless one says it in the tune that he would read *psukim* in the *Torah*.

Simanim:

A *Brocha* is recited during the meal on the *Simanim* that are comprised of fruit (apple, pomegranate, and dates). However, *Simanim* comprised of foods that can generally be eaten as part of a meal (fish, vegetables, squash, beets) do not require a *Brocha*.

The *Brocha* on fruit should be recited on the dates rather than the pomegranate or apple, since dates take precedence regarding reciting a *Brocha*¹. If one has the custom of eating the apple as the first *Siman*, then the dates and pomegranate should not be brought to the table until the *Brocha* is made on the apple.

On the *Simanim* for which a *Brocha* is not recited, the “*Yehi Ratzon*” should be recited prior to eating the *Siman*.

When a *Brocha* is recited on the *Siman*, a bit of the *Siman* should be eaten following the *Brocha*, followed by the “*Yehi Ratzon*”, and lastly the remainder of the *Siman* should be eaten.

¹ Fruits included in the *Sheva Minim* have precedence over those that are not. Within the *Sheva Minim*, dates have precedence over pomegranates.

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

WEEK 51

פרשת נח אי"ה WILL RETURN THE WEEK OF אז תתענג

ע"י ש"ע שמ"ג, שעה"צ של"ד-נ"ד

The questions **with their answers** will be printed next week, along with another set of three questions.

QUESTION 1

My dining room lights went out too early, and we're still in middle of the סעודה. Can I ask my below-חינוך age child to turn them on?

QUESTION 2

Would it be better if I bring the baby to the light switch and put his hands on the switch, in order to get him to turn it on?

QUESTION 3

My 3-year-old saw that I forgot to turn my study lights on before שבת and is about to turn them on for me. Do I have to stop him? I didn't tell him to turn it on, he just went himself.

ANSWERS TO LAST WEEKS QUESTIONS

Somehow it seems that my orders always get delivered on שבת and יום טוב. With a lot of "three day" יום טוב coming up, I wanted to know if we can use the deliveries if they come then.

QUESTION 1

Can deliveries that come on שבת be used?

Answer: Objects delivered by a גוי may not be used if a מלאכה was done in order to bring them, according to the (רמ"א (רנ"ב-ד). The מחבר argues and is lenient, but the (ד"ה שצריך) allows one to be lenient only if the object delivered is very much needed and there is no other alternative. Packages that come on שבת are driven by car to the recipient's house which is a מלאכה מן התורה, therefore one may only rely on the מחבר and use them when such a need arises. In all other cases, the object should not be used or moved. Additionally, one should wait after שבת before using it for the amount of time it took for the מלאכה to be done on שבת, in order not to have הנאה from a מלאכה done on שבת. Since the deliveryman probably delivered to גוים not too long before the Jew received his package, the amount of time that a מלאכה was done specifically for a Jew is most probably only a short time. Waiting from 45 minutes after שקיעה until 72 minutes after would probably suffice.

continued....

וקראת לשבת עונג....
אז תתענג
...והאכלתיך נחלת יעקב אביך

QUESTIONS AND ANSWERS IN
HILCHOS SHABBOS FOR THE ENTIRE FAMILY
בית מדרש נחלת יעקב - נערך ע"י המו"ץ דקהלתינו

continued....

QUESTION 2

Can I use the delivery if it comes on יום טוב?

Answer: The (ד"ה שהאינו) מחבר writes that in the above mentioned מחלוקת between the מחבר and רמ"א, one can be lenient like the מחבר and use the package if there were only מלאכות מדרבנן done. The מלאכות איסורים involved with delivering packages are תחום, הוצאה and being driven. תחום is always considered an איסור מדרבנן, and הוצאה is allowed on יום טוב. In regards to driving, there is a strong argument to say that it is only an איסור מדרבנן, as starting a fire/spark is the מוליד איסור which most פוסקים hold is only מדרבנן. Therefore, one can use the package immediately upon being received, especially if there is any need.

QUESTION 3

Is יום טוב שני any different than the First Day, and is ראש השנה any different than סוכות?

Answer: This question only pertains to someone that would be מחמיר in question 2, since if one is lenient to use the package on יום טוב, all days are the same and it can always be immediately used. If someone is מחמיר on יום טוב deliveries, then if it was delivered on סוכות during יום טוב ראשון he would have to wait on יום טוב שני the amount of time the מלאכה was done before using it. However, on ראש השנה he would have to start his waiting period only after ראש השנה is over (יומא אריכתא). This year, on a 3 day יום טוב, he would have to wait until after both ראש השנה and שבת are over. If he got the package on סוכות during יום טוב שני, this year he would have to wait until שבת is over before starting his waiting period. Waiting from the first day to second day of סוכות is more lenient because of the concept of ע' סימן תקט"ו) to סוכות, as opposed to the second day of סוכות, ספיקא דיומא.

כ"ז אב 1859 - 1942 5619 - 5702

NEFESH SHIMSHON

DIVREI TORAH ON THE WEEKLY PARSHA AND HOLIDAYS FROM
THE TEACHINGS OF RABBEINU SHIMSHON DOVID PINCUS ZT"l

THIS PUBLICATION IS DEDICATED TO THE HATZLACHAH AND ZECHUS OF נחמה ויעקב בן רחל נחמה
MAY THEY GROW TO BE TALMIDEI CHACHAMIM AND OVDEI HASHEM.

PEARLS OF WISDOM

A Shofar is to Break

In the physical world there are different tools for different purposes. Each tool has its own special function. It is the same in the spiritual world. A hammer does a certain job that a screwdriver is unsuited for, and vice versa.

A workman needs to understand the function of each tool. He needs to know what it can and cannot do. It is the same in spiritual *avodah*. For instance, strings are suited to serve as a reminder. Someone who wants to keep a certain task in mind, so he doesn't forget to do it, will naturally tie a string on his finger as a reminder. Spiritually, the strings of the *tzitzis* remind us of the *Kisei Hakavod* [due to the color of the *techeles*] and of all the *mitzvos*.

Straps are naturally suited to tie things together. Spiritually, they tie our *emunah* in *Hashem* to our hearts and minds, so it won't depart us. Thus *Halachah* dictates that we may not take our minds off *tefillin* when we are wearing them. This is because the whole purpose of *tefillin* is for the *kedushah* to be permanently tied to our hearts and minds. Similarly, the *sukkah* shelters, and the *lulav* arouses.

What about *shofar*?

Shofar, too, is suited to a special purpose, and we need to know what it is.

A *shofar* is to break something. The *Gemara* speaks of a rooster that sticks its head into a glass

כתיבה וחתימה טובה

vessel and is *tokea* inside it, thus breaking the vessel. *Tokea* is the sound that a *shofar* makes.

When an army goes out to battle, they sound the *shofar*. This is to strike fear into the heart of the enemy, to “break” them.

Whenever there is something closed up and hidden away from us, and we want to break through in order to bring it out, the *shofar* is employed to smash through and thus reveal the hidden object.

The first time we find the *shofar* mentioned in the Torah is at *Matan Torah*. The Torah was *Hashem's* precious hidden treasure for two thousand years before the world was even created. When He wished to give the Torah to the Jewish people, and bring it down to earth, it says וקול השופר חזק מאד – “The sound of the *shofar* was very strong.” This was to break through the strong heavenly “safe” in which the Torah was stored, and bring it out.

The same will be in the future to come. There is a day about which it says יום נקם בלבי – “A day of retribution is in My heart” (*Yeshayahu* 63). About this day, *Chazal* say, “I revealed it to My heart, but not to My limbs and organs. The heart did not reveal it to the mouth.”¹

When this day arrives, all the blessings and consolations that were hidden from sight during the two thousand years of *galus* will come out, as it says, שִׂמְחָנוּ כִּימוֹת עֲנִיתָנוּ שָׁנוֹת רָאיֵנוּ רָעָה – “Bring us joy like the days You oppressed us, like the years we saw evil.”

How will these hidden treasures be opened up? What will break through to them?

וְהָיָה בַּיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גָּדוֹל – “On that day, a great *shofar* will be sounded.” ●

¹ *Sanhedrin* 99.

SPECIAL TOPIC

Your Glorious Kingdom

OUR PRAYERS INCREASE HEAVEN'S GLORY

Pray for the Public

During *Yamim Nora'im*, the Jewish people ascend to a higher level. This jump in *madreigah* is a gift from Heaven. People pray with more *kavanah*, they learn more Torah, everyone is concerned about his future during these days.

Early Torah sources teach us that when an individual prays it should be not only for himself, but for all the Jewish people. A person should pray

for the sake of *Hakadosh Baruch Hu* and that the *Shechinah's* exile should come to an end. Someone who prays on Rosh Hashanah for his own needs is compared to a dog who woofs “*Hav hav!*” (“give give”).¹

It is clear that praying with this lofty *kavanah* is a very high level to achieve. Nevertheless, we need to gain a little understanding of and feeling for it.

¹ *Tikunei Zohar* 6, 22a.

לְעִלּוֹי נִשְׁמָה

מוֹחַ"ד מִשֶּׁה בֶּן אֱלִיעֶזֶר הַמְּבוֹרָגָה זצ"ל

וּמוֹחַ"ד בְּרוֹךְ זָאב בֶּן נִפְתָּלִי קִדְאוֹס זצ"ל

נִדְבַת נִכְדֵּיהֶם ~ עֲטַת זָקִים בְּנֵי בָנִים וְהַפָּאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם

The Role of Torah Learners

The following allegory illustrates the role of Torah learners in the period of *Yamim Nora'im*.

There was once a great and enormously rich king who built up vast provinces and erected many elegant palaces. When he was asked what he is doing all this for, the king answered: "I have an only son who is more precious to me than anything. Everything I am doing is for him. As for myself, I don't need anything."

The king himself was on a level that was high above all this material pomp and grandeur. But for his only son, he built and acted without end.

When the king's child grew a little older, the king brought in the best educators to teach him wisdom and proper behavior. However, the child did not want to learn or to behave as expected of him. He did not want to honor the king and his ministers. And it is written:

מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ – The king establishes the earth through judgment.²

Thus the king, who was aware of the situation, said to his son, "You should know that everything I did is for you. If you behave properly, you will have a very good life. But if you stray from the proper way, then I will have nothing to do with you."

The son repented of his wayward behavior, but later fell back into it. At that point the king had no choice. He banished his son from home and sent him away penniless.

The king's son went around and did not know anyone he met, because until then he knew only the king's home. He walked out into the wilderness, lost his way, and fell into a pit, breaking his bones. He was lying there in the pit, utterly shattered. He had nothing to eat and nothing to drink. He surely had no one there to give him medical treatment. He just lied in the pit and cried out.

The king knew the consequences of his decision.

On the one hand, a king must act with judgment, so he didn't run to save the boy, but on the other hand, the boy's life was in danger.

So the king did two things. First, he sent a pair of ministers carrying food and medical supplies to go look for the boy and see how he was faring. Second, he burned down all the palaces he had built, destroyed everything, and went to wander around in deserted areas, barefoot and in great discomfort, since his son is suffering, and at the present time he anyway had no interest in any material matter.

The ministers, who went to look for the son, heard screaming emanating from somewhere. They saw the son inside the pit, his bones broken. What should they do? They didn't have a ladder to get down into the pit, and if they jump in, they will break their bones, too. Yet, they cannot disobey the king's command! Thus, they entered the pit as best they could, and indeed broke their bones, but nevertheless they were in better condition than the king's son.

They began giving food to the son, they gave him some water to drink, and splinted his broken bones, but the boy's condition showed no noticeable improvement. They had arrived almost too late. The boy had been in the pit for a long time and was barely alive. And the ministers too were stuck inside the pit, all battered up and with broken bones.

As for the king, he was wandering through deserted areas in great discomfort. The ministers knew that the king would eventually pass by this pit. His route would bring him this way once a year. The ministers knew that if they will cry out, the king will hear their screams. He will look what is happening in the pit, and will save his son and them.

The day arrived that the ministers knew the king would pass by the pit. They were starving and in deteriorated condition, on the verge of death. One minister said to the other, "Yell out so the king will hear." He answered, "I don't have the strength. I know for sure that the king will pass by the edge of the pit only today, and I am worried over my future..."

² Mishlei 29:4.

but what can I do? I have no strength left to scream out.”

The first minister had a little more strength, so he yelled out, “O King, HELP!!!”

The king heard the cries. In fact, he expected to hear this. Right away he asked the minister what he needs. The minister begged for a little food, and the king said to him, “That’s what you want?! What else can I give you?”

The minister says, “Send a doctor to heal my wounds.”

The king asks, “And what else?”

“My children at home have nothing to live on. Please send them a little food.”

It did not even occur to him to ask for the most obvious thing of all: to get them out of the pit!

So the king, in his kindness, fulfilled the minister’s request for an entire year. The next year, the king again followed the same route, and the ministers once again will have the opportunity to make requests from the king. The question is: what will they ask for this time?

That is the allegory.

I am sure you already got the point of the story, but I will elaborate a little on the details.

The “king” is of course *Hashem*, Who created a world full of millions of creatures, animal, vegetable and mineral. Each creature has its own special qualities. Also inanimate things have special attributes. *Hashem* rules absolutely over all. Creation has tremendous areas that we have no idea about.

Hashem created for the Jewish people this whole tremendous creation, with everything in it. All the worlds and all the creatures. So it was until the day came when the Jewish people started to sin, started to behave improperly. *Hashem* then sent the Jewish people into the pit. *Klal Yisrael* went into *galus*. There, the Jewish people’s bones get broken, there are so many troubles and difficulties.

And the King himself, *Hashem*, burnt down the palace. He destroyed *Beis Hamikdash*. The *Shechinah*

went into *galus*. *Hashem* then sent “ministers” to revive the king’s son. When *Moshe Rabbeinu* was on Mount Sinai, *Hashem* told him לך רד – “Go down”³ to save the Jewish people, and it is known that the *talmidei chachamim* of every generation represent the aspect of *Moshe Rabbeinu* in their generation.

Hashem sent the *talmidei chachamim* into the pit, into *galus*, in order to save the King’s son, which is *Klal Yisrael*. The *talmidei chachamim* thus entered *galus* and they, too, got battered up. They try to slowly revive the Jewish people, who are in bad shape: they don’t know what *Shabbos* is, they don’t know what *kashrus* is, they don’t know what *Hakadosh Baruch Hu* is. The King’s son, *Klal Yisrael*, doesn’t cry out “*Sh’ma koleinu*.” He doesn’t scream “*Hashiveinu*.” He is hanging between life and death.

The “ministers,” the *talmidei chachamim*, are sitting there inside the pit, learning a little Torah to revive the Jewish people. They know that once a year, the king passes by the pit: בְּהִמָּצְאוֹ קָרְאֵהוּ – “Seek out *Hashem* when He is found. Call to Him when He is close.”⁴

Some of them don’t have the strength to cry out. The yoke of *galus* proved too heavy for them. Yet, some of them do cry out. But what do they cry out for? Give us food!

Hashem says to them: That’s what you want?! Maybe there’s something else I can give you?

Yes, give us health, etc.

This is a sorry situation. Here we are with the king’s son, who has already fallen into a coma, and instead of asking the king to get us all out of this pit, we ask for a little food so we can carry on down here for a little longer.

Those who devote themselves to Torah study need to know that they were placed in this *galus* in order to save the king’s son. This is the literal truth. We are here to get the Jewish people out of this bitter *galus*.

3 Shemos 19:24.

4 Yeshayahu 55:6.

The idea is expressed in a teaching of *Chazal*. Regarding all the holidays in the Torah, it is written:

תקריבו עולה – You shall offer a burnt offering.⁵

But regarding Rosh Hashanah it is written:

וַעֲשִׂיתֶם עֹלָה – You shall **make** a burnt offering.⁶

Chazal thus interpret this verse as follows:

You shall make **yourselves** like a burnt offering.⁷

The *avodah* on Rosh Hashanah is to forget about ourselves, to offer ourselves up for the sake of *Hakadosh Baruch Hu*, to pray that Heaven's glory should be increased in the world.

We need to pay attention to what is happening around us. To realize the tough situation in *galus*, to take note of *Klal Yisrael's* condition. This is the role we need to play in these days.

Under All Conditions

In this situation, the *talmidei chachamim* need to be “faithful”. About *Moshe Rabbeinu* it is written:

בכל ביתי נאמן הוא – In all My house, he is faithful.⁸

Moshe had the trait of faithfulness.

What is faithfulness?

Let's say a patient is lying on the operating table and the surgeon starts to perform a complicated heart operation. In the middle of the operation, the assistant surgeon gets up and walks away. Why, what happened? Assistant heart surgeons got instructions from the labor union to go on strike. With no alternative, the head surgeon finishes the operation alone, and the patient is wheeled back to the department. The assistant who walked away is

not faithful. You can't rely on him.

The role of people devoted to Torah study is to administer life-giving drops to the Jewish people. This is why they came into *galus*. But suddenly, at the most critical moment, some problem develops, a disturbance of some sort comes along, and there are those who abruptly walk out in the middle. Everyone is under terrible pressure, everyone is crying out, but there are those who abandon their post and go out to get a drink of water or something.

Faithfulness means not to move from the job, under all conditions.

These days are the ones that determine the future for each and every one of us. The future of the family, the future of the Torah, of *Klal Yisrael*. We need to strengthen ourselves in Torah learning, in *Tefilah*, not to let other things disturb us from the task at hand. We need to be “faithful”, to show reliability.

No King Without a People

In order to understand the process of Rosh Hashanah and the renewal it entails, let's take a look at how the world runs.

David Hamelech defines the way *Hashem* runs the world in the following words:

לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וְהַתְפָּאֶרֶת וְהַנִּצָּח
– וְהַהוּד כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ לָךְ ה' הַמְּמֻלָּה
To You, *Hashem*, is the greatness, the might, the beauty, the victory and the splendor, even all that is in heaven and on earth. To You, *Hashem*, is the kingdom...⁹

This verse (which alludes to the seven *Sefiros*) emphasizes the fact that the trait of *Malchus* (“the kingdom”) is separated from the other traits. It appears in a separate phrase. This is for the following reason.

There is a system of לָךְ ה' הַגְדֵּלָה וְהַגְבוּרָה וגו' כִּי כָל בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ – “To You, *Hashem*, is the greatness, the might... even all that is in heaven and on earth.”

⁵ Bemidbar 28:19 et al.

⁶ Ibid 29:2.

⁷ See Mishnah Berurah 581:6.

⁸ Bemidbar 12:7.

⁹ I Divrei HaYamim 29:11.

This is the system of Creation. *Hashem* created the world in the six days of Creation, with all that is in it: “even all that is in heaven and on earth.” Everything was ready. Nothing was lacking; the table was set. But the “kingdom” still wasn’t there. Why? Because there can be no kingdom without a people.

An allegory illustrates the point.

There is a certain king who is very great, wise and kind. He has all the virtues there are. But he shuts himself up inside the palace and has no connection with public life. Due to this, no one knows about his virtues. People don’t know that he is wise, or that he is kind.

Only when the king starts to actively rule, to lead the people, then his kingship is recognized. When he erects city buildings with great skill and planning, his wisdom is recognized. When he institutes programs that promote his people’s welfare, his kindness is recognized. When he trounces organized crime, people recognize that he possesses might and abhors dishonesty. It is only when the king begins to govern the people that they recognize who the king is and what his virtues are.

What is the moral of the story?

When *Hashem* created heavens and earth, the world was full of goodness. The table was set. The angels sang praises, the birds chirped, but His kingdom was not yet revealed. There still was no human being to recognize *Hashem’s* “virtues”. The glory of Heaven did not yet come to revelation. When man was created, the glory of *Hashem’s* kingdom was revealed to his eyes.

Two Levels of Gilui

However, there are two stages to the revelation of *Hashem’s* kingdom.

The first is when man was created. When man came into the world, he saw and recognized *Hashem’s* glory, and *Hashem* thus became King over the world.

Man looks up and sees the stars and constellations, he sees all the wonders of Creation, and he sings praises to *Hashem*. This is the first stage in the

revelation of *Hashem’s* kingdom.

The second stage is when man started to keep *mitzvos*, as it says about *Adam Harishon*:

וַיִּנָּחֵהוּ בְּגֵן עֵדֶן לְעִבְדָּהּ וּלְשָׁמְרָהּ – And He placed him *Gan Eden* to work it and to guard it.¹⁰

“To work it” – this is Torah learning.

“To guard it” – these are *mitzvos*.¹¹

Man now started to think about closeness to *Hashem*. He began to long for Him. This was beyond the natural order of the world, for it would have been enough for man to just reflect on the created world and see *Hashem’s* kingdom. But man did not suffice with that. He wanted more closeness and more revelation of *Hashem’s* kingdom.

Man thus attained a revelation of *Hashem’s* kingdom that was outside the world order. Correspondingly, *Hashem* bestowed upon him an abundance of goodness that was outside the world order.

It comes out that the creation of the world had three stages: 1. The creation itself, before man existed. 2. The creation of man and his recognition of *Hashem’s* greatness. 3. Torah learning and *mitzvah* observance.

On Rosh Hashanah as well, *Hashem* renews the world in three stages. “*Hayom haras olam* – Today is the inception of the world.” It is a new world, a renewal of all of Creation. This is the first stage, the stage of creation.

Then comes the second stage: “To You, *Hashem*, is the kingdom.” Man is created and *Hashem* rules over the world. This stage has a place only for someone who fits in the world order, who wishes to recognize *Hashem*, who wants *Hashem* to be King over him. Only such a person has the right to be in the world, since he wants to see the revelation of the glory of *Hashem’s* kingdom. But someone who sinned, who *chas v’shalom* does not want to see the revelation of the glory of *Hashem’s* kingdom, has no place in the

¹⁰ Bereishis 2:15.

¹¹ Yalkut Shimoni, Eikev 863.

world.

However, we have not yet come to the high level of the revelation of the glory of *Hashem's* kingdom.

The third stage is when man does not satisfy himself with the regular order. It is not enough for him just to be in the world and to see the glory of *Hashem's* kingdom revealed. He wants more. He fulfills *mitzvos* in order to attach himself to *Hashem*, and thereby expresses his wish to see greater revelation of the glory of *Hashem's* kingdom.

The more a person does *mitzvos* in this way, the more he attains *deveikus* to *Hashem*. And he thereby receives more and more plenty from *Hashem*.

Beyond the Set Order

This is actually what *shofar* is about. It is written in Torah sources that the power of *shofar* is in that we accept upon ourselves the yoke of *Hashem's* kingdom by blowing the *shofar*. We don't make do with the revelation of *Hashem's* kingdom that is within the order of the created world; we seek more. We desire that *Hashem* should rule over us in total oneness. We yearn to be closer to *Hashem*, for בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים – “Life is found in the light of the King's countenance.”¹²

This aspiration we have, that the order of the created world is not enough for us, and we desire to see more and more revelation of *Hashem's* kingdom, causes *Hashem* to move Himself from *midas hadin* to *midas harachamim*.

Midas hadin follows the set order of things. There is a world order. However, when we ascend to a level that is above the world order, and we desire more revelation of *Hashem's* kingdom than is to be found in the world order, this brings *Hashem* not to conduct the judgment according to the world order and according to *midas hadin*. Instead, *Hashem* conducts Himself toward us in *midas harachamim*.

This is our *avodah* on Rosh Hashanah. The more we desire to see the glory of *Hashem's* kingdom in the world, the more we aspire to accept upon ourselves

the yoke of Heaven's kingdom, the more we will receive from *Hashem*, without limit!

Our aspiration for more revelation of *Hashem's* kingdom, our concern for it – this itself causes *Hashem* to bestow upon us goodness without set orders and limits, and conduct Himself toward us in *midas harachamim*.

Three Levels of Forgiveness

Forgiven for Everything

The Gemara mentions¹³ four different things that atone: *teshuvah*, Yom Kippur, suffering and the day of death.

We need to understand what is unique about these, because there are many other things that bring forgiveness for sin. For instance, Rashi cites in *Chumash Bereishis*:

There are three sorts of people who are forgiven for all their sins: he who converts to Judaism, he who ascends to greatness, and he who takes a wife, as it says, וַיֵּלֶךְ עִשָּׂו אֶל יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶת מַחְלָת בֶּת יִשְׁמָעֵאל וּגְו' אֶל יִשְׁמָעֵאל וַיִּקַּח אֶת מַחְלָת בֶּת יִשְׁמָעֵאל וְגו' – “Eisav went to Yishmael and took Machalas the daughter of Yishmael... as a wife”^{14,15}

And the *Gemara* states repeatedly:

Anyone who keeps *Shabbos* properly, even if he worshiped idols like the generation of Enosh, he is forgiven.¹⁶

Another question many people ask is whether these additional things bring *Hashem's* forgiveness even if the person didn't do *teshuvah*, or are they like Yom Kippur, which needs to be combined with *teshuvah*?

There are yet other things that bring a person

¹² *Mishlei* 16:15.

¹³ *Yoma* 86a.

¹⁴ *Bereishis* 28:9.

¹⁵ *Bereishis* 36:3.

¹⁶ *Berachos* 5, *ad loc* 12; *Shabbos* 108.

forgiveness for all his sins, such as being a *sandak* at a *bris milah*, as mentioned in the *Midrash*. If there are so many opportunities for attaining forgiveness, why do we need *teshuvah*, Yom Kippur and suffering? Or perhaps it is just a figure of speech to say that the additional things bring forgiveness?

Suspension and Atonement

There are various types of *kaparah*. *Teshuvah* brings *Hashem* to forgive, but no more than that. It does not effect atonement; in other words, it does not wipe away the sin. In this vein, our daily prayers do not ask for atonement at all. We say only “*Selach lanu, mechal lanu*.” This is because *tefillah* and *teshuvah* bring pardon and forgiveness, whereas atonement requires something further, for instance, a *korban*, or being lashed, or the atonement of suffering, or Yom Kippur, which has the power to atone.

Yet, the *Gemara* says there are called “four different categories of *kaparah*,” implying that for transgressing a positive *mitzvah*, one can attain atonement merely by doing *teshuvah*. The reason for this seems to lie in the difference between a positive *mitzvah* and a negative *mitzvah*.

Why does a *negative mitzvah* require Yom Kippur to attain atonement, while a positive *mitzvah* does not?

A positive *mitzvah* is that which a person is obligated to do for his Creator. However, failure to perform a positive *mitzvah* does not cause destruction and ruin. Due to this, *teshuvah* alone brings forgiveness and the charges are thus annulled, and as a result, the whole sin ceases to exist and is atoned. This is because the whole substance of the sin was merely an obligation that he needed to perform for his Creator, and if the obligation is no more, the sin is no more. It comes out that in this case, the *mechilah* is rightly called *kaparah* because the whole

matter is completely erased by the *mechilah*.

But it is not so with a negative *mitzvah*. Besides the charges against the sinner due to his sin, there is also the destruction that was caused by the substance of the sin, and the *tumah* that attaches itself to the soul of the sinner. Therefore *teshuvah* only “suspends” the punishment. The explanation of the matter is that in truth there is full forgiveness, because *teshuvah* has the power to bring *Hashem’s* forgiveness, but the damage still exists, since the forgiveness does not rectify the effect of the sin. Only Yom Kippur brings atonement, meaning that it wipes away the mark left by the sin, and purifies the person from the damage that the sin caused him.

Now we see that forgiveness, *mechilah*, does not have to belong uniquely to *teshuvah*. In truth, there are many things that bring *Hakadosh Baruch Hu* to forgive the charges against a person due to sinning. For instance, if a person prays for *selichah* and *mechilah*, *Hakadosh Baruch Hu* pardons and forgives him even without *teshuvah*. And so it is with all the things that *Chazal* say bring *Hashem’s* forgiveness. It is not stated that these things require *teshuvah* as well. Nevertheless, in order to attain *kaparah*, even for a positive *mitzvah*, these things need to be accompanied by *teshuvah*. Nothing less will suffice.

This is because a person who transgresses a positive *mitzvah* has in his soul a certain corruption and lack of *yiras Shamayim* that caused him to sin.

So if the person did *teshuvah*, he thereby attained atonement, and no mark is left on him from the sin. As regards to his soul’s lack of *yiras Shamayim*, he rectified that by doing *teshuvah*. And his obligation to do the *mitzvah* was exempted thanks to *Hashem’s* forgiveness. And since it is not a negative *mitzvah*, it caused no destruction and ruin that would require atonement in order to rectify it. May we all merit a complete *selichah*, *mechilah* and *kapparah*. ●

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד
שיעורים שמסר הרב שליט"א בלילי שבתות בבוגרי (אלומני) בית מדרש גבוה
הרב שליט"א עבר על הגליון

ברכת אורז

בשיעור זה נדבר מכמה הלכות בנוגע לברכתו של אורז לפניו, ובעיקר נרחיב מדין ברכתו לאחריו.

א

ברכת האורז לפניו ולאחריה

כתב השו"ע (סי' רח סעי' ז) בזה"ל, הכוסס את האורז וכו', ואם בשלו או שטחנו ועשה ממנו פת, מברך עליו בורא מיני מזונות ואחריו בורא נפשות, עכ"ל. הטעם שמברכים עליו מזונות, ביאר המשנ"ב (שם ס"ק ד-ה), מכיון שלאחר בישולו או אפייתו הוא משביע וסועד הלב כחמשת מיני דגן. ואעפ"כ לאחריו מברכים רק ברכת בורא נפשות, לפי שברכת המזון ומעין שלש אין מברכים אלא על חמשת מיני דגן מפני חשיבותם, עכת"ד.

ב

בדיעבד אם בירך על האורז ברכת מעין שלש

אמנם צריך לידע איך יהא הדין אם טעה ובירך על האורז ברכת על המחיה, האם בדיעבד יצא בה ידי חובה, ביותר מצוי הדבר בזמנינו שעושים מאורז כל מיני פסטה (pasta), וקשה להבחין בינם לבין פסטה העשויה מחמשת מיני דגן, באם טעה וסבר שאכל פסטה העשויה מה' מיני דגן ובירך על המחיה, ואח"כ נודע לו שהיתה מאורז האם יצא ידי חובת ברכה או לא.

השערי תשובה (שם סק"ט), העתיק מהברכי יוסף (שם אות ז), שכתב להביא בשם מהר"י מולכו מתשובות כת"י (סי' לד), ובשם הלכות קטנות (ח"א סי' מ), שמכיון שאורז מיסעך סעיד וגידולו מן הארץ, מיקרי שפיר 'מחיה וכלכלה' ויצא ידי חובה, עכ"ד. וכדבריו נקט הכף החיים (שם ס"ק מא).

אולם המשנ"ב לא גילה דעתו בשאלה זו כלל, אך היה מקום לומר שמתוך שלא העתיק את דברי הברכ"י המובאים בשערי תשובה, על אף שבודאי ראהו, שהרי את חיבורו הביא המשנ"ב בתוך גליונות ספריו, וא"כ מוכח דלא סבירא ליה כוותיה בזה. אך מאידך אפשר לומר בהיפך, שמכך שלא העתיק את דבריו וחלק עליו, הרי שלא היה דעתו נחרץ בהיפך ממנו, וא"כ יתכן שלא היה הדין בזה ברור ומוחלט להמשנ"ב, ולכך העדיף להתעלם מכך. והנה בספר שאלת רב (עמ' רפו), שאלו על כך להגר"ח קנייבסקי זצ"ל, האם דברי השערי תשובה הללו ננקטים להלכה, שהרי המשנ"ב לא העתיקו וא"כ אפשר שאין הלכה כמותו, והשיב שדברי השערי תשובה ננקטים להלכה.

ג

בדיעבד אם בירך ברכת מעין שלש לאחר שאכל מיני דגן ואורז

השערי תשובה שם העתיק מהברכי יוסף הנ"ל דין נוסף, שגם אם אכל אורז ומיני דגן שברכתם מזונות, ובירך על המחיה על הדגן, פטר את האורז מברכה, עכ"ד. והוא חידוש גדול, דהתייב בציור הקודם הנ"ל, שאכל רק אורז ובירך עליה על המחיה, אילו יצריכוהו לחזור ולברך על האורז ברכת בורא נפשות המיועדת לו, א"כ יהא נמצא שברכת על המחיה שביד היתה לבטלה, ולכך מכיון ששייך שיצא בברכת על המחיה אמרינן שיצא בה ידי חובתו, משא"כ בציור זה שאכל גם מיני דגן שברכתם על המחיה, א"כ אפשר שברכת על המחיה תחול רק על המיני דגן, ואילו על האורז יצטרך לחזור ולברך ברכת בורא נפשות המיועדת לו.

עליו את ברכתו המבוררת בורא פרי העץ, [ולא נחלקו שם בדינו אלא היכן שכיוון בברכתו להדיא שרוצה לפטור בה את מין העץ, עיי"ש שו"ע (סעי' ב) ומשנ"ב (סק"י), מיהו בסתמא לכו"ע ברכת פרי האדמה לא עולה רק על מין האדמה], וא"כ האידך כאן ברכת על המחיה פוטרת בסתמא את האורז שברכתו המיועדת לו היא בורא נפשות. ויש ליישב ולחלק, ששם

א לאאורה יש להתקשות בחידוש דין זה, ממה שמצינו בשו"ע במקום אחר (סי' ר סעי' א-ב) בביאור המשנ"ב (שם סק"ח), לענין ברכת בורא פרי האדמה על מין העץ, שהגם שיוצא בה ידי חובה בדיעבד, מ"מ היכן שיש לפניו מין העץ ומין האדמה ובירך על פרי האדמה, בסתמא לא עולה ברכה זו כי אם על מין האדמה, וכשיבוא לאכול פרי העץ יצטרך לברך

ד

לברך לכתחלה ברכת מעין שלש לאחר אכילת דגן לפטור האורז

עד עתה נתבאר הדין לענין בדיעבד אם בירך על האורז ברכת מעין שלש, וכן אם בירך מעין שלש לאחר אכילת דגן ואורז, ובשניהם עלה לדינא שנפטר האורז מברכה. עתה נעבור לדון לענין לכתחלה, האם היכן שאכל דגן ואורז, וצריך עתה לברך ברכת מעין שלש על הדגן ובורא נפשות על האורז, האם נאמר שמאחר וצריך לברך על המחיה על הדגן, ראוי ונכון לכתחלה למעט בברכות וא"כ שיפטור בברכתו את האורז, ובפרט שברכה זו מעולה היא יותר מברכת בורא נפשות, או שמא ראוי לכתחלה שלא יפטור את האורז בברכת על המחיה הנאמרת על הדגן ולכן יקדים לברך תחילה בורא נפשות על האורז שהיא עיקר ברכתו שנתקנה עבורו, ורק אח"כ יברך מעין שלש על המיני דגן.

ותבט עיני במה שכתב בזה מפורשות בספר בן איש חי (שנה א' פר' פינחס אות יח), ודעתו דבכה"ג יברך מעין שלש על הדגן ויפטור את האורז בזה הברכה, ושלל שם את דעת המגיה בספר חסד לאלפים (סי' רח אות כ), שהוא כתב לברך תחילה על האורז בורא נפשות ואח"כ מעין שלש על הכיסנין, ולדעת הבא"ח יש לפקפק בדבריו משום ברכה שאינה צריכה, עכ"ל. ולכאורה המגיה בחסד לאלפים [שהוא בן המחבר שם], סבר שמכיון שלכתחלה צריך לברך על כל דבר את הברכה שתיקנו לו חז"ל, א"כ אין בברכת בורא נפשות על האורז, משום חשש ברכה שאינה צריכה, מאחר והיה אפשר לפטור עם ברכה אחרת שאינה ברכתו המיועדת לו.

ברם, על פסק הבן איש חי, כבר העיר השבט הלוי (ח"ט סי' סה אות ב) ועוד פוסקים, שממשמעות לשון הברכי יוסף הנ"ל והשערי תשובה שהעתיקו, שרק בדיעבד אם כבר בירך על המחיה על הדגן עלתה ברכה זו גם לאורז, אך לכתחלה יש לברך על האורז ברכת בורא נפשות שנתקנה עבורו, עכ"ל. גם הגרי"ש אלישיב זצ"ל בשיעוריו על ברכות (עמ' תפז-תפח), אמר בפשיטות שמכיון שבדיעבד אם יקדים לברך מעין שלש יפטור האורז בברכתו, לכן יראה להקדים לברך בורא נפשות על האורז ורק אח"כ יברך מעין שלש על הדגן, עכ"ל.²

לכן העיקר להלכה, שבכה"ג יברך תחילה בורא נפשות ואח"כ על המחיה, והרוצה לחוש לדעה הסבורה שיש בזה משום ברכה שאינה צריכה, יחייב עצמו בבורא נפשות ע"י שישתה מים וכדומה.

פסקי דינים

א. ברכת האורז, לפניו 'מזונות', ולאחריה 'בורא נפשות'. **ב.** אם טעה ובירך עליה 'על המחיה' יצא ידי ברכה. **ג.** אם אכל דגן ואורז, לכתחילה יש לברך קודם ברכת בורא נפשות על האורז ואח"כ על המחיה על הדגן, אך בדיעבד אם הקדים לברך ברכת על המחיה על הדגן, פטר את האורז מברכה.

שלדעתם אין לפטור לכתחלה בברכת הדגן, לבין פירות שיש לפטור לכתחלה בברכת מעין שלש הנאמרת על שבעת המינים.

אכן יש לצרף סיבה נוספת המסייעת לשיטתם, להקדים לברך בורא נפשות על האורז קודם שיברך מעין שלש על הדגן, משום שהגם שפשוט ומוסכם הדבר שברכת האורז היא מזונות, מ"מ ישנה מחלוקת גדולה בדבר אם מה שאנו קוראים אורז, אם הוא אכן האורז המובא בגמ' שברכתו מזונות, או שמא מה שאנו קוראים אורז הוא דוחן המוזכר בגמ' שברכתו שהכל, וראה להמשגיב (סי' רח ס"ק כה), שכתב להביא יש מחמירים החוששים להשיטות הסבורים שאורז שלנו הוא דוחן, ועל כן אינם אוכלים אותם אלא תוך הסעודה או מברכים עליהם שהכל מחמת ספק וכו', עיי"ש. נמצא שאם מברך על המחיה על אורז שלנו, יתכן שלא יצא ידי חובה לשיטות הסבורות שאורז שלנו הוא דוחן שאינו משביע וברכתו שהכל, לכן עדיף שלא לפטור במעין שלש את האורז מברכה, אלא לברך עליו תחילה בורא נפשות. [ואין לטעון שמכך שאנו מברכים על האורז שלנו ברכת מזונות, מוכח שאינו חוששים כלל לשיטות הסבורות שהאורז שלנו הוא דוחן וברכתו שהכל, זה אינו, דהא הביא המשגיב שיטות (סי' רח שעה"צ ס"ק לא, וביאור הלכה שם סעי' ז סוד"ה עד, וכ"כ בביאור הלכה סי' קסז סעי' י ד"ה במקום) שברכת מזונות פוטרת את כל המאכלים, וא"כ אנו שמברכים מזונות על האורז, אנו פוטרים אותו בברכה גם להשיטות הסבורות שהוא דוחן וברכתו שהכל. עוד יש להוסיף, שעל אף שיש אחרונים החולקים על שיטות הנ"ל וסבורים שאין ברכת מזונות פוטרת את כל המאכלים, מ"מ יתכן שדוחן שמזין גם הם יודו שבדיעבד אם בירך עליו מזונות יתכן שלדברי הכל יהא נפטר בברכה כיון שמזין].

גרע, מכיון שעל אף שברכת פרי האדמה כוללת בתוכה גם מין העץ, אך ברכת פרי האדמה פחותה במעלתה מברכת פרי העץ מאחר והיא ברכה פחות מבוררת [מפורטת], ולכן עדיף לן שלא לפטור מין העץ בברכת האדמה, ולכך היכן שברכת האדמה לא תהא לבטלה, שיש לפנינו מין האדמה שעליה היא תחול, שפיר אמרין שיברך בנפרד על מין העץ את ברכתו המעולה, משא"כ בידן, ברכת על המחיה היא יותר מעולה מברכת בורא נפשות, ואדרבא לרוב מעלתה אמרו חז"ל שלכתחילה יברכו אותה רק על ה' מיני דגן החשובים ולא על אורז ושאר מינים [על דרך שאמרו בגמ' (ברכות טז:), א"כ מה הנחת לכשרים, עיי"ש], אך כאן שבידך אותה מחמת הדגן שאכל, א"כ שפיר שייך לומר שתשמש ברכה לאורז.

² התקשיתי בדבריהם, דהא מצינו דין שונה בציור דומה לזה בשו"ע (סי' רח סעי' יג), שכתב שאף שעל הפירות מברכים לאחריהם ברכת בורא נפשות, מ"מ אם אכל גם משבעת המינים ובירך עליה מעין שלש, פטר את שאר הפירות מברכה. ולכאורה גם שם הוא אותו נידון ממש, שברכת מעין שלש שתקנו על ז' מינים הוי ברכה משובחת יותר [ראה אבודרהם שער החמישי], ואין ראוי לכתחלה לפטור בה שאר פירות. אכן הרב יצחק קוזלוביץ שליט"א אמר ששאל זאת להגרי"ח קנייבסקי זצ"ל, והשיבו שבאמת שניהם שווים. כלומר שהודה לדבריו שההלכה כהבן איש חי לפטור לכתחלה את האורז בברכת על המחיה הנאמרת על הדגן. שוב ראיתי להרב יביע אומר (ח"ז סי' לה אות ב) שנקט כדברי הבן איש חי שיוכל לכתחלה לפטור ברכת האורז בברכת על המחיה הנאמרת על הדגן, והביא לעצמו ראיה מדין ברכת הפירות הנפטרים לכתחלה בברכת מעין שלש הנאמרת על ז' מינים, וכנ"ל. ומצווה ליישב דעת המגיה בנו של החסד לאלפים, הגריש"א, והגרי"ש ואזנר, למצוא חילוק בין דין אורז

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד

שיעורי מוסר והשקפה שמסר הרב שליט"א בכולל שבדיל
הרב שליט"א עבר על הגליון

ראש השנה

איתא בגמרא ראש השנה (טז:) אמר רבי יצחק, כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה, שנאמר 'מראשית השנה', 'מרשית' כתיב. 'ועד אחרית', סופה שיש לה אחרית. מתבאר בגמ' זו, שאם כלל ישראל עושים את עצמם כאדם עני בזמן ר"ה שהוא ראשית השנה, אזי השנה מתעשרת בסופה, הסוף יהיה שבאותה שנה יהיה עשירות^א.

יש להתבונן באיזה ענין צריכים אנו לעשות עצמינו כרש וכעני, הנה, רש"י פי' (שם ד"ה שרשה), שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנאמר תחנונים ידבר רש (משלי יח, כג). ביאור דבריו, כשם שעני הנזקק לעזרה האופן שבו הוא בא לבקש הוא בהכנעה, כן אדם שמתפלל בראש השנה בהכנעה להקב"ה, אז אותה שנה מתעשרת בסופה.

ביאור נוסף נפלא בשם ר' שלמה היימאן זצ"ל, ישראל עושין עצמן רשין פירושו שכפי שלעני אין כלום, לא בעלות על בית, ולא על מכוניות, ולא על רכוש וכסף, כמו"כ איש הישראלי צריך לגשת אל ראש השנה, כרש הזה שאין לו כלום. ולא כפי שאנשים טועים לבוא לראש השנה עם מחשבה שמה שיש להם יש להם, יש להם בית, יש להם משפחה, יש להם ילדים, יש להם כמעט הכל, וכעת הם רק באים לוודא שהקב"ה לא ייקח את הקיים, ואולי אף ישיגו עבודה טובה יותר, רכב טוב יותר, בית גדול יותר, וכיוצ"ב דברים נוספים. במילים אחרות, מה שיש להם הוא כבר בידיהם, וראש השנה נועד לשמר את הקיים ולבקש תוספות.

לזה אומר הפסוק בביאור הגמרא הנ"ל, שהנכון ליגש ליום הגדול ראש השנה כרש גמור, וצריך לבקש כאדם שאין לו בידיו כלום ממש, כל מה שיש לו עד עכשיו אין לזה שום יתרון, וכי בראש השנה יחליט הקב"ה מתחילה על כל דבר ודבר אם צריך שיהיה לו או אין צריך, והמתפלל להשי"ת באופן כזה מובטח לו שתהא לו שנה עשירה בכל.

אנחנו רואים בזמנינו הרבה שינויים לגרועות, אני מכיר הרבה אנשים, שהיה להם עבודה מסודרת ועכשיו נותרו ללא עבודה, הם מחפשים עבודה. כמו"כ כספים שהושקעו הופסדו, לא משנה מה הסיבה, לאנשים היה כסף והם הפסידו את כל כספם ורכושם, וכן בענין החיים, אנשים חיים כתמול ושלשום, ולפתע מגיע קיצם.

דיברתי עם אחד מהחברא קדישא לפני כמה שנים, בעקבות אדם צעיר שנפטר לבית עולמו, הוא אמר לי שהזמנים השתנו ממה שהיה, בעבר המלאך המות היה בורר לבחור רק את הזקנים, בזמנינו מסיבה כלשהי המלאך המות אינו בוררני כלל, הוא לוקח מכל הבא ליד, צעירים זקנים, אנשים שעדיין יש להם ילדים בבית, זה מציאות אחרת לגמרי ממה שהיה, אנחנו בזמן עקבתא דמשיחא שאף אחד לא פטור, רואים אנשים שיום אחד הם בריאים, וכמה שבועות אחר כך הם כבר אינם בין החיים, אף אחד לא יכול להיות בטוח בשום דבר.

ידיעה זו בא הפסוק לחדד לנו, שאדם צריך להבין שעצם הדבר שהיה לו דבר בשנה החולפת, זה כלל לא מחייב שהוא יקבל את זה שוב גם בשנה הבאה, אדם באמת לא יכול להיות בטוח בשום דבר, צריכים לבוא לראש השנה עם פחד נורא, מי יודע מה יהיה לו, מי יודע בכלל אם יחיה השנה.

כשאדם ניגש לראש השנה כן, אזי מובטחת לו שנה טובה, ואת"ל שאף שניגש לראש השנה כרש, אבל עדיין אם לא עושה תשובה כזו לשנות את עצמו מכל וכל איך יתכן שיעניקו לו שנה טובה, על זה ממשיכה הגמ' להביא תיכף מימרא נוספת מר' יצחק בענין ראש השנה, ואמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר, כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם.

^א עשירות פירושו לא בהכרח הון רב, וכפי שנאמר במשנה (אבות פי"ד מ"א) איזהו עשיר השמח בחלקו, אלא הכוונה שיהיה לאדם כל צורכו.

נרחיב בביאור מימרא זו, סביר שאדם יאמר לעצמו, אני אכן יודע שאינני בטוח בכלום, אבל למעשה זה כל כך קשה לעשות תשובה. הוא מרגיש מיואש, הוא יודע כמה קשה להיות בעל תשובה, ומן הסתם הוא גם זוכר משנים קודמות שלבסוף הוא נשאר אותו דבר ללא שינוי אמיתי, מחשבות והרגשות אלו מביאות אותו להיות שאנן, ובפועל לא לעשות דבר, כי אין את הדחף לעשות כאשר יודע שהתחזקותו היא חסרת תועלת, ובכל מקרה הוא לא באמת יהיה בעל תשובה מוחלט. לכך באה המימרא של ר' יצחק ליתן חיזוק עצום, וזה 'מורדיג', ר' יצחק אומר תתחזק תתחדש כנשר נעורייכו, וזאת מטעם כי אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה אדם נידון תמיד רק לפי מעשיו העכשוויים, ולא כפי מעשיו שיהיו בעתיד, וכמו שכתוב אצל תפלת ישמעאל (בראשית כא, יז) 'כי שמע אלהים אל קול הנער באשר הוא שם', הרבש"ע אומר, שלמרות שמישמעאל עתידים לצאת צאצאים שיהרגו באכזריות גדולה מבני ישראל, מ"מ הרבש"ע אינו חפץ להביט ולראות את האון והעמל שיתרחש בעתיד, הוא שופט רק לפי המצב עתה, א"כ מכאן נשאב חיזוק גדול שלמרות שאחרי ראש השנה, השי"ת יודע שהאדם יחזור לדרכים ישנות מ"מ המבחן האמיתי הוא רק לפי איך שהאדם נראה עתה בראש השנה.

אלא שעדיין לא תתיישב לגמרי דעת האדם שהתינוח לענין מעשי העתיד הניח ר' יצחק את דעתו שאין דנים אותו אלא לפי עכשיו, אבל איך יתחזק בתשובה בענין מעשי העבר שעשה, כמה שיש לו לשפר את המצוות עשה ולהתחזק בזהירות מהמצוות לא תעשה קטנה כגדולה. גם בזה העריפו עלינו חז"ל טללי תחיה מדרשת פסוק, ראה ברבינו חננאל במס' ר"ה (שם) שמביא מהירושלמי (ר"ה פ"א ה"ג), ריב"ל אמר מהאי קרא אם זך וישר (איוב ח, ו), היית אין כתיב כאן, אלא אם זך וישר 'אתה', עכשיו, ע"כ. כפי דיוק ריב"ל עולה מהפסוק שאין דנים את האדם אף לפי מעשי העבר אלא אך ורק לפי מעשיו של עכשיו, ובאם אדם מתחזק להיות בראש השנה זך וישר אזי הוא נכתב דינו לטוב כי התקיים בו הפסוק 'זך וישר אתה', ואע"פ שלא עשה טוב בשנה שעברה, אפי' הכי אם בראש השנה עצמו הוא משתדל ככל יכולתו להתנהג בשלימות אז הוא יכתב ביום הדין לטוב וממילא הוא יקבל מחדש את הבית שלו, ואת אשתו, ואת הילדים שלו, ואת המכונית שלו, ואף את העבודה הנצרכת ואת הכל. [ועיין בספר עלי שור (עמוד 51) שהרחיב בענין זה].

נמצינו למדים מדברי חז"ל הקדושים, ראשית, לגשת ליום הדין כעני שאין לו כל, וידיעת התועלת העצומה של ההתחזקות לנהוג במעשים מתוקנים ככל שניתן גם אם הם רק בראש השנה עצמו, ולמרות שאין אדם יכול לעשות תשובה בשלימות שתישאר גם לעתיד אבל אם בראש השנה עצמו הוא יכול להגיע למדרגה שיהא ממש מושלם, מובטח לו שיהא לו שנה טובה, וא"כ אז זה לא כל כך קשה לאדם, כי אכן קשה לאדם לעשות תשובה שלמה להפוך לבעל תשובה גמור לנצח, אבל ביום אחד בשנה להיות בהתנהגות מושלמת, זה לא קשה כל כך. וגם אם האדם לא יכול ממש לבוא לידי התנהגות מושלמת מ"מ כל התנהגות טובה נוספת מביא שיקול לדין טוב יותר, ואתפוס לדוגמא, אדם יכול להחזיק בזה שבראש השנה יהא לו כוונה באמירת ברכת אשר יצר גם אם בשאר ימות השנה הוא לא כל כך זהיר בזה, וכן בברכת המזון לברך קצת יותר לאט, וכן בתפילה לכוון בו יותר, כמו"כ להשתדל להימנע מפספוט עם חברים נחמדים, הגם שזה קשה לפרוש מחברת אנשים אבל אבל ליום אחד זה אפשרי. אם אתה עושה כן, אשריך וטוב לך לשנה מבורכת.

הקב"ה יברך את כולנו ואת כל הנלווים אלינו בשנה טובה ומתוקה.

זכרון צבי מרדכי

גליון שיעורי הלכה

שיעורי הרה"ג ר' שמואל פעלדער שליט"א דומ"ץ בית מדרש גבוה, ליקוואוד

שיעורי מוסר והשקפה שמסר הרב שליט"א בכולל דיל, ניו דז
הרב שליט"א עבר על הגליון

התאמצות בלימוד התורה לקראת ראש השנה

הרמב"ם בהל' תשובה (פ"ג הל' א-ג), כתב בזה"ל, כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתרות על עוונותיו, צדיק. ומי שעוונותיו יתרות על זכויותיו, רשע. מחצה למחצה, בינוני וכו'. ושיקול זה אינו לפי מנין הזכויות והעוונות, אלא לפי גדלם, יש זכות שהיא כנגד כמה עוונות וכו', ויש עון שהוא כנגד כמה זכויות וכו', ואין שוקלין אלא בדעתו של קל דעות, והוא היודע היאך עורכין הזכויות כנגד העוונות וכו'. וכשם ששוקלין זכויות האדם ועוונותיו בשעת מיתתו, כך בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביו"ט של ראש השנה, עכ"ל.

בסיום דבריו שהשווה את זמן מיתת האדם לזמן ר"ה יש לומר עומק נוסף בהשוואה זו, ולרמז בא על איכות התשובה הנדרשת בר"ה. שכשם שאילו היה האדם יודע בבירור שנותרו לו לחיות מספר ימים, היה הוא מתגבר ומתאמץ בתשובה גדולה ועצומה ככל יכולתו, לפי שזה עתה הזדמנותו האחרונה לשוב בתשובה בטרם עת הסתלקותו מן העולם, כך צריך כל אדם לחוש קודם ראש השנה, שכעת זה הזדמנותו האחרונה לקראת השנה החדשה, אם לחיים, לשובע, לבריאות, או חלילה בהיפך. אם כן בימים אלו עלינו להתגבר כארי לחטוף כמה שיותר תורה מצוות ומעשים טובים.

אלא שיש לידע באיזה עסק מצוה יוכל לרכוש לעצמו זכויות רבות, ובה צריך כעת לפני ר"ה להתאמץ ביתר שאת ועוז מבכל השנה. נביא בזה את 'דברי הפתיחה' של מרן ה"חפץ חיים" בו היה רגיל לפתוח את זמן אלול בישיבתו בראדין, דרשת הפתיחה היתה נאמרת אחרי התפילה במשך שלוש דקות בלבד. הגה"צ ר"י גלינסקי (קובץ בית ועד ח"ט עמ' נה) הוא שהעביר את העדות בענין זה ממה ששמע מאביו זצ"ל, ואלו הם דבריו, כל שנה בחודש אלול היה החפץ חיים מדבר לבני הישיבה בערך מצות לימוד תורה אפי' בזמן מועט, שגדלה מעלתו על כל שאר המצוות. וכך היה ממחיש זאת, בימי חג הסוכות אנו מקיימים מצות נטילת ארבעה מינים, אתרוג מהודר נמכר בשווי חמש מאות דולר^א, זאת הגם שאין מקיימים באתרוג אלא מצות עשה אחת בלבד, ואילו בלימוד התורה, מקיימים מצות עשה באמירת תיבה אחת, נמצא שתיבה אחת של לימוד תורה היא בשווי וערך של אתרוג שעליו משלמים חמש מאות דולר.

הוסיף החפץ חיים, שהוא בעצמו בדק ומצא שבשיעור זמן של דקה אחת אפשר לומר מאתיים מילים^ב, הרי שלימוד תורה במשך דקה היא שוה ערך למאתים אתרוגים, ובאם נכפילו בשעה שיש בו ששים דקות, יעלה לשתים עשרה אלף אתרוגים, שכל אחד מהם שוה חמש מאות דולר, כשנשים אל ליבנו דברים הללו בגודל יקרת

^א בזמנם לא היו אתרוגים כל כך שכיחים באירופה הקרה, בכל עיר היו אתרוגים בודדים, והוסיף הגר"י גלינסקי שזוכר הוא שבעירו היו רק חמש שש אתרוגים - אתרוג לכל בית כנסת, ומחירו של אתרוג מהודר היה בערך חמש מאות דולר.

^ב כן כתב גם בספרו הנדפס תורת הבית (פ"ב).

ערכה של מצות תלמוד תורה שעולה על כל מצוות התורה, איך אפשר שלא ללמוד. לכן זכות עצומה היא לכל אחד, לנצל באלול כל חמש דקות פנויות ללימוד התורה, משום שכל רגע פנוי, זה עוד כמה אתרוגים לפני ראש השנה, וכמו כן צריכים אנו לנצל את הזמן בכל השנה לאסוף עוד ועוד אתרוגים.

יסוד זה שקיום מצות עשה של לימוד התורה היא בלימוד כל תיבה ותיבה ולא רק בלימוד ענין שלם בתורה, מקורו כתב החפץ חיים בספרו (שם עולם ח"א פ"ט) בזה"ל, והמצות עשה של תורה קאי על כל תיבה ותיבה שהוא לומד, כמו שכתב בספר שנות אליהו (להגר"א, פאה פ"א מ"א בפ"י הארוך), בשם הירושלמי (פאה שם)¹, ופירש בזה (בפירושו על משלי יט, ד), את הכתוב במשלי (שם) "הון יוסיף רעים רבים וגו'", דהיינו ע"י הונה של תורה יש לו אוהבים רבים למעלה, כי בכל תיבה הוא מקיים מצות עשה, ומכל מצוה נברא פרקליט אחד כדאיתא באבות (פ"ד מ"א), עכ"ל.

מן הנכון לציין כאן מדברי רבינו אברהם אחי הגר"א זכר צדיקים לברכה, בספרו "מעלות התורה" בו ליקט וסידר מאמרי חז"ל על מעלת התורה ולומדיה, ובהקדמת הספר כתב על הקשר העצום בין תשובה ללימוד התורה, ונעתיק כאן את עיקרי דבריו, תחילה פתח בכך, שכל עיקר גדר התשובה והתחלתה הוא התורה כמאמרם ז"ל (ע"ז כ:), תורה מביאה לידי זהירות וזריזות וכו'. וגם מבואר בזוהר הקדוש (ח"ג פט:) וז"ל, מאן דרחיק מאורייתא רחיק מקודשא בריך הוא (תרגום: הרחוק מהתורה הינו רחוק מהקב"ה), עכ"ל הזוה"ק. וכן אי אפשר לבוא לידי שום מעלה או מדה טובה או דבר יראה אלא ע"י התורה, שעל ידה יכיר גודל עונו ויתעורר לשוב.

גם התורה מכפרת על כל העוונות כמבואר בגמרא (מנחות קי.). וגם בזוה"ק בהרבה מקומות². ובפרט בדורות הללו אשר מהנמנע לקיים תשובת המשקל על דרך סיגופים המבוארים בדברים הקדמונים ז"ל כי על ליצנות אחת צריך לישב ק"כ תעניתים, ועל כעס אחד קנ"א תעניתים, ועל דיבור חול אחד בביהכ"נ מ' יום תענית, ואם יחיה אדם אלף שנים פעמיים, לא יספיקו לו להתענות על כל פרטי עוונותיו. ומה יעשו איזובי קיר כמונו, חלושי הטבע. על כן אין לנו אלא להתעורר בתורה, וזאת התורה היא לנו לעולה למנחה ולחטאת וכו'. כמבואר בדברי האר"י ז"ל שכל עניני סגופים ותעניות המה לראשונים, אמנם האחרונים חלושי המזג, עיקר התשובה בחזוק התורה כל היום. ובפרט כי רבו משובותינו ועוון ביטול תורה על כולנה. ואף מי שנגע יראת ה' בלבו ורצונו לעשות תשובה, עושה מן הטפל עיקר, היינו, תעניות וסיגופים, ואינו חושש על העיקר, היינו התורה, עכ"ד.

יזכנו השי"ת להתחזק בכל כוחינו בכל השנה ובפרט בימים גורליים אלו בלימוד התורה הקדושה במצוות ומעשים טובים, ושנזכה לשנה טובה ומתוקה, אכ"ר.

¹ בה, אפילו כל מצוותיה של תורה אינן שוות לדיבור אחד של תורה, ע"כ. נמצא שפירש 'דבר אחד' היינו דיבור אחד.

² במדרש תנחומא (צו אות יד) איתא, אמר להם הקדוש ברוך הוא, אם מבקשים אתם שיתכפר עליכם, היו משמרים תורתי ואני מעלה עליכם כאילו עשיתם לפני קרבן, ומנין וכו', אלא היו עוסקים בתורה ויהיה חשוב לפני כאילו אתם מקריבים לפני כל הקרבנות, לפיכך אמר דוד מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי (תהלים קי"ט צז), כי אני יודע שעסיקת תורתך מכפרת עוונות לפיכך אהבתי תורתך, ע"כ. וראה כמו"כ במדרש רבה (ויקרא פ"ט ח).

³ מעניין לציין שהמעין שם בשנות אליהו לא יראה שהביא לעצמו מקור אלא כאילו אמרו מעצמו, וזה לשונו שם, להורות שצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה, דבכל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפני עצמה, והראיה, שיוצא בתיבה אחת מצות לימוד התורה שהיא שקולה כנגד כל המצוות. והכלל בזה, שאין מבטלין ת"ת אפילו למצוה אם יכולה להעשות על ידי אחרים, והשכל מחייב בזה, מפני שכל תיבה ותיבה בפ"ע הוא מצוה גדולה והיא שקולה נגד כולם, א"כ כשלומד למשל דף אחד מקיים כמה מאות מצוות, וא"כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצוות ממצוה אחת, רק כשאי אפשר לקיים ע"י אחר, אזי רשאי לבטל, עכ"ל. אך לכאורה החפץ חיים הוא שהביא מקור לחידושו של הגר"א מהירושלמי (פאה שם), וכוונתו לדברי הירושלמי דאיתא, כל חפצך לא ישוו

גיליון מס' 577 ימים נוראים
תשפ"ה שנה שלוש עשרה

הגליון נתנדב ע"י
הרב דוד כץ שליט"א
והרב ד"ר יוסף דב פרעגער שליט"א
יה"ר שיזכו הם וב"ב וכיוצ"ח
לכוח"ט ולשנה טובה ומתוקה
Project of Israel Heritage Foundation

דברי שי"ח

ממזן רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי זצוק"ל

אבעלי אסופות - יוה"כ שחל בשבת

מעין שבע והתחיל פיוטים של ליל יו"כ ועדיין לא אמר את הקדיש האם מותר לו להזיז רגליו או שצריך לעמוד כאמצע שמו"ע ואם הש"ץ רוצה להזיז רגליו האם שיאמר עושה שלום ויוכל להזיז רגליו או שלא יאמר עושה שלום ולא יזיז רגליו עד אחרי הקדיש, והשיב, טוב שלא יזיז, (עזרת אליעזר ימים נוראים עמוד פ"א).

בענין אמירת או"א רצה במנוחתינו ביוה"כ
נשאל רבינו זצ"ל, בתפלות בשבת אומרים אלוקינו ואלוקי אבותינו רצה במנוחתינו קדשנו במצותיך, אולם ביום כפור שחל בשבת כתב המשנה ברורה (סי' תקפ"ב סק"כ) שלא לומר רצה במנוחתינו האם צריך לומר אלוקינו ואלוקי אבותינו קדשנו במצותיך ולדלג רק על רצה במנוחתינו או גם לא לומר אלוקינו ואלוקי אבותינו כי אם קדשנו במצותיך, והשיב, לדלג. (עזרת אליעזר שם).

אמירת שלום עליכם בליל יוה"כ שחל בשבת
נשאל רבינו זצ"ל, האם לומר שלום עליכם בליל יום כפור שחל בשבת כשבא לביתו בלילה למלאכים שמלווין אותו, והשיב, לא נהוג, (עזרת אליעזר שם).

שלום זכר בליל שבת ביוה"כ
נשאל רבינו זצ"ל, יום כפור שחל בשבת ואי אפשר לעשות שלום זכר יש מי שרצה לומר שראוי שאבי הבן יחלק בבית הכנסת בשמים להריח ועי"ז יוסיף ברכות לטובת התינוק שנוולד האם יש לזה מקור וענין, והשיב, הכל כמנהג המדינה, (עזרת אליעזר שם, ומביא שם בהערה שמועה בשם רבינו לעשות במוצ"ש אחר יוה"כ, וי"א שיאכלו היולדות).

לומר וינוחו במ בתפילת נעילה
נשאל רבינו, ביו"כ שחל בשבת מוסיפים את הקטעים של שבת ונוהגים בלילה לומר וינוחו בה ובשחרית וינוחו בו ובמנחה וינוחו במ כיצד צריך לומר בנעילה האם וינוחו במ כמו במנחה או לשון אחר, והשיב, כמנחה, (עזרת אליעזר ימים נוראים עמוד פ"ב).

לבקש צרכי ביוה"כ שחל בשבת
עוד נשאל רבינו זצ"ל (שם), האם אפשר לבקש צרכי ביום הכיפורים שחל בשבת, והשיב, אפשר, (שם עמוד קע"ב, ועיין באורחות רבינו ח"ב עמוד קפ"ז ובהלכות שלמה מועדים פ"א אות ט"ו) ועי' בקונטרס הזכרונות סי' כ"ט אות ה' בענין ר"ה שחל בשבת דבאלף למטה סי' תקפ"ד סכ"ה סק"ד מתיר דהוא עת הדין ולכן אי"צ לומר במי שביקר שבת היא מלעזוק ומביא רבינו שכ"ה במגן אבות להמאירי ענין כ"ד והרמב"ן אסר וכ"כ הרמ"א סי' תרכ"ב ס"ג דא"א אבינו מלכינו בחל בשבת, ולמעשה הכריע שם להתיר.

נר ששבת במוצאי יו"כ שחל בשבת
נשאל רבינו, כיצד הדין ביו"כ שחל בשבת ואדם בירך על נר רגיל כמו בכל מוצאי שבת שבמשנה ברורה מבואר שאפשר לעשות כן אבל מנהג העולם להחמיר שגם באופן כזה יברך על נר ששבת כמו בכל מוצאי יו"כ, האם יש ענין שיחזור לברך על נר ששבת כדי לצאת מנהג העולם להחמיר הגם שכבר בירך מקודם על נר רגיל, וכתב להחמיר, (עזרת אליעזר עמוד פ"ג ונשאל אם יחזור ויברך בעצמו שנית מחמת נר ששבת והשיב, לא יחזור, היינו שלענין ברכה לא יברך בעצמו שנית, וכן בביתו ראיתי לרבנו זצ"ל שיחזר אחר נר ששבת).

התרת נדרים בליל יוה"כ אחר שקיבל שבת

אמר לי רבינו זצ"ל בליל יוה"כ (שנת תשע"ד) אחרי כל נדרי, שהסתפק לענין התרת נדרים אחרי קבלת שבת כי אין מתירים נדרים בשבת, ואחר פטירת הרבנית ע"ה הוא מדליק הנרות, ואמר שלמעשה כיון להדיא לא לקבל בזה שבת, וכן בנוסח הריני מקבל כו' שכתוב בתפילה זכה אמר נוסח הקבלה רק אחרי כל נדרי מחמת כן.

אם יכול לקבל ביוה"כ שחל בשבת רק תוספת שבת

נשאל רבינו זצ"ל, יום הכיפורים שחל בשבת אם יכול לקבל רק תוספת שבת ולא תוספת יום הכיפורים, והשיב, מסתבר שא"א, (שם עמוד קע"א, עיין בגליון הש"ס יומא פ"א ב' שדן בזה והביא מספר תניא רבתי סימן ע"ח דמשמע מדבריו דיוה"כ שחל בשבת יכול לקבל על עצמו תוספת שבת ללא תוספת יוה"כ, וכן הביא בהר צבי ר"ה ט' א' מהגרי"פ על הרי"ג ח"א עשה ל"ד קצ"ט ב' שהוכיח מהערוך ערך שדמ ששייך לקבל רק קדושת שבת ללא קדושת יוה"כ, ויל"ע דא"כ יוכל בזמן זה לקדש השבת על הכוס ולאכול סעודה ועי' בזה בגליון הש"ס, וי"ל דכל שאינו מחויב בבא השבת אינו במצוה זו גם בתוספת שאינו רק כחשלושין לפניה וכ"כ במכתבי תורה מהאמרי אמת סי' נ"ו אות ב', שכשנפטר מעיקר החיוב אז לא שייך גם ההקדמה, כי זה שהתירו להתפלל של מוצאי שבת בשבת הוא שהרשו להקדים החיוב, ואין הפ' כי מבדיל במה שעבר מן השבת עד אותה שעה לפני צה"כ, דא"כ יהי' חיוב שנית במוצאי שבת להבדיל גמר שביתת השבת, אך אותו חיוב שיש לו בלילה, החירוהו לו להקדים כאילו עשאו בלילה, וכשאין לו חיוב בלילה שוב אי אפשר לעשותו מקודם, ולכן כ' הרא"מ לגבי הבדלה מפלג המנחה למי שבמוצ"ש יהיה אונן או יחול ת"ב דל"ש הקדמה מפלג המנחה, והכא נמי כל שא"ל לאכול בשבת אין מצוה מפלג המנחה, ועי' פרי יצחק ח"ב סי' ט' שדן בחל יו"ט בשבת אם אפשר לקבל תוספת יו"ט ללא תוספת שבת, ובמועד הגר"ח ח"א סי' קצ"ג כ' רבינו מסתבר שא"א).

קידוש מבעוד יום וחיוב עונג שבת

נשאל רבינו זצ"ל, יום כיפור שחל בשבת אמאי לא יעשה קידוש בכל המנחה, ואם תמצא לומר כיוון שבשבת אי אפשר לקדש גם כן בפלג לא עבדינן, אם כן בערב שבת חנוכה אמאי מדליקין נרות חנוכה הא בשבת א"א להדליק, והשיב, ביו"כ א"צ קידוש כיון שאין בו אכילה ושתי', (אריה שאג סי' ת"ר, ועי' באר"ש פ"ד מיוה"כ ה"א דבשבת שחל ביוה"כ נתקדש בקדושת יוה"כ ואין בו מצות אכילה גם לחולה המותר לו לאכול ומורה אני לו שאין לו לקדש, אמנם עי' הגהות רעק"א סי' תרי"ח סי' דחולה יעשה קידוש מחמת שבת), ונשאל עוד, יוה"כ שחל בשבת במה יקיים עונג שבת, והשיב, בבגדי שבת (שבת ק"ט א').

חיוב קידוש בחולה וקטן וג' סעודות

ולענין חולה האוכל ביוה"כ שחל בשבת כתב רבינו זצ"ל, י"א דחייב, (מועד הגר"ח ח"א סי' תע"ב), ונשאל לענין קטן שאוכל ביוה"כ שחל בשבת האם צריך לעשות קידוש, והשיב, כן, (שם ח"ב סי' תקכ"ו בס' חוט שני ח"ד עמוד רס"ה יוה"כ עמוד קס"ו כתב שצריך לעשות קידוש והמ"ל חוט שני אמר דהוא ט"ס שם וצ"ל דא"צ לעשות קידוש ועי' בשו"ת הר צבי ח"א א"ח סי' קנ"ה ובשו"ת אגרות משה חר"מ ח"א סי' ל"ט). ולענין ג"ס בחולה, עי' בס' במחיצת חכמי ישראל (יוה"כ סי' כ"ו) שהשיב רבינו זצ"ל, דחולה האוכל ביוה"כ שחל בשבת מסתבר שא"צ לאכול שלוש סעודות.

הנהגת הש"ץ אחר מגן אבות ביוה"כ

נשאל רבינו זצ"ל, יו"כ שחל בשבת במעריב מתחיל הש"ץ ויכולו וברכת מעין שבע ואח"כ מתחיל את מה שמוסיפים בליל יו"כ, והנה לכאורה אחרי שהחזן התחיל בברכת מעין שבע ולא אמר קדיש האם מותר לו לדבר באמצע, והשיב, יפה שתיקה לחכמים, ונשאל, בליל יו"כ שחל בשבת והתחיל החזן ברכת

עורך: יצחק גולדשטון

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת עַל גְּדוּלֵי הַדּוֹרוֹת

עובדות חדשות ונדירות מפי רבינו מרן זצוק"ל!

מזדור שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"

הגה"צ רבי בן ציון ברוך זצ"ל ראש ישיבת בית יוסף בירושלים | הגאון רבי אברהם הלוי הורביץ זצ"ל (כ"ז אלול תשס"ד)

הג"ר ראובן אליצור זצ"ל (י"ג תשרי תשס"ט)

נשמח לקבל מוקדאינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

גיס רבינו - הגאון רבי שלמה אלישיב זצ"ל (כ"ז תשרי תשע"ט)

פרסום ראשון ובלעדי

במשך השנים התכתב רבינו מספר פעמים בדברי תורה והלכה עם גיסו רבי שלמה ז"ל, חלקם בהיותו בחור לאחר אירוסיו, כאשר רבי שלמה - הגדול מבין בניו של מרן הגרי"ש אלישיב היה בחור תלמיד חכם, ורבינו נהנה להשתעשע עמו. להלן מובא חלק מאחד המכתבים, שעוסק בענינים שהזמן

גרמא, עניני ערב יום הכיפורים:

יסוד נפלא בגדר 'עובר ירך אמו'

ב"ה

בין כסה לעשור מוצש"ק פ' וילך שנת תשכ"י לפ"ק פ"ת

כבוד ידידי היקר והמצויין ה"ר שלמה אלישיב שיחי' לאו"ט

הנני לקיים דבר להשתעשע את ידידי שיחי' בדברי תורה קצת ואקוה שידידי היקר יעיין בדברי, וישיב לי כיד ה' הטובה עליו.

ואכתוב קצת מענייני דיומא, הנה מנהג כפרות הנהוג בכל תפוצות ישראל מקורו ברש"י שבת פ"א ע"ב ד"ה האי פרפריא כמו שכתבו האחרונים ז"ל.

ובשולחן ערוך אורח חיים סימן תר"ה כתב הרמ"א ולקוחין למעוברת ב' תרנגולים אולי תלד זכר. וכתב בביאור הגר"א דהטעם דלא בעינן ב' נקיבות אולי הולד נקבה, היינו משום דקיימא לן עובר ירך אמו, ולכן נתכפר ביחד עם אמו, וע"ש שהאריך להוכיח דק"ל עובר ירך אמו.

ולכאורה הם דברי תימא, דאם עובר ירך אמו, א"כ אפילו הוא זכר נמי יתכפר עם אמו, ואמאי צריך תרנגול ותרנגולת. וכמדומה שכבר שמעתי מקשים זה, ואולי יתכן בזה, דהנה התוס' בבבא קמא דף מ"ז הקשו, דרבא סבירא ליה בכל דוכתי עובר ירך אמו, ובפרק בהמה המקשה אמר השוחט את הטריפה ומצא בה בן ט' חי מותר, ואי עובר ירך אמו, אמאי מותר, ותיצרו התוס' דלענין כל מילי עובר ירך אמו, בר מלענין טריפה דכיון שיש לו חיות בפני עצמו ליכא למימר שנטרף עם אמו ע"ש.

ולכאורה צריך ביאור כיון שאינו אלא ירך שלה, ואמו טריפה, ולענין כל איסורים הרי הוא כאמו, מאי איכפת לנו שיש לו חיות בפני עצמו, דכיון שהוא ירך של טריפה.

ויתכן לומר בזה דהא דעובר ירך אמו אין הכוונה שהעובר אינו אלא כחתיכת בשר מאמו ואינו כלל ולד, דאם כן אמאי בן נח נהרג על העוברין כדאמרין פרק ד' מיתות וילפינן לה מקרא, שופר דם האדם באדם כו' ואמאי הא אינו אלא חתיכת בשר בעלמא ולא אדם, ועין ברשב"ם בבא בתרא קמ"ב ע"א שכתב דהא דאמר המזכה ולא אדם, ועי' ברשב"ם בבא בתרא קמ"ב ע"א.....

והנני לברכך בגמר חתימה טובה בספרן של צדיקים גמורים ותזכה לעסוק כל ימך בתורה"ש שלמה כנפשו וימלאו משאלות לבבך לטובה
הכ"ד ידידך אוהבך הדורש שלומך וטובתך כל הימים
חיים קניבסקי

תצלום אחד המכתבים ששלח רבינו בין האירוסין לחתונה, להמיעוד להיות גיסו רבי שלמה אלישיב זצ"ל.

הגאון רבי שלמה אלישיב זצ"ל, בנו בכורו של מרן הגרי"ש זללה"ה, היה תלמיד חכם עצום שישב ולמד בשקט בצנעא, ביישנותו הטבעית גרמה לכך שכמעט ולא היה מוכר בין הבריות. במשך שנים רבות נהג למסור שיעורים בגמרא בבית המדרש 'תפארת בחורים', שם גם היה מוסר אביו הגדול שיעור בכל יום.

מעניין לציין, כי למרות שרבי שלמה היה הגדול מבין הילדים, אחותו הרבנית בת שבע ע"ה נישאה עוד לפניו לרבינו שליט"א,

"אבקשך לימנע"...

בתקופה שבין אירוסיו רבינו לנישואיו, התיידד מאוד עם אח הכלה רבי שלמה שליט"א, ונהנה לשוחח אותו בלימוד. להלן מובא העתק חלקי מחילופי המכתבים שהיו ביניהם.

באחד המכתבים, רבי שלמה - שכאמור היה בחור - יצא מהתפעלות משליטתו האין סופית של החתן הטרי במרחבי התורה, והוא פתח את המכתב בשורת תוארים נכבדה.

רבינו לא היה מסוגל לסבול את תוארי הגדולה המפליגים, וכבר במכתב התשובה הוא מעיר כי "בראשונה עלי להעיר על השורה הראשונה שלך שלפי דעתי כולה מיותרת, ויש בזה גוזמא יתירה, ואבקשך לימנע מזה ומחזקא לך טיבותא"...

בשמחה משפחתית נראים מימין לשמאל: הגרי"ש אלישיב, רבינו, רבי שלמה אלישיב

השאלה הראשונה

במרוצת השנים, כמעט שלא היה קשר קבוע בין רבינו לגיסו שהתגורר בירושלים, אך בשמחות שנערכו היו השנים מגיעים לכבד זה את זה. סיפר אחד מבניו של רבי שלמה, שבתקופה שלמד בישיבה בבני ברק היה מגיע להתארח בקביעות על שולחן רבינו בסעודת שבת, ובכל שבוע כשהיה רבינו מבחין בבואו, השאלה הראשונה שלו היתה, מה שלום האבא?

ומוסיף, תמסור לו דרישת שלום....

וכאשר בשנותיו האחרונות חלה, הלך רבינו לבקרו. בפטירתו כבר היה רבינו חלש ולא יכל להשתתף, אך שלח מכתב תנחומין לאבלים.

רבי שלמה אלישיב בשנותיו האחרונות

מכתב מכתב יד רבינו מהתאריך ז' דעשי"ת תשכ"ה

"בגמר חתימה טובה יכתב ויחתם גיסי ידידי הרב הגאון מוה"ר שלמה אלישיב שליט"א"

"אחדשה"ט

"ראיתי בימים אלו בציון ירושלים בירושלמי ב"ק פ"א ה"א שמקשה קו' כת"ר שליט"א, על רש"י ב"ק נ"ג ב' ומתרץ כתיב עיי"ש.

"והנני דוש"ת ידידו חיים קניבסקי"

מרבנו הגדול מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

ימים הנוראים במחיצתו

הבכי של רבי איסר זלמן

שח רבינו: שבראש השנה תש"ט מרן רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל שהיה ברחובות בבית בנו המרא דאתרא הגאון רבי צבי יהודה זצ"ל. והוא התבקש ע"י בנו לומר בפני בני הישיבה דברי התעוררות בשעת התפילה לכתחילה אמר שקשה לו לדבר אולם כשהסכים לקח את הרמב"ם הלכות תשובה וקרא שורות אחדות בלבד ומיד פרץ בבכי מור ומוזעזע ולא יכול היה לדבר. כך עמד בפני בני הישיבה וקהל המתפללים במשך למעלה מחמש דקות בבכי תמרורים ומבלי יכולת להוציא הגה מתוך פיו. היתה זו שיחת ההתעוררות המעוררת לתשובה ביותר שנכח בה אי פעם אמור רבינו שליט"א.

לזמר ואנחנו כודעים

פעם כשדיברו עם רבינו עם המשגיח רבי משה טיקוצ'ינסקי, אמר הוא חידש לנו במוסר של כבוד בין בני האדם.

אספר לכם. הוא היה ש"ץ במוסף של ראש השנה. הוא היה אמור בשקט את הקטע מ'ואנחנו כודעים' עד הסוף. אחרי התפילה אמרתי לו, שלדעתי אם זה חלק מחזרת הש"ץ, צריכים להגיד את זה בקול. למרות שהוא נהג ככה שנים רבות, הוא לא נכנס בכלל לדיון, וכבר למחרת שינה את מנהגו והתחיל לומר בקול. זו הייתה ענווה מיוחדת.

מטבע התפילה של בספר חיים וכו' אנחנו וכל עמך בית ישראל

אמור רבינו שליט"א שיש מטבע שנמצא הרבה בתפילה ובפרט בימים אלו (בספר חיים וכע"ז ביעלה ויבא), אנחנו וכל עמך בית ישראל, ואמור רבינו שלכאן המוכוון אנחנו היינו הציבור המתפלל כאן, וכל בית ישראל הוא העם כולו. ותיקנו מטבע הברכה לפי תפילת הציבור כי תפילת היחיד היא מקרית (ובימינו חז"ל לא היה מצוי שהתפללו ביחיד, החזן התפלל וכולם שתקו. ועמי הארץ לא ידעו להתפלל לבד).

אמנם רבינו שליט"א אמר שראה שנדפס שהגר"ר יוסף ליס שאל את הגר"ז ביאור הדבר, וענה לו שאנחנו הוא כל אחד ואחד מישראל בפרט, וכל עמך הוא כל ישראל בכלל, ואמור רבינו שאינו יודע למה פירש כך.

אך על פירושי יש פירא מנוסח ברכת התורה שאנו אומרים אנחנו וצאצאינו וצאצאי כל עמך כו'. והרי ברכה זו אדם מברך בביתו קודם התפילה, וא"כ מי הם אנחנו, ואמנם גם לדברי הגר"ז הוא קשה, כיון שכבר התפלל על צאצאי כל ישראל וכי הוא מבקש שוב על הצאצאים מוצד הכלל, ונראה יותר שהוא מתפלל על האחרים שעמו, אם זה משפחתו ובני ביתו אם שכניו, והוא קרוב למש"נ שהוא מוכוון לציבור שעמו. וצ"ע בספר אבודרהם אם עמד בענין זה.

הפטרות חנה

יודעים דברי החתם סופר בהגהות לשו"ע סי' ק"ב (וכן בדרשות ז"ך אלול תק"ע), ובחתם סופר עה"ת פרשת יתרו) דהוכיח מזה דחנה התפללה ליד עלי, שיש מעלה להתפלל בתוך ד"א של צדיק.

ובשם הגר"ר דוב לנדו שמוענו להוסיף דחנה הוכחת החתם סופר היא מוחנה דהתפללה במשכן, ואפ"ה היה לה ענין להתפלל בתוך ד"א, חזיון דאפי' כשמתפלל במקום קדוש מאוד כמו משכן יש מעלה עוד יותר בד"א של הצדיק, ואפילו אם הצדיק אינו מתפלל בשעה זו כמו עלי. (כאיל תערוג - גדולי הדורות)

שב ואל תעשה

נשאל רבנו על ידי רב חשוב העוסק בקירוב לבבות, שבימים הנוראים יש כאלו שמגיעים לחצר בית הכנסת וסביבתו, ולא נכנסים לתוך בית הכנסת, ויש שעל ידי כך

מציצים ונפגעים ומחמת כן במשך השנה הם מוגיעים שוב ומתחזקים, והשאלה היא כמה לעודד ולהשקיע שיבואו מבחוץ, כאשר יש התנגדות באיזור שם.

והשיב שכיון שכל אלו שמוגיעים הם עושים חילול שבת ויוט בדרכי הגעתם, אז אף שמאידך זה מביא אותם להתקרבות מסוימת, מכל מקום אנו לא יודעים לשקול שכר כנגד עבירה, ולכן תפקיד הרב באופן זה הוא בשב ואל תעשה ולא לגרום ולהרבות בהשתדלות שיבואו, כיון שמצד שני זה בא בעבירה של חילול שבת ויוט

קידוש לבנה בעש"ת

שמעתי על מרן הגר"ד לנדו שליט"א שרגיל לקדש את הלבנה בעש"ת כמנהג הגר"א אבל השנה - תשפ"ה, לפי מיקום הלבנה אם היה מקדש אז היה צריך לעמוד באמצע הכביש ואז הכביש יסגר. ואמור הגר"ד א"כ נמצא שאני מחמיר ומפריע לאחרים ליסוע על הכביש אלא אני ימתין עד מוצאי יוה"כ שבכך לא יהיה הפרעה לאף אחד בקידוש לבנה שלי. (יאיר נזר)

האם צריך מחילה בפה

כשהגיע לנחם רבינו את מרן הגר"ג זצ"ל בענייני הלכה הנוגעים לאבילות והזכיר מרן הגר"ג שלפני שבועיים כששוחח עם אחיו צוק"ל שאלו אם זוכר הוא בלומד בשיבת לומז"ה בפתח תקווה שהגאון הגדול רבי מרדכי ליב מן צוק"ל לפני תפילת כל נדרי בשיבה היה נעמד על הבימה והיה מוכיז בקול שכל אחד ואחד יאמר בפה שהוא מוחל לכל אדם. ואכן השבתי שאני זוכר זאת מידי שנה בשנה וזה חרוט לנגדי ואז החל לפלפל עמו אם אכן צריך דווקא מחילה בפה או שניתן למחול אף בלב מרן הגר"ג שליט"א הציג זאת בפני הגאון הגדול רבי דב שליט"א והם החלו לפלפל בכך האם אכן צריך דווקא למחול בפה ולא די למחול על כך בלב אם נחשב הדבר דברים שבלב שאינם דברים ואימתי. והוא סיפר שרבי יעקב צוק"ל שלח לו אכן מכתב ארוך בלימוד ושאלו אם יש מקור לכך ולא סיים את מכתבו כי לא היו כוחותיו עמו.

האם לשוב בתשובה או למות

שמעתי מידידי ש"ב הגאון המופלא ר' משה מייט שליט"א ששמע מי ששאל למרן הגאון הגדול ר' דוב לנדו שליט"א במי שמרגיש שהולך למות בטביעה וכדומה האם חייב לעשות כל מאמצים להציל עצמו או שלא יעשה מאמצים כדי לחיות שהרי לא יוכל להרהר בתשובה אלא ישוב בתשובה וישקוט ממאמציו להצלת נפשו, וחשב רגע כמימרא ואמר הגאון הגדול שליט"א האם תשובה לוקח זמן שהרי כשמחליט לעשות מה שצריך ומה שרצונו יתברך הרי הוא שב בתשובה וזהו התשובה ההחלטת לעשות רצונו יתברך והוא לשוב אל חיקו של מקום וזה במחשבה אחת קטנה הרי הוא חוזר ושב לבוראו.

זמן תפילת נעילה

שח לי הגר"י פרנקל שליט"א זכורני לפני ארבעים שנה שמצאנו בתשו' הרמב"ם [סי' פ'] דמיו שמתפלל תפילת נעילה קודם זמנה לא יצא ידי חובתו, [והמשנ"ב סי' תרכ"ג נקט לעיקר שזמנה הוא מופלג המנוחה כמבואר בפמ"ג במש"ז שם ס"א' והרמב"ם נקט שם שהזמן של חמה בראש האילנות הוא לעיובא]. והנה כאשר התפללנו בישיבת סלבודקה, הכריזו קודם נעילה שיש סדר מוסר כעשר דקות, וכיון שישבתי בסמוך להגר"א גינחובסקי זצ"ל הערתי לו שלפי החשבון של עשר דק' מוסר בלבד יתחילו להתפלל נעילה קודם הזמן. ומיד אמר לי שאשים יד לפה ולא אדבר על זה, רק שאני בעצמי אמתין להתפלל רק מזמן הפלג. ואמנם לא דברתי בזה עם הבחורים, אבל כאשר ראיתי שהגר"ד לנדו שליט"א יוצא החוצה ליטול ידי הערתי לו דבר זה. והנה המשגיח הגה"צ רבי משה טיקוצ'ינסקי זצ"ל ג"כ יצא ליטול ידי והעיר לו הגר"ד את ההערה ומיד אמר שחשב על זה אלא שחשבנו שעשר דקות מוסר וכך דקות אשרי ובא לציון וקדיש ונמצא שמתחילים בדיק בזמן. ואמרת זאת להגר"א זצ"ל והגיב כמה גדולים דברי חכמים. (אגן הסהר)

כמה הערות בדיני תקיעת שופר

א. העובר אחר בית הכנסת ושמוע קול תקיעה יצא, אמר רבינו שליט"א דצריך לומר שעבר והיה בדעתו שמוע ישמע ויצא, שאם לא אף שיוכיח מיד לצאת הרי ברגע הראשון לא היתה דעתו וחסרה לו תחילת התקיעה, ואינו יוצא. ואין זו אוקימתא אלא הוא בכלל מה שאמרו שנתכוין לצאת, הכוונה לצאת לפני שהתחילה התקיעה.

ב. שאלו האם מותר לטלטל שופר כדי לתקוע לחולה ויש ספק אם אכן יתקע, ואמר רבינו שליט"א דמותר, שהרי התירו מלאכה הואיל ומקלעי אורחים הרי הוא ספק (כמוש"כ במושנ"ב תק"ח סק"י בשם הט"ז לגבי הוצאת סכינים).

ג. אמר רבינו שליט"א נראה שאין ליתן לקטן כדי להתלמד שופר פסול, שהרי כלי אחר דומה לשופר ודאי לא התירו, ומסתבר שההיתר הוא דוקא דרך חינוך למצוה.

ד. יל"ע אם מותר ליתן לקטנה לתקוע, דשמוא לא התירו אלא לקטן שמתרגל במצוה גמורה, אך יתכן לדון דדי במצוה של אינו מצווה ועושה. (ומצינו שיש חינוך למצוה שאינה חיובית, שמחנכין קטן בנזירות אף שאין מצוה להיות נזיר כמבואר בסוגיא בנזיר כ"ח - כ"ט, מ"מ הוא קרוי חינוך כיון שצריך לדעת מה הדין כשקבל נזירות, ואולי יש לדון גם בקטנה אף שפטורה ממצוות, כיון שמונהגו שנים מברכות צריכה לדעת מה המעשה הכשר לברך עליו).

אך הוסיף רבינו שליט"א דקצת יש לדון בדברי התרגום בפרשת כי תצא שכלי גבר לא יהיה על אשה היינו חרב, ומבואר שאסור לאשה להשתמש בכלי שרגילות גברים להשתמש בו אף שאינה לובשת אותו ממש, וא"כ יש לדון שאשה לא תתקע, משום ששופר הוא כלי שדרך אנשים בו, ולא נשים, אבל לא שמענו לחוש לזה.

אם השומעים יוצאים בכח"ג שלתקוע היא מצוה הבאה בעבירה

הפמ"ג [תקפ"ו א"א סק"ז]: נסתפק בתקוע בשופר של איסורי הנאה, ונהנה ממעשה התקיעה שכלפיו היא מצוה הבאה בעבירה ולא יצא, אם גם השומעים לא יצאו שמצותם באה בעבירה דידיה, וכתב שבגמ' ר"ה כ"ח א' שופר של שלמים או של עכו"ם וכו' משמע שהשומעים יצאו, עכ"ד.

ואמר רבינו שליט"א דאמנם וכן מסתבר שאין מצוה הבאה בעבירה אלא כשהמצוה והעבירה שלו, וא"כ השומעים יצאו, אך לכא' יש להעיר ע"ז מדברי הירושלמי [שבת פ"ג ה"ג] גבי קורע על מותו בשבת אם יצא ידי חובת קריעה או שהיא מצוה הבאה בעבירה.

ומביא הירושלמי סמך מקרבנות שנשחטו בשבת שלא כדין שכיפרו, שמעינן מינה שאיסור שבת לא יחשיבו מצוה הבאה בעבירה.

ולכא' משמע בזה שמוצוה הבאה בחטאו של חבירו היא מצוה הבאה בעבירה, שהרי הכהן חטא והבעלים מתכפר ואילו איסור שבת הוא סיבה למצוה הבאה בעבירה לא יצא ידי חובה, ושלא כמו שאמרונו

בתקיעה שיצאו השומעים בתקיעה שיש בה עבירה לתקוע.

ואמר רבינו שליט"א דנראה לומר שפסול עבירה בקרבן אינו מדין מצוה הבאה בעבירה כפשוטו, שהרי הכשר קרבן אינו מחמת המצוה שבו, וגם אם יתכוונו הבעלים והכהן שלא לקיים בו שום מצוה מכל מקום הקרבן כשר ועלה לבעלים (א"ה ע"י זבחים מ"ו ב').

ולכא' גם במקום מצוה הבאה בעבירה שלא קיימו בו מצוה יהיה הקרבן כשר. אלא שהוא דין אחר שקרבן הבא בעבירה פסול. ובזה אין נ"מ מי עשה את העבירה, ומה שלמדו בריש לולב הגזול מקרבן לכל המצוות שמהב"ע לא יצא, הוא לימוד מקיום מצוה לקיום קרבן.

עשרה פעמים תקיעת שופר

חידה: איך יתכן שאדם חייב לשמוע מעיקר הדין עשרה פעמים תקיעת שופר?

תשובה חידה זו שאל הגאון רבי דוב לנדו שליט"א, והשיב עבד של עשרה אדונים, דהנה עבד של שני שותפים ושחרר אותו אדון אחד הוא צריך לשמוע קול שופר, אך רק הצד חירות שלו חייב בשופר, והצד עבדות שלו פטור, כמבואר בראש השנה דף כט ע"א, מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו, ואפילו את עצמו אינו מוציא, דלא אתי צד עבדות דידיה, ומפיק צד חירות דידיה.

ואם כן אם בראש השנה מת אחד מאדוניו בלא יורשים נתחייב שוב בתקיעת שופר, כיון שעכשיו נתוסף לחלק החיוב שלו, עוד חלק נמוה שהיה פטור מקודם כאשר שמע קול שופר, והחלק הזה עוד לא יצא ידי חובת תקיעת שופר, ואם מתו לו עוד שמונה אדונים כנ"ל בראש השנה בזה אחר זה, כל פעם שמת אדונו נתחייב שוב בתקיעת שופר, כדי להוציא את החלק שנתוסף לו כעת, שהיה פטור מקודם. אמנם יש להעיר שאולי כיון שנעשה בן חורין באמצע ראש השנה, אולי לא נתחייב באמצע ראש השנה בתקיעת שופר, וכמו שכתב בירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) גר שזל לאחר שהאיר המזרח כבר נפטר ממגילה.

אך זה אינו, שכתב ביום תרועה (ר"ה דף כח ע"א) שלשיתות שנעשה גדול מעת לעת, דהיינו שאם נולד בראש השנה בחצות, אינו נעשה גדול אלא בעוד שלש עשרה שנים בראש השנה בחצות, ולכן אם שמע תקיעת שופר קודם חצות, צריך לחזור ולשמוע תקיעת שופר לאחר חצות, והעיר רע"א (הגהות) שמשכחת לן גם לשיטתנו שנעשה גדול מיד בתחילת היום, אולם אם הביא שתי שערות בחצות, שאז נעשה גדול מן התורה, צריך לחזור ולתקוע שופר לאחר חצות.

ובהדרת קודש (סימן כ) תמה בזה, מאי שנא שופר ממגילה, שלגבי מגילה אמרינן שאם נתגייר לאחר הנץ פטור כמבואר בירושלמי, ומשמע שעיקר החיוב חל בתחילת היום, ושאר היום הוי תשלומים לבוקר, ואם כן גם בשופר נאמר שכיון שנפטר בבוקר פטור גם כשהגדיל באמצע היום. והשיב שמגילה תלוי בפרוז ומוקף וזה נקבע על פי מוקמו של האדם בעת עלות השחר, ומהאי טעמא המתגייר בפורים פטור הואיל ולא נעשה פרוז או מוקף, יעו"ש.

וכן מפורש בירושלמי (עירובין פ"ד ה"ה) שנסתפק לגבי גר שטבל בשבת לאחר שהאיר המזרח, היכן קונה שביטה, הרי שאם נתגייר בשבת, חל עליו חיובי

השבת גם באמצע השבת, וכן מבואר ברא"ש (מו"ק פ"ג סימן צו) ששבת חל גם בעצם היום, שאין סוף השבת תשלומין לתחילת השבת. (חשוך חמד ר"ה כט, א)

קטן להוציא אשה

יש להסתפק האם קטן שמברך לעצמו על תקיעת שופר יכול להוציא אשה בברכתו דהא קטן חייב מדרבנן ואשה אף מדרבנן אינה חייבת. והרי קטן מוציא חיוב דרבנן אחר כגון בקידוש מוציא קטן את הגדול שכבר התפלל ומוחייב רק מדרבנן כמבואר בס' רע"א וכי בברהמ"ז מוציא לגדול שאכל רק כזית וחייבו מדרבנן וא"כ כ"ש שיוציא לאשה שהיא רק רשות או לילמא דאשה היא רשות לקיים המצוה בדרגת דא' ולענין זה אין חיוב דרבנן יכול להוציא ונראה שאינו יכול להוציא, וכן אמר הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א. (בנתיבות ההלכה - ימים נוראים)

ב' שופרות שהתערבו

דנו חכמי זמנינו איך הדין בב' שופרות האחד כשר והשני פסול ונתערבו ותקעו ב' בנ"א כל אחד בשופר אחד ועתה נודע שאחד מהם פסול ואין ידוע מי מהם תקע בו והנה שניהם חייבים לתקוע שוב מספק כדין ספיפקא דאורייתא לחומרא אבל אינם מברכים דספק ברכות להקל אולם יש לדון אם יוכל אחד מהם לברך בדרך ממני"פ דאם הוא חייב מברך לעצמו ואם חבירו חייב מברך כדי להוציא את חבירו מדין ערבות.

ושמעתי בשם הגאון האדיר רבי דוב לנדו שליט"א לדון דיש לדמות ערבות במצוות לערבות בממונות וכדמצינו בריטב"א ר"ה כט שכתב דערבות במצוות הוא כערב הפוער חוב חבירו. והנה גבי ערבות בממונות מבואר בגמ' בכורות מ"ח ח"ה בשו"ע ח"מ סוס"י מ"ט דמי שהלווה ליוסף בן שמעון ואינו יכול לגבות ממנו החוב לפי שיש שני יוסף בן שמעון בעיר אחת ואינו יכול להוכיח מיהו הלווה אינו יכול לגבות החוב מהערב דכל שא"א לגבות מהלווה מחמת הספק אין הערב מחויב לשלם, וא"כ י"ל דה"נ לענין ערבות במצוות לית ליה דין ערבות כלפי חבירו כל היכא דחבירו פטור מספק ועל כן לענין הברכה שחבירו פטור מלברך מדין ספק ברכות להקל י"ל אין דין ערבות כלפיו וא"כ לא יוכל לברך כדי להוציא.

ומהגאון הגדול רבי אברהם נח גרבוז זצ"ל שמעתי שהביא חידוש זה ואמר לדחות לפמש"כ השער המושפט סוס"י מ"ט דבערב קבלן ליכא לדין זה וא"כ לענין מצוות אמר הג"ר ברוך בער זצ"ל בשם הגר"ח זצ"ל דערבות במצוות הוי כערב קבלן נדפס בס' חידושי ושיעורי רבי ברוך בער ח"א בפתיחה ושפיר יכול להוציא או מדין ערבות עכ"ד. (הרה"ג ר' אברהם זנגר שליט"א - אוסף גליונות 066)

שוב כתב לי חכ"א ששמענו מהגאון רבי צבי אליהו שטיינברג שליט"א בעמח"ס צבא הלוי שלפני שנים רבות אירע מעשה כזה בב' שופרות שנתערבו והוא הציע קמי מור הגר"ד לנדו שליט"א סברא זו דאין ערבות כדין שני יוסף בן שמעון והגר"ד שליט"א דחה הדמיון לשני יוסף בן שמעון מכל וכל והגיב שדמיון זה הוא כמו לדמות דין כיסהו ונתגלה דכיסוי הדם לדין כיסהו ונתגלה דבור ברה"ר עכ"ד. (פניני הלכה גליון 157)

בחידושי רע"א או"ח סי' ק"ו כתב דיש לפטור נשים מתפילת המוספין משום שאין שוקלות למוחצית השקל, ועוד טעם כתב בזה בשם הצ"ח דיש לפטור משום מצות עשה שהזמן גרמא. והנה טעם דאין שוקלות הוא דאין להן חלק בקרבן וכמבואר שם. וזה מוכח מגמרא תמורה ט"ו ב' דיש בעלות בקרבן למי שנקנה בשקליהם, ועיין שם בזה לענין דאי מתו מרייהו דהני זוזי. ומיהו מצינו ענין בעלות דתורמין על הלשכה. ויש לדון בגדרי הדינים בזה. ועיין רש"י ערכין ד' א' לענין קרבנות הנקנים בשקלי כהנים (ומיהו יתכן לפרש דבריו בענין אחר ואכמ"ל).

והנה על טעם דאין שוקלות כבר הקשה בשו"ת "עמודי אור" סי' ז' דא"כ למ"ד לויים אין שוקלין (מקרא דכל העובר וכו') אטו יפטור מתפילת המוספין. ותו הרי מתכפרות בקרבן (ויל"ע חזו"א ריש זבחים סק"ב ד"ה תודה וישנן). ולענין טעם דיש לפטור משום מצות עשה שהוא זמן גרמא, הנה הנידון שם משום תפילת מוספין שהזמן גרמא, ומשום דלא רחמי נינהו (ועיין ב"עמודי אור" הנ"ל), אך ב"מגן גבורים" שהובא במ"ב שם כתב לנטות מזה, ולהלן יבואר.

אך יש לדון עוד משום מצות הבאת קרבן המוספין (שכנגד זה יש לאמור דתוקנה תפילת המוספין (דכל ישראל חייבין בהשתדלות שיובאו קרבנות צבור (ויל"ע בחנוך). ובזה יש לדון לענין נשים אם גם הן חייבות בזה. או דילמא כי היכי דמיפטרי ממצוות שהזמן גרמן המוטלות על כל יחיד בפני עצמו הכי נמי איכא למפטרינהו ממצוות המוטלות על הצבור שהזמן גרמן (דגם חובת ההשתדלות בזה הוה בכלל הזמן גרמא. ועיין מנחות מ"ט א'). ולכן אין נפקא מינה בזה בין מצוה דיחיד למצוה דצבור.

ויש לעיין בתפילת מוספין דראש השנה אף אי נימא דחייבות במוסף בעלמא, וכן ברי"ח, מ"מ בברכות דמלכויות זכרונות ושופרות יש לדון ולפטור (דאף דמוחצית גיטא הוה ברכות אלו כרחמי ואין תלויות בתקיעת שופר בדוקא, וכמו שכתבו קמאי דאין מעכבין זה את זה, מ"מ לכא' נראה כיון דענינא דשופרות הוא בשופר דמצוה, וכמו שאמרו "אמרו לפני וכו' ובמה בשופר", וא"כ כיון דפטורות משופר י"ל דגם מהנהג' ג' ברכות נמי פטורות. (ועיין).

והנה לפני הגזירה שהיו תוקעין בשחרית, עיין ר"ה ל"ב ב', וגם מלכויות זכרונות ושופרות היו אז בשחרית. ומוספין הוו ככל מוספין דעלמא בזי ברכות בלבד כך היה גם אז דין הנשים, ובשחרית יש לומר דהיו פטורות מברכות אלו וכנ"ל. והשתא יש לאמור כן גם האידנא במוספין דסגי להו בזי ברכות כמו לפני הגזירה (ולכי גם האידנא שייכא תפילת מוספין בזי ברכות בלבד. ועיין ביאור הלכה ר"ס תקצ"ג במי שאינו יכול לאמור כולם אם יוכל לאמור ז' ברכות. ולכי להוי דינו בזה השתא כלפני הגזירה. ויש לעיין לפי"ז במש"כ הרא"ש פ"ד דר"ה סי' י"ד דאם התפללו צבור שבע הוה כל הברכות לבטלה, ולכי ליהוי גם בזה כלפני הגזירה. וי"ל). מיהו אין נראה (ולפני הגזירה ג"כ היו חייבות בשחרית בהנך ברכות). דנוסח תפילה הוא וחייבות בכל.

והנה לענין מוסף דיוה"כ את"ל לאידך גיסא דנשים פטורות מתפילת המוספין א"כ לכ' גם ביוה"כ פטורות ומה דאיכא וידוי בכל תפילה עיין שלהי יומא אין סברא לחייבן משום כך בתפילת המוספין אף דידוי

לכ' כדן רחמי ואף דהוה בסוף תפילה מ"מ הרי כתבו הפוסקים לאמור לפני יהיו לרצון אמרי פי וד"ק ותו דש"ץ הרי דינו לאומרו באמצע התפילה מ"מ בתר עיקר התפילה אזלינן ודין וידוי הוא דין בתפילה דבכל תפילה רחייב יש לו להתודות אבל אין הוידוי סיבה לחייב משום כך בתפילה ולענין ערבית רשות כ"ג כמוד' גם ביוה"כ ומיהו אינו ענין לנד"ד ואי לא הוה אמרינן כן אלא דביוה"כ שאני מה"ט דידוי אלא א"כ ראית המגן גבורים מירושלמי יומא פ"ו ח"ד דנשים חייבות במוספין והתם הרי ביוה"כ קיימינן אך כאמור אין נראה לחלק בזה ואי דינא דפטורות ממוספין בעלמא כמו כן נמי פטורות ממוסף דיוה"כ ועיין. (קובץ שיח תפלה על הל' תפלה ירושלים תשנ"ט בעמ' תרמ"ב - תרמ"ד)

תקיעות בשופר תקדובת ע"ז

יל"ע בשופר של תקדובת עכ"ם אם יוצאים בו ידי שופר, יען שו"ע או"ח סי' תקפ"ו ס"ד, דלדברי תוס' ב"ק ע"ב ב', ד"ה דאי, דתקדובת עכ"ם אינו אלא מדרבנן, יוצא בו ידי חובה מן התורה. ונפקא מינה לדינא דאם אין לו אחר חייב לצאת בו לקיים המצוה מן התורה.

תקיעה בשופר של איסורי הנאה

בטורי אבן ר"ה כ"ח א' ד"ה בשופר הקשה למאן דאית לי דמצוות ליהנות ניתנו היאך יפרנס משנה דנדרים פ"ד דהמודר הנאה מחבירו מלמדו מדרש הלכות ואגדות. ותירץ כיון דאסור ליטול שכר לימוד והכל חייבים ללמדו בחינם אין זה הנאה במה שמלמדו, דאם לא ילמדנו זה ילמדנו אחר. וכתב דלפי"ז ה"ה בשופר של איסורי הנאה אם יש שופר אחר הייה דינא אף למי"ד דמצוות ליהנות ניתנו. ויעו"ש מש"כ לפי"ז. ושוב תמה בזה דאי אפשר לומר כן דכל היכא דאפשר לו ליהנות הנאה מהיתר שרי ליהנות נמי מאיסור, דאטו אם יש לו בשמים של היתר בידו שרי ליי להריח מבשמים של איסורי הנאה הא ודאי לא, ואסקי' לההיא דפ"ד דנדרים שם בקושיא.

ולכאורה יש לחלק בדבר, דמודר הנאה מחבירו לא חשבינן לי, נהנה מחבירו כשיוכל להשיג הנאה זו מאחרים בחינם, וכעין סברא דיתור דשרי במודר הנאה, אבל באיסור החל על החפץ אין נפ"מ בדבר אם יש לו חפץ אחר של היתר להשתמש בו דסו"ס השתא נהנה מן החפץ והו"ל נהנה מאיסורי הנאה. ואתי שפיר לפי"ז מותני' דנדרים למי"ד מצוות ליהנות ניתנו כמש"כ הטורי אבן בתחילת דבריו דאין זה הנאה מחבירו דיש אחרים שילמדוהו בחינם. (ומשא"כ באידך מיילי דכתב הטו"א התם, ע"ז והקדש לא שייכא האי מילתא). ועי' רש"ש נדרים ט"ז ב', ואולי משום וכו', יעו"ש. ולהאמור לא שייך.

בל תוסיף ובל תגרע בתקיעת שופר

במ"ב סי' תקפ"ו ס"ק כ"ב כתב דהמודר הנאה משופר ואין אדם אחר שיתקע לו, מותר לו בעצמו לתקוע רק שאין לו לתקוע כי אם עשרה קולות דהיינו תשר"ת תש"ת תר"ת שהם מעיקר הדין. והנה ד"ז צ"ב לכא' לקמן בס"י תקצ"ב יעוייש, והאמור כאן ל"י לכא' אא"כ כשי' דסבירא להו דמן התורה סגי בגי קולות ונצרך עוד לזה שיטת רה"ג ברא"ש פ"ד ס"י.

ולכא' באין לו פנאי ביום רק לתקוע עשר קולות ג"כ יעשה כן לפי"ז. [וביש לו פנאי, ואפשרות, לתקוע כעצת הקו' המפורסמות של הגאון ר"מ איגרא זצ"ל, לכי הכא נמי יעביד כן. ועיין, ויל"ד בהנ"ל עוד, דלכא' לשי' דבעי ט' קולות מן התורה, יעבור [אם לא יתנה] בכה"ג דאינו תוקע כולם בלאו דבל תגרע [אי לא נימא כה"ג הנ"ל] נמי. וצ"ע בפרטי הדינים בלאו זה ולע"כ. ויליע במחסר תיבה בקרי"ש לענין בל תגרע. (ואולי כל חיסור הניכר בותר שאין בו בותר משמעות לכשעצמו א"כ יתוסף לו החסר להשלים המשמעות לאו גירוע הוא אלא שיבוש וקילקול. ועיין).

ובכ"ז יל"ע בטו"א ר"ה כ"ח באב"מ יעו"ש מש"כ לענין ציצית. ועי' בה"ל סי' ל"ד ס"ב ד"ה יניח. ויל"ד. וכל"ע]. ועיין ספרי פ' ראה על קרא דאל תוסף עליו וכו', דדרשינן התם, מניין שלא יוסיף ברכה על ברכת כהנים, ת"ל כל הדבר, אפי' דבר אל תוסף עליו. ומשמע דל"ה מחייבין בבל תוסיף [וה"ה בבל תגרע מיהו עיין] אמצוה דדיבור בלא מעשה, אילולי ריבוי דכל הדבר. ויתכן דהשתא נמי דמרבין לה מכל דבר, לא מרבין רק דיבור בלחוד, אבל לא מידי אחרינא דגרע מדיבור. ומצוה המתקיימת בהרהור [או למי"ד דכדיבור דמין] לא תתרבה בריבוי זה.

עוד יל"ד לפי"ז דמצוה המתקיימת בשמיעה [כגון שופר, אי נימא בסוברים דמצוות בר"ה בשמיעה] דלמא נמי לא תתרבה לענין בל תוסיף [ובל תגרע], ולפי"ז יש לדון בהנ"ל. מיהו לכא' אין נראה. [ועתוס' ר"ה ט"ז ב' ד"ה ותוקעין ודף כ"ח ע"ב ד"ה ומנא [ובש"ק], ועי' לח"מ רפ"א ד"ה שופר. ודו"ק].

הודאת ראש הישיבה לבחורים שנתכוונו בתקיעות של יום השני למצוה דאורייתא – וכונה למצוה דרבנן אם מועלת לדאו'

מעשה שהיה באחת הישיבות בארצנו הקדושה שראש הישיבה דיבר עם כמה בחורים ביום השני של ראש השנה לאחר התפילה, ובתוך הדברים נודע לו שהם סברו שקיימו גם היום מצוה דאו' של תקיעת שופר ולא ידעו שכל דין יו"ט שני ומצוותיו הוא רק מדרבנן. ואמר להם ראש הישיבה שהיות ומחשבתם היתה למצוה דאו' הרי הם עברו על בל תוסיף, ונמצא מצותם באה בעבירה ועל כן שישמעו שוב התקיעות. וכאשר הציעו זאת לפני הגאון רבי דב לנדו שליט"א טען שהיות ובעיני כונת משמיע ושומע, והמשמיע (דהיינו הבעל תוקע) לא טעה בטעות זו וידע שזה דרבנן, נמצא שבכונת שומע לחוד לא הוסיפו מצוה כהלכתה שעדיין חסר במעשה המצוה שזה בלא כונת משמיע ממילא אין כאן בל תוסיף.

ועצם הדבר שיש בזה בל תוסיף כן סובר הבכורי יעקב [סי' תרנ"ח סוס"ק א'] וכתב דמי שזוכה לגור בירושלים יכין בשאר ימי החג שאם יש מצוה דאו' מוכין לצאת מצוה דאו' כיון שאם יחשוב שזה ודאי דרבנן הרי הוא נמצא בספק בל תוסיף. [וכ"כ בחלקת יואב או"ח סי' ל"ג] ויסד דבריו על דברי הרמב"ם פ"ב מהל' ממונים ה"ט. ולולא דבריו היה מקום לומר שזה רק כאשר ביי"ד מכוונים להוסיף על מצוות התורה אבל אדם פרטי שטועה לא. (אכן בסה"מ הקצר של הח"ח כתב דלאו דוקא ביי"ד אלא ה"ה חכם). והגרד"ל הביא שכן הוא ברמב"ן עה"ת פ' ואתחנן שלאו דוקא ביי"ד אלא כל אדם שמוסיף וזה כדברי הבכורי יעקב.

עובדא הוי בעשיית בשליח ציבור שבחזרת הש"ץ טעה ואמר מלך אהב צדקה ומשפט ולאחר שענו כל הציבור אמן כאשר הוא עדיין עומד תוך כדי דיבור תיקן ואמר המלך המשפט ורק מקצת ענו אמן, ושאלו האם עשה כדון שבזה שתיקן הרי נמצא שגרם שהאמן של כל הציבור היה לבטלה. ואם היה נוהג כשיטת המחבר שזה לעיכובא ודאי שעשה כדון שהרי אין ברכתו ברכה בלא שיתקן, אבל בעובדא דידן הש"ץ והציבור היו מבני אשכנז שנוקטים כהרמ"א שאין מלך המשפט מעכב ועל כן נסתפקו דילמא לא היה צריך לתקן באופן זה.

וכי"ב נשאלתי מוכר על ידי אאמו"ר שליט"א באחד שברך על הדסים בורא מיני בשמים במעמד כמה אנשים שענו אמן על ברכתו ותכ"ד תיקן לבורא עצי בשמים וגרם שהאמן שענו היה לבטלה ושאל האם עשה כדון.

ובפשטות שאלה זו תלויה בספיקו של רבינו בבר אלמוגים [סי' קפ"א אות ז'] באדם שברך על יין בטעות ברכת שהכל ושנתה קצת ותכ"ד רוצה לתקן לברכת הגפן האם עדיף שלא יתקן כיון שבזה נמצא ששתה קודם לכן בלא ברכה או עדיף שיתקן שזה נחשב שאמר שניהם ואין הראשונה נמחקת. והניח רבינו בספק.

שוב בערב יו"ה תש"פ שאלתי להגאון רבי דב לנדו שליט"א שאלה זו בשליח ציבור אם יתקן להמלך המשפט לאחר שענו אמן ואמר לי ודאי שיתקן ושאלתי הרי גורם שיהיו ברכותם לבטלה ואמר אכן גרם שענו אמן לבטלה אבל זה לא סיבה שלא לתקן שהוא עצמו צריך לתקן תפילתו שלא היתה כהוגן ואין לו להתחשב במה שיוצא לאחרים.

ודנתי לפניו שלכאור זה תליא בספיקתו של רבינו הנ"ל ואמר שאין זה תלוי כיון שהאדם עצמו ששתה צריך לדעת מה עדיף שיעשה אבל שליח ציבור מה שגורם שהאמן שבידו יהא לבטלה זה לא סיבה שהוא עצמו לא יתקן תפילתו.

ועל עצם נידונו של רבינו אמר לי הגאון הנ"ל שזו שאלה גדולה והיה נראה שמצדד יותר מסברא לומר שאכן על ידי תיקונו עוקר מה שאמר ונמצא ששתה בלא ברכה.

וזה כפי שהובא בבר אלמוגים [שם בהערה ששאל הגר"ש אלטמן שליט"א את הגרא"ג מהו כאשר הוציא אדם את ברכתו בברכת אדמה ותכ"ד נזכר שבדיו תפוח ותיקן בלחש לבורא פרי העץ האם יצא חבירו ממנו במה שאמר בקול רם בתחילה ואמר לו רבינו שזו שאלה גדולה וצידד יותר מסברא שאכן בטלה הברכה גם כלפיהם. [ועיי' בבר אלמוגים עמוד תתל"ו] שהביא רבינו מהמשנ"ב סי' רס"ז ס"ק ט' שיש חיוב לאדם לתקן תכ"ד ברכה של בדיעבד לכתחילה וכן מבואר בקיצור שו"ע ובדרך החיים]. (אגן הסהר)

בעובדא שטעה הש"ץ בעשיית ואמר הקל הקדוש ובמקום לתקן תוך כדי דיבור רק את התיבות המלך הקדוש חזר לתחילת ברכת אתה קדוש שחו לפני בעשיית תשפ"ב עובדא שאירעה באחת הקהלות הגדולות בארצנו הקדושה, שטעה הש"ץ בעשיית וסיים הקל הקדוש במקום המלך הקדוש, ותוך כדי דיבור במקום לתקן ולומר המלך הקדוש [כמבואר בתשו' הרשב"א ונפסק בשו"ע] חזר לתחילת

בס"ד צו"ג תש"פ
להדרכ"ת הגאון הגדול מוהר"ר מאיר גריינמן שליט"א שווכט"ס

אכתוב בזה מה שחשבתי בביאור לשון הרמב"ן בדרש' לר"ה שכתב לי מעכ"ת שליט"א אשתקד.

לשון הרמב"ן. וכל זה שיעור התרומה למטה, אבל למעלה אין לה שיעור אלא מאריך בתרועה דילולי ועושה חמשה או חמישים יבבות כמו שנהגו כל ישראל וכן בתרועה דגנוחי מאריך ועושה אפילו חמישים שברים, ע"כ.

לכ"י אין כוונת הרמב"ן שיש הידור בריבוי התרועות דילולי או דיבבות, אלא נושא דבריו הוא לאידך גיסא, דהיינו שלא נחשוב שאין להאריך למעלה, או שנחשוב שיש בזה שיעור מסוים למעלה (דהיינו דטפי מינה אין להאריך), ועלה כתב הרמב"ן שאינו כן, שאין להקפיד בזה, ומנהג ישראל דמייניי עלה מותר שכן שאין מקפידין בזה שלא להאריך, אבל אין מנהג שצריך או שראוי להאריך, ולשונו אלא מאריך בתרועה וכי אין כאן ענין חיובי שיש לנהוג כן, אלא הכי קאמר דרשאי לעשות בזה כפי שיחפון, או כפי ההזדמנות, או כפי שנקל לו לתקוע בכך.

[וכפה"נ מכל מהלך הדברים ברמב"ן שהיינו מי שחלק בזה, דסבר דאין להרבות בתרועות דילולי או דיבבות, או דסבר דיש איזה גבל בזה למעלה, וכנגד זאת נכתבו דברי הרמב"ן, דאין כן, דאין להקפיד בזה, וכן נהגו כל ישראל שאין מקפידין אם מורבה, וסוף ד' הרמב"ן שאין צריך בזה לא לגאון ולא לרב לפי שהוא מושכל ראשון, לכי לא שייך ענין מושכל ראשון על הידור שראוי לנהוג בו אלא שייך על כנ"ל דס"ל לרמב"ן שמושכל ראשון הוא דריבוי בזה אינו מופסיד ודו"ק מאוד אודה אם ישיבני מעכ"ת בזה דברו הטוב בברכת גמח"ט דושתה"ר
דוב לנדו [גליון דברי יושר מס' 33]

כשאמר האל הקדוש

כתב השער הציון (סי' תקפ"ב או ד') וז"ל "והנה בחיי אדם הביא בשם הגאון מהר"ר אבלי פאסוועלער שאם טעה בליל ראש השנה ולא אמר המלך הקדוש שאין צריך לחזור, כדון טעה ולא הזכיר יעלה ויבא בליל ראש חודש שאין צריך לחזור מחמת שאין מקדשין החודש בלילה, ולעניות דעתי לא נהירא, דזה היה שייך רק אם היה מתפלל תפלת חול, מה שאין כן בזה שמתפלל תפלת יום טוב ממה נפשך אינו יוצא, ואולי דהוא מיירי שנזכר תכף שסים האל הקדוש [לאחר כדי דיבור], ולדידיה צריך לסיים בשל חול, ואף בזה צריך עיון גדול, דאף דבתלמודי רבנו יונה מסתפק דאפשר דיוצא בשל חול בדיעבד, אבל להתיר לכתחילה לסיים בשל חול זה לא מצינו".

הנה בר"ה שחל בשבת והתפלל של יו"ט ואמר האל הקדוש שמעתי בשם הגאון רבי דב לנדא שליט"א מסלבודקא דכה"ג יוצא בדיעבד אף לדעת השעה"צ דדוקא בר"ה שחל בחול בזה ס"ל לשעה"צ דכיון דבחול מתפללים ח"י ברכות מוש"כ אינו יוצא בתפילת יו"ט כתפילת חול אך בשבת דאף אם לא היה חל בו ר"ה לא היו מתפללים ח"י ברכות שפיר יוצא בתפילת יו"ט ולא הפסיד במה שהזכיר של יו"ט באמצע תפילתו ודפח"ח. (הרה"ג ר"מ וייס בס' אמרי יצחק מועדים)

אכן יש מקום עיון בדמיון אחר הבאנו מהרמב"ן [במלחמות בראש השנה דף כ"ח] דבל תוסיף אין עוברים רק בכונת הוספה אבל בשוגג שאין כונת הוספה ליכא איסור כלל, וכן ראיתי מובא בשם המהר"ל דיסקין זצ"ל, ולפי דבריהם כלל אין באופן דידן מושגם של תוספת כיון שהכל נעשה מושגם בחוסר ידיעה.

ולענין מצוות צריכות כונה כאשר מכוין למצוה דרבנן אם מהני לצאת מן התורה, היה רגיל רבינו להביא מדברי החלקת יואב [או"ח סי' ל"ג ד"ה והנה] דסובר שיצא. והוכיח רבינו שכן גם דעת המשנ"ב ממש"כ בס"י ר"ט לענין מי שבטעות במקום להתחיל ברכת המזון התחיל ברכת על המחיה וכתב המשנ"ב שבה ודאי יצא ידי חובה שמחיה ומזון הם ענין אחד. ושאל רבינו הרי על המחיה לרוב הפוסקים הוא מצוה דרבנן ואילו ברכת המזון באכל כדי שביעה הוא מן התורה. ומוכח שכונתו לדרבנן מועלת לצאת מצוה דא"י.

וכעת שמעתי שדעת הגאון רבי דב לנדו שליט"א דמי שמכוין למצוה דרבנן אינו יוצא ידי חובתו. ואת הראיה מהמשנ"ב אמר שיש לדחות שמדובר באדם רגיל שיש לו רק כוונה סתמית למצוה אבל כאשר מכוין באמת רק לדרבנן אכן לא יצא ידי חובתו. (אגן הסהר ח"ג)

מכתב מהגאון הגדול ר"מ גריינמן שליט"א למרן הגר"ד לנדו שליט"א

ב' אלול התשע"ח. שלמא רבא להי ניהו רבא כבוד הגאון מוהר"ד שליט"א, כשנפגשנו לא יכולתי להאריך טפי לכן באתי בכתב.

על דבר לעשות הרבה תרועות ולא רק תשע שהזכרתי למר רמב"ן ודברי מור, רצוני להסביר דבר פשוט כביעתא בכותחא, הרמב"ן בדרשה כתב שלא מוצא כל אנשי חיל ידיהם, ובא לומר שהרבה שברים והרבה תרועות אין בזה הפסק הפוסל, וכתב שהשיעור' למטה אבל למעלה אין בזה שיעור, וז"ל אלא מאריך בתרועה דילולי ועושה חמשה או חמישים יבבות כמו שנהגו כל ישראל, ומסיים שכ"כ הגאונים כו' ואי"צ להזכיר כו' שהוא מושכל ראשון, ע"ש.

מה שהבאתי למר את דבריו, לומר שכנהוג היום גם בזמן הרמב"ן ה' נהוג, והוסיף זה רק להוכיח שזה לא הפסק. - ולכן אין לשנות והמשנה ידע על התחנתה, אבל הפוסקים אין להם סיבה להביא את ההוכחה הזו שזה חלק מדבריו, ואם היו דנים אם זה הפסק שפיר יביאו כל הלשון של הרמב"ן, ואם היו דנים כיצד יש לנהוג אם תשע או חמישים היו צריכים להביא את הרמב"ן, אבל זולת זה אין שום מקום להביא, שהרי ידוע לכולם שכן נוהגים, וזה שעושה תשע בצמצום הוא אומר כך ומי יודע אם זה נכון, ועכ"פ אסור לשנות מלבד מה שמרן ז"ל הזהיר את הרש"כ התקוע לפני התקיעות דמיושב בלשון זה לייגע תקיעות לייגע תרועות, (תקיעות ארוכות ותרועות ארוכות), בנשימה אחת....

- וע"ד לעשות תשר"ת כקול אחד, שהר"ש כהן תוקע דמור לא עשה כן אצל מרן ושאלתי כמה שרבים שואלים מספר חזו"א, והשיב לי (שהן נכון שלא עושים הפסק) אבל לא לעשות כאילו קול אחד הנמשך, אלא לגמור את השברים ואח"כ להתחיל לעשות את התרועה, (וכבר ח"א רצה לומר שזה אף לעיכובא) ויכולני לעשות הדבר, השינוי בתנועה ולא בשניות.

ידידו הדושי"ת ובברכת כו"ח טובה מאיר

ברכת אתה קדוש וסיים כהוגן. ונחלקו הרבנים שבבית המדרש שם האם יצא ידי חובה.

ובפשוטו זהו ספיקו של רבינו הגר"א בספרו בר אלמוגים על עניני ברכות [סי' קל"ג בסופו בסוגריים]. וזה תוכן דבריו: יש לעיין במי שנטל ידיו והיה צריך לברך על נטילת ידים וטעה ואמר על מצות תפילין וחזר תכ"ד ואמר אשר קדשנו במצוותיו וצונו על נטילת ידים אם מהני, דאם נאמר שמוספיק היה שיתקן ויאמר "על נטילת ידים" א"כ כאשר חזר ואמר אשר קדשנו הרי נמצא שהיה יותר מכדי דיבור, או דנאמר דמ"מ שפיר דמי. (ודן שם לדקדק בדברי המשנ"ב סי' ח' ס"ק מ"א ודחה שאין הוכחה ע"ש). והניח בספק.

ואמרינא להו שכבר היה עובדא בראש השנה תשע"ה שאברך בתפילתו סיים הקל הקדוש ותכ"ד חזר לומר ובכן תן פחדך עד סיום הברכה, ובסיום תפילתו הלך לשאול לרב ביהכ"נ שם והורה לו שלא יצא וצריך לחזור. ובאמצע חזרתו נגש אליו חכם אחד ששמע את הוראת הרב ואמר לו שיפסיק להתפלל כיון שהרב שגה בהוראתו [אכן שגה בזה טובא להורות במקום הרב אחרת ממה שפסק כיון שנראה לו מסברא להיפך, דאף אם במקום אחר יוכל להורות כדבריו אבל לא תחת מרא דאתרא, ובפרט לפי מה שהבאנו להלן שכן הורה נמי בעל אילת השחר ועוד].

והנה בערב יו"כ תשע"ה פגשתי את הגאון הגדול רבי דב לנדו שליט"א, ושאלתי מה הדין כאשר תוך כדי דיבור חזר להקל הקדוש והשיבני שיצא כיון שחזר לאותה ברכה. ושאלתי ומה הדין כאשר חזר לובכן תן פחדך, ואמר שהיות וזה הוספה מאוחרת שהוסיפו לברכה יש לעיין האם זה נחשב שחזר לאותה ברכה לענין זה והניח בצ"ע.

שו"ר בספר שיח מרדכי [בהוספות עמוד של"ג] שהביא מספר שיח תפילה [עמוד רע"ט] שהיה עובדא כעין זה אצל הגאון רבי ראובן גרוזובסקי זצ"ל, והמו"צ שם הורה לחזור לתחילה, ואילו רבי ראובן טען לעומתו דאף שחזר לתחילת הברכה נמי יצא ידי חובה. (אגן הסהר)

כשנפל החשמל ברה"ק

שאלה האם במקום של צורך מקילים יותר ביו"ט שני בשבות דשבות.

מראש ישיבת סלבודקה הגאון הגדול רבי דוב לנדו שליט"א שמעתי לעיון בלבד ולא להלכה עי' שער הציון בסי' תצ"ו סק"י שמדבר ביום טוב שני וכתב וגם עי' עכו"ם אינו מותר במלאכה דאורייתא אא"כ הוא חולה בכל גופו הרי להדיא מדבריו שאין שום קולא. שוב שמעתי מעשה שהיה בביהכ"נ יוצאי סלבודקה בראש השנה שחל בחול ונכבה בבית הכנסת המזגן ביו"ט א' ואמרו נכחה ליו"ט ב' שקל יותר באמירה לעכו"ם לצורך שבות ואז נקרא לגוי, ואמר הגאון הגדול ר"ד לנדו שליט"א שאם סומכים על הבעל העיטור במקום צורך רבים עי' רעק"א י"ג אפשר גם ביו"ט א'.

עוד י"ל שמבואר בשו"ע סי' תצ"ו ס"ב ששני הימים של ר"ה הם קדושה אריכתא היא ובמשנ"ב סי' תק"ג סק"ד כתב דקדושה אחת הן אמרינן לחומרא ולא לקולא. (דעת זקנים עמ' לז - ועי' ח"י הגרד"ל עמ"ס ביצה מה שצוין שם)

קביעות יום דצום גדלי'

בגמ' ר"ה י"ט א' לענין יום צום גדלי' כשיבנה המקדש ויהי יו"ט וא"כ א"א להתענות בו, יל"ע בגמ' ופוסקים אי ל"מ למימור דקביעות צום גדלי' מולכתחילה היתה יום אחר ראש השנה לא שנא ראש השנה מן התורה לא שנא מדרבנן, ול"ע. ואולי בורכא, ולפי זה היי ביום בי תשרי במקום שעשו יום אחד.

עניני עירוב תבשילין

א. בדין אחד ששכח ב' פעמים ובפעם הראשונה לא עשה מלאכה

הנה להלכה אחד ששכח ולא הניח עירוב תבשילין יכול לאפות ולבשל על סמך עירובו של גדול העיר, אמנם אם שכח פעם שניה ולא הניח עירוב תבשילין אינו יכול לסמוך על גדול העיר. ודנו מה הדין במי שפשע ולא הניח עירוב תבשילין פעם אחת ובאותה הפעם שפשע לא אפה ובשל כלל ולא השתמש בהיתר לסמוך על גדול העיר, ואח"כ פשע עוד הפעם ולא הניח עירוב תבשילין, ולכאז' נראה שיכול לסמוך על גדול העיר כיון שאכתי לא השתמש בהיתר לסמוך על גדול העיר. אמנם רבינו שליט"א אמר שכיון שפשע ב' פעמים אסור לו לסמוך על גדול העיר, שהרי העיקר הוא הזלזול, וגם אם החליט בסוף שלא לאפות ולבשל, הרי זלזל ב' פעמים.

ב. אם בני הבית נפטרים בשליחות בעה"ב

ידוע הנידון בגדר העירוב תבשילין דבעה"ב האם מערב לכל בני הבית ובשליחותם, או דילמא שבני הבית אינם צריכים עירוב כיון שנטפלים אליו, ואמר רבינו שליט"א דנפ"מ בנידון זה האם מותר לערב באוכל שראוי לבעה"ב ואינו ראוי לבני הבית, שאם הם נפטרים בעירוב אין יוצאים בו יד"ח עירוב תבשילין, ואם אינם צריכים עירוב, מהני לערב במאכל הראוי לבעה"ב.

ג. אפייה ובישול לצורך סעודה שלישית אחר השקיעה
אמר רבינו שליט"א דמסתבר שאין היתר לאפות ולבשל ביו"ט מאכל לצורך מנה אחרונה בסעודה שלישית בשבת, כיון שיתכן שיאכל בחול, ונמצא ממשל ביו"ט לצורך חול, אמנם אין מוכרח לאסור בזה וצ"ע.

ד. אדם שהניח עירוב ובסוף אינו צריך למלאכה
רבינו שליט"א נסתפק האם אדם שהניח עירוב תבשילין ובסוף אין לו צורך לעשות מלאכה, האם יש חשש ברכה לבטלה על העירוב אם לא יעשה מלאכה, ודן שראוי להחמיר ולעשות מלאכה בכה"ג.

ה. אם עושים עירוב תבשילין לצורך חימום לח שנצטנן
העיר רבינו שליט"א דלמש"כ החזו"א דמש"כ הרמ"א להחמיר בבישול לח שנצטנן אינו מן הדין אלא בתורת חומרא, א"כ אדם שאינו צריך לעשות ביו"ט מלאכה מלבד חימום מים שנתחממו ונצטננו, לא חשיב צורך ביו"ט כדי לעשות בשבילו עירוב תבשילין (אך המג"א סובר שבישול לח שנצטנן הוא איסור מעיקר הדין ואינו חומרא בעלמא, והחזו"א לא הביא את דבריו).

ו. ברכה אחת על עירוב תבשילין וחצירות
כתב המהר"ם די בוטון (הביאו הגר"ע והמשנ"ב בסי' שס"ו סקע"ט) שאדם שמעירב עירוב תבשילין ועירוב חצירות מברך ברכה אחת על שניהם על מצות עירובין.

ואמר רבינו שליט"א שהדברים תמוהים שהרי עירובי חצירות ועירובי תבשילין הם ב' מצות חלוקות, ואף

שבשלון הקודש הם מילה אחת, אין זה אלא שיתוף מילה בעלמא, ואינה אלא מילה "טכנית" שמושמת לשניהם ואין ברכה אחת מהני לשניהם.

והנה המהר"ם די בוטון הביא ראיה לדברי מדברי התוספתא שנפסקה ברמב"ם ושו"ע שאחד שמפריש תרומות ומעשרות ביחד, מברך אקב"ו להפריש תרומה ומעשר אע"פ שהם ב' מצות.

אך אמר רבינו שליט"א דלכאז' אין לדמות תרומה ומעשר שהם עסק בדבר אחד שהוא תיקון האוכל, ולכן ניתן לכוללם בברכה אחת, משא"כ עירובי חצירות ותבשילין אין להם שייכות כלל, ואין זה אלא שיתוף מילה בלשה"ק ומה שייך לכללו בברכה אחת.

ובדוחק יש לומר שלא נאמרו דברי האחרונים אלא בכה"ג שבפת אחת עושה עירובי חצירות ועירובי תבשילין ולכן שייך לכוללם בברכה אחת, אך במקום שעושה עירובי חצירות ותבשילין בב' מאכלים שונים אינו יכול לכללם בברכה אחת.

אמנם ברמב"ם פ"ו מהיו"ט [ה"ב] כתב ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושים בחצרות ובמבואות ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתם שמותר להוציא מרשות לרשות בשבת, כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו ויחשבו שמותר לאפות ביו"ט מה שאינו נאכל בו ביום ולפיכך נקרא תבשיל זה עירובי תבשילין.

והמ"מ שם הוסיף שעיקר מילת עירוב בדברים אלו אינה בתחילת הנחתה אלא גבי חצירות והושאלה לתחומין ולתבשילין לפי שאף הם נעשים באוכל, ויל"ע בזה לפי"ד. (א"ה לכאז' המכוון שכיון שעיקר המילה משמשת לעירובי חצירות אלא שהושאלה גם לתחומין ותבשילין, יש לדון שהיא שונה ממילה שמושמת לב' דברים חלוקים).

יום כיפור

שכח המלך הקדוש בליל שבת שובת

הנה הדין הוא ששכח המלך הקדוש צריך לחזור ולהתפלל, ואמר רבינו שליט"א דיל"ע מה הדין באדם השוכח המלך הקדוש בליל שבת, והנה בפשוטו לא שנא שבת משאר ימים וצריך לחזור ולהתפלל. אבל יש בזה מקום עיון עפ"ד הגר"ע א [בגליון שו"ע סי' קי"ד] שכתב שמי ששכח לומר משיב הרוח ומוזיר הגשם בליל שבת אין מחזירים אותו שהרי אם התפלל מעין שבע יצא אף שאינו מזכיר גשם ואם התפלל תפילה שלימה לא גרע.

והנה בדין המלך הקדוש כתב המשנ"ב [סי' תקפ"ב סק"ן] שאם לא אמר במעין שבע המלך הקדוש יצא. ולכאז' לסברת רע"א יש לדון שגם כאן אם התפלל תפילה שלימה לא גרע ממעין שבע ויצא בלא המלך הקדוש, אבל הפוסקים לא חילקו בין שבת לחול וא"כ משמע שצריך לחזור גם בליל שבת, וצ"ב מ"ש ממה שחידש הגר"ע לגבי משיב הרוח.

ואמר רבינו שליט"א דיש לחלק שמוזיר הגשם הוא אזכרה, וכיון שאינה מעכבת במעין שבע בדין שלא תעכב גם בתפילה שלימה, אבל אמירת המלך הקדוש אינה אזכרה אלא היא חלק ממוטבע התפילה, וכיון שקבעו מוטבע הברכה לימים אלו המלך הקדוש לא יצא ואין לזה ראיה ממוטבע מעין שבע. ולמעשה אמר רבינו שליט"א שיש להורות שיחזור ויתפלל.

דרכי אורה

משולחנו של רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגאון רבי מאיר צבי ברגמן שליט"א ר"ה - האזינו - שובה - יו"כ תשפ"ה (49)

ראש השנה

תקיעה תרועה ותקיעה – שבח שאלה והודאה

השופר לא ע"י כלי הדיבור של כל השנה עיש. והיינו דתרועה הוא גוהי וילולי וזה תפילה להקב"ה ע"י השופר, ומבואר בזה מה שכל תרועה צריכה תקיעה לפני' ותקיעה לאחר', דהתקיעה היא הליל כמ"ש הללוהו בתקע שופר, וכמ"ש הרמב"ם פ"א מהל' תפילה ה"ד ג' ראשונות שבח לה' וג' אחרונות הוד', ואמצעיות יש בהן שאלת כל הדברים וכו' והן תקיעה תרועה ותקיעה.

כ' הרא"ש בפ"ג דר"ה (סי' ד') ירושלמי ותוקע מן הקצר שנא' מן המצר קראתי יי, ומבואר שאי"ז רק מצוה כמו ציצית וסוכה, אלא הוא ג"כ תפילה כמו שחזקתין בשופרות שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים, וכ"ה בגמ' דכ"ו א' ור"י א"ל דפרה נמי איקרי שופר דכתיב ותיטב לה' משור פר, אם שור למה פר ואם פר למה שור אלא מאי שור פר משופר, וברש"י שם ותיטב לה' תפילתי משופר כו' ע"ש, ובדרשות בית הלוי (דרוש טו) אמרו לפני מלכיות וכו' ובמה בשופר פי' שלא ע"י מוצאות הפה רק מעומקא דליבא ודרך קול

יעברון לפניך כבני מרון

אם שוחטים אותה היא הסובלת, וזהו כל א' וא' מבאי עולם כחשבון הכבשה לעצמה. אבל רב יהודא אמר שמואל ס"ל כחיילות בית דוד, דאצל המלך העיקר הוא החשבון הכללי, הנצחון במלחמה, וא"א להתחשב עם החיילים הנופלים במלחמה, ומ"מ סו"ס כל חייל וחייל כשלעצמו יש בזה חשבון פרטי יותר מאשר כל כבשה אצל הבעה"ב, וזהו שיטת ר"י אמר שמואל, ואולם ריש לקיש ס"ל כמעלות בית מרון כפירש"י שהי' עמק משני הצדדין וכל אחד הולך לבד, דהיינו שבחשבון של כל אחד ואחד אין מתחשבין כלל בחשבון הכללי אלא דנין רק על חשבון כל אדם בפרטות, ורק לבתר הכי מולם נסקרין בסקירה אחת ועושין גם חשבון כללי.

גמ' ר"ה ד"ה על הא דתנן בר"ה כל באי העולם עוברין לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון הכא תרגימו כבני אמרנא, ריש לקיש אמר כמעלות בית מרון, רב יהודא אמר שמואל כחיילות של בית דוד ע"כ, וכבר ידוע מ"ש בזה הג"ר איצ"ל בלאזר זצ"ל עפ"י דרכו, אמנם לענ"ד כיון דתכלית ענין ר"ה הוא מלכיות לתיקון וחיידוש הבריאה ולכן כל באי עולם עוברין לפני יוצרם ליתן דין על מעשיהם, על כן באה הגמ' לבאר לנו איך צריך האדם להעריך את עצמו, דמחד גיסא יש חשבון כללי על כל העולם כדאמר' אח"כ וכולן נסקרין גם בסקירה אחת וזהו חשבון על מצב הבריאה, אמנם מאידך גיסא יש גם חשבון הפרטי שבוה יראה אדם עצמו כבני אמרנא, וכפירש"י ככבשים שבעה"ב מונה אותן לעשרן, והיינו דמצד הבעה"ב הכבש הוא רק חלק קטן מכל רכישו ועיקר הוא חשבון הכללי, אמנם הכבשה לעצמה יש לה חשבון משלה שסו"ס

האזינו

במוספי דשבתא - הזי"ו לך

שע"ז סמכו לומר וישמחו בך כל ישראל מקדשי שמך (כ"ה בנוסח יוצאי אשכנז), ולפי"ז צריך לפרש מה ראו לתקן דווקא בזמן זה לסיים בדברי תוכחה להחזיר העם בתשובה. ונראה עפ"י הגמ' ר"ה דל"ב והיו לכם לזכרון אלו זכרונות, אני ה' אלקיכם אלו מלכיות, ומבואר ששמחת החצוצרות במוספים היא לזכרון מלכות שמים, וע"ד דאי' במעשה רב שהגר"א ז"ל הי' שמח מאד בשעת תקיעת שופר בר"ה שבשעת הכתרת המלך היא שמחה גדולה, ואף שאין ר"ה מימי שמחה אמנם בהכתרת המלך צריך לשמוח במלכותו, וזו ג"כ שמחת שבת במלכותו ית', ומעתה אפשר להבין מה שתיקנו לשירת הלויים באותו זמן הזי"ו ל"ך שהוא תוכחה לתשובה, כיון ששמחת שבת היא מלכיות ועי"ז יעלה זכרוננו לפניו, וכמו בר"ה שאהז"ל בר"ה דט"ז אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, וכו' בשבת.

איתא בגמ' ר"ה דל"ה א' שבכל שבת היו הלויים אומרים בביהמ"ק את שירת האזינו בשעת הקרבת המוספין, ושם א"ר ענן בר רבא אמר רב הזי"ו לך וכדרך שחלוקין כאן כך חלוקין בביהמ"ק, ופירש"י הזי"ו ל"ך פרשת שירת האזינו חולקין אותה לו' פרקים וכו', וכ"ה ברמב"ם פ"ו מתמידין ומוספין, והנה כ' הרמב"ם בפ"ג מהל' תפילה כל העולה לקרות בתורה פותח בדבר טוב ומסיים בדבר טוב, אבל פרשת האזינו קורא הראשון עד זכר ימות עולם וכו' ולמה פוסקין בה בעניינות אלו [אעפ"י שהן לא דברים טובים] מפני שהן תוכחה כדי שיחזרו העם בתשובה עכ"ל. וצריך לבאר למה זמן הקרבת קרבן מוסף של שבת הוא שעת תשובה יותר מהקרבת שאר המוספין וכל קרבנות ציבור.

וביותר יש לתמוה למ"ש בב"י או"ח סי' רפ"א בשם ע"ש בטעם שאומרים 'ישמחו במלכותך' פי' ה"ר כהן צדק שסמכו על מ"ש (במדבר י') וביום שמחתכם ובמועדיכם וגו' ואמרו (בספרי שם) ביום שמחתכם זה שבת וי"ל

שבת שובה

'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו מלכות

ערבית של שבת יכול לצאת יד"ה בשמיעתו ברכת מעין שבע מהש"ן, אבל אם אמר הש"ן בעשי"ת האל הקדוש לא יוכל היחיד לצאת בזה יד"ה וצריך לחזור ולהתפלל, וה"נ בכל טעות שהוצרך היחיד לחזור ולהתפלל. והנה בגמ' ברכות ד"מ ב' כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה, וכו' בתוס'

בשו"ע (סי' תקפב ס"ג) בשבת בינתיים (של עשי"ת) ערבית יאמר בברכת מעין שבע 'המלך הקדוש', והביא הגרעק"א בשם ס' גן המלך שאם טעה ואמר 'הא-ל הקדוש' אינו חוזר, וכ"ע הג"ר עזרא אלטשולר זצ"ל בס' תיקון דה"ה (דיני מעין ז' סקב"א) להמבואר בס' רס"ח ס"ג דמי שלא התפלל

שם: וברכות של י"ח אין בהן מלכות וכו' אבל 'אלקי אברהם' הוי כמו מלכות, דאברהם אבינו המלך הקב"ה על כל העולם שהודיע מלכותו, ומעין שבע דמצלי בשבת הואיל ויש בה 'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו כמו מלכות, כמו 'שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד' דהוי במקום מלכות, ולפי"מ דפרישית דכל

היכא דכתיב 'אלקי אברהם' הוי כמו מלכות ניהא עכ"ל, ולפי"ז א"צ לחזור במעין שבע אם שכת 'המלך הקדוש', כיון ד'האל הקדוש שאין כמוהו' היינו מלכות, וא"נ משום דהוי ברכה אחת שאומר בתחילתה אלקי אברהם כמו"ש התוס' הנ"ל.

יום הכיפורים

מניעת התשובה - עבירות של יוה"כ עצמו

כל החסאים גם כריתות ומיתות בי"ד שצריך לשוב מהם ולהתוודות עליהן. ובוה י"ל לשיטת רבי דס"ל דעל כל עבירות שבתורה יוה"כ מכפר אפי' בלא תשובה, דלכא' הוא תימה איך יעלה על הדעת להשוות את החטא שאינו שב אפי' ביוה"כ לצדיק שלא חטא מעולם, ולד' רבינו יונה הנ"ל שמחלק הפס' לב' מיני טהרות נ"ל שגם לד' רבי שיוה"כ מכפר אפי' לשאינם שבין, אבל זה נלמד מתחילת הפס' שהקב"ה מטרה אותנו, אבל עדיין יש את סוף הפס' שאנו צריכים ליטהר לפני ה' בתשובה, ואף שאי"ז מעכב הכפרה על המצוות ל"ת אבל עדיין הוא מבטל מ"ע של תשובה ביוה"כ, והנה רבא קאמר בכריתות ד"ה ב' שמודה רבי בעבירות דיוה"כ גופי' דאינו מכפר עליהם, וראי' ממה ששייך עונש כרת על עינו ומלאכה דיוה"כ, ומעתה י"ל דגם מי שאינו שב ביוה"כ הוא מבטל מצוות דיוה"כ גופי' וע"ז אין יוה"כ מכפר.

כ' רבינו יונה בשערי תשובה (ש"ד): וע"ז שאמרו רז"ל (יומא פו, א') כי על כריתות ומיתות בי"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים, יש שאלה: והלא כתוב 'מכל הטאתכם לפני ה' תטהרו'. והתשובה בזה, כי מה שנאמר 'לפני ה' תטהרו' מצות עשה על התשובה, שנחפש דרכינו ונחקרה ונשובה אל ה' ביוה"כ, ואעפ"י שנתחייבנו ע"ז בכל עת - החיוב נוסף ביוה"כ והטהרה אשר בידינו היא התשובה ותיקון המעשים, אבל מה שכתוב: 'כי ביום הזה יכפר עליהם לטהר אתכם' שהוא אמור על הטהרה שהשי"ת מטרה אותנו מן העון ומכפר עלינו כפרה שלמה ביוה"כ בלא יסורים, זה נאמר על מצות ל"ת, אבל על כריתות ומיתות בי"ד תשובה ויוה"כ תולים ויסורים ממרקים עכ"ל. ומבואר שרבינו יונה מחלק הפס' לשני חלקי טהרה, תחילת הפס' עד אחר 'לטהר אתכם' הוא על מצוות ל"ת, והמשך הפס' 'מכל הטאתכם לפני ה' תטהרו' הוא מ"ע מיוחדת ליטהר לפני ה' ע"י תשובה ביוה"כ, וזה כולל

תשובה וחיים - רק ע"י תורה תבלין

אמרין במס' ע"ז י"ז ע"א על הפס' במשלי כל באי' לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים, וכי מאחר שלא שבו היכן ישיגו, ה"ק ואם ישובו לא ישיגו ארחות חיים, למימרא דכל הפורש ממינות מיית' והא הדיא דאתאי לקמי' דרב חסדא וכו' ההיא דלא הדרה בה שפיר ומשי"ה לא מתה וכו' ומעבירה לא והתניא אמרו עליו על ר"א בן דורדיא שלא הניח וכו' כך אלעזר בן דורדיא אין מקבלין אותו בתשובה כו' הניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכי' עד שיעתה נשמתו יצתה בת קול ואמרה ר"א בן דורדיא מזומן לחיי העוה"ב, והא הכא בעבירה הוה ומית, התם נמי כיון דאביק בה טובא כמינות דמיא כו' עכ"ל הגמ'. והעירוני, דלפי"ז מוכח מסתמא דגמ' דבכל עבירה אם אביק בה טובא לא יתכן תשובה שיחלי אחרי זה אלא או דלא הדר שפיר כדאמר' בגמ' שם או אם שב מות, ולפי"ז עבירות כעין לשון הרע דאביקי בה טובא לא יתכן תשובה ע"ז, וכיון דפסקין דיוה"כ פ' אינו מכפר בלי תשובה, אנא אנו באים בכפרת היום, ואפשר דאביק היינו דוקא כעין ר' אלעזר בן דורדיא שלא הניח זונה בעולם וכנ"ל, אמנם צ"ע ממינות ר"ל.

ונראה בזה עפ"י מאמר הגמ' יומא דל"ה ב' ת"ר עני ועשיר ורשע באים לדין, לעני אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה כו', רשע אומרים לו מפני מה לא עסקת בתורה, אם אומר נאה הייתי וטרוד ביצרי, אומרים לו כלום נאה היית מיוסף אמרו עליו כו', ודברי הגמ' צלע"ג בשלמא עני משיבין לו תשובה נצחת מהלל שהי' עני מרוד והי' עוסק בתורה, וכן לעשיר משיבין לו תשובה נצחת מרבי אלעזר בן חרסום, אבל לנאה וטרוד ביצרו מה תשובה היא מיוסף, והיון מצינו שיוסף עסק בתורה במצרים בשעת מעשה דפוטופר, ונראה ברור מדברי גמ' אלו כמש"כ המסילת ישירים בפרק ה' וז"ל וכמו שאמרו רז"ל קידושין ל' בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין, והנה פשוט הוא שאם הבורא לא ברא למכה זו אלא רפואה זו א"א בשום פנים שירפא האדם מזו המכה בלתי זאת הרפואה ומי שיחשוב להינצל זולתה אינו אלא טועה כו', ונראה מדברי הגמ' האלו מבואר כדבריו, דכיון דחזינו דיוסף ניצה את היצה"ר בע"כ דעסק בתורה, דבלי תבלין של תורה א"א בשום פנים לנצה את היצה"ר ומכאן תשובה ניצחת לנאה וטרוד ביצרו.

וביאר הדבר, דהקב"ה ברא את האדם ברי' חלשה מטבעה אשר היצר חזק

וכן נראה ג"כ ממה שבכה רבי ואמר לא דיין לבעלי תשובה שמקבלין אותן אלא שקורין אותן רבי, וכנראה מזה שלא הי' ר"א בן דורדיא בעל תורה, אבל החוזר בו מתוך לימוד התורה, בוודאי יכול לשוב ולחיות, וע"ז נאמר 'שובה ישראל עד ה"א, קחו עמכם דברים' ואמרו ע"ז בספרי פר' האזינו 'קחו עמכם דברים' ואין דברים אלא דברי תורה, דע"י תורה תבלין יוכל להתקיים אחרי התשובה, וכמו שמצינו בגמ' מנחות דמ"א ד' במעשה דתלמיד א' שהי' זהיר במצות ציצית ונעשה לו נס וניצל מהחטא. ובוה נבין ל' הרמב"ם סוף הל' מקואות: כשם שהמכוין לבו לטהר כיון שטבל טהור ואעפ"י שלא נתחדש בגופו דבר, כך המכוין לבו לטהר נפשו מטומאות הנפשות שהן מחשבות האון ודעות הרעות, כיון שהסכים בלבו לפרוש מאותן העצות והביא נפשו במי הדעת טהור כו' עכ"ל, והנה הוסיף הרמב"ם שצריך להביא נפשו במי הדעת' שהוא תורת ה', הוי כל צמא לכו למים ואין מים אלא תורה, ובירושלמי פ"ד דר"ה ר' משרשיא בשם רב אידי בכל הקרבנות כתיב חטא ובעצרת אין כתיב חטא, א"ל הקב"ה מכיון שקבלתם עליכם עול תורה מעלה אני עליכם כאילו לא חטאתם מימכם ע"כ, וזהו כח התורה שמשנה את עצמות טבע האדם מברייתו לטובה.

הודעה

ביום ד' ערב יום הדין לא תתקיים קבלת קהל כלל במעונו של רבינו הגדול מרן שליט"א
ניתן להעביר שמות לתפילה וברכה דרך כתובת המערכת

מבית דבר

ממך ראש לראשי הישיבות רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א

דבר המערכת

לקראת ראש השנה, הננו בדברי שבח והודאה, לבורא העולם, על שזכינו בס"ד החל מפרשת אמור, להביא מתורתו ומדבריו של מרן רבינו הגרב"ד פוברסקי שליט"א, דברים המחזקים לתורה וליראת ומדות טובות, והעברת מסורת התורה ע"י רבינו שליט"א מגדולי מוסרי התורה ומעתיקי השמועה שבדור האחרון, וזכינו שנתקבלו הדברים בחיבה רבה בכל תפוצות ישראל.

ובימים קדושים אלו, עיננו נשואות בתפילה ובתחינה לבורא עולם שנזכה גם בשנה זו, להביא מתורתו ומהנהגותיו, מידי שבוע בשבוע לזכות את הרבים מבית הדב, ויארץ רבינו וכל משפחתו ימים על ממלכתו - מלכות התורה, ימים על ימי מלך תוסף שנותיו כמו דור ודור, עוד יבון בשיבה דשנים ורעננים יהיו.

וכאן איתנו להודות לכל אלו שטרחו ועמלו לשלוח דברי תורה והנהגה מרבינו שליט"א לתועלת הרבים, ורב חלקם ממזכי הרבים. ואנו בתפילה וברכה לכל עורכי וקוראי הגליון ולכל בית ישראל שיזכו לשנה טובה ומתוקה ולהחתם בספרן של צדיקים גמורים.

הנה משנתו של רבינו שליט"א בענייני ר"ה ויהי"כ נדפסה בספר בד קודש - מועדים באריות וכאן הבאנו רק כמה יסודות מתוך הדברים.

מבד

ע"י השמחה בעשיית הטוב ממילא תבוא ההכרה

באפסיות הרע

"ובכן צדיקים יראו וישמחו וישרים יעלוזו וחסידים ברינה יגילו, ועולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ". לכאורה, יש להעיר על הסדר שהיה ראוי שאחר שתכלה הרשעה תבוא שמחת הצדיקים (וכמו שבכל השנה ברכת ולמלשינים אל תהי תקוה קודמת לברכת על הצדיקים)

ומדוע הוזכרה שמחת הצדיקים קודם ביטול הרשעה?

הביאור שרואים הצדיקים קיום התורה סתירה לשמחה כלל אלא אדרבה ככל שהאדם מתעלה בעבודת ד' כך שמחתו גדולה יותר דבר זה יביא לביטול דמכח שמחת ומבינים שאין והמצוות בזה הכל וסתימת פי היצר להניא האדם להנאות עולם הזה, כי הרי הרע והרשע אינם מציאות כלל כי אם דמיון בעלמא שהיצר מפתה כאילו ישנו, ועל ידי השמחה בעשיית הטוב ממילא תבוא ההכרה באפסיות הרע.

להיכלל עם הציבור

הנה בתפילות היום אנו מזכירים את שמו של ראש השנה יום הזכרון ובפשוטו שמו מורה שזו מהותו של יום, ויש להתבונן מה טעם נקבע שמו ליום הזכרון ולא יום הדין או יום תרועה האמור בתורה בפרשת המועדות (במדבר כ"ט א').

ובגמרא ר"ה (ט"ז) איתא אמר הקב"ה אמרו לפני מלכיות זכרונות ושופרות וכו', זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה,

בוה השופר

בגמרא כבר נאמר: "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר".

ההמלכה נעשית על ידי השופר.

ובברכת יעקב אבינו לנפתלי הוא מברכו: "נפתלי אילה שלוחה

הנותן אמרי שפר" מפרש המדרש רבה אמרי

שפר זו תורה. למה תורה נקראת 'אמרי

שפר' "אמרים שניתנו בשופר ותרועה".

האם זהו מעלת התורה שניתנה בשופר?

יש הבדל גדול בין חכמות העולם לתורה

בדרכי קבלת הלימוד. כל החכמות

משתמשים במוח ובשכל לקבל אותם.

תורה מתחילים עם הלב. אנחנו אומרים כל

יום: "וידעת היום והשבות אל לבבך". מה

שייך כאן 'השבה' היה צריך לומר 'ונתת אל

לבבך' מה זה 'השבות'? תורה מתחילים עם

הלב והלב הוא שמעביר למוח שהוא מעבד

ומפרש את דברי התורה.

הלב מטבעו הוא סתום. איך פותחים את

הלב? קול שופר קורע ופותח את ערלת הלב, כך היה במעמד

הר סיני וכך נאמר לדורות "אמרי שפר" וכשהשופר פותח את

הלב, אפשר ללמוד תורה ויחד עם המוח והשכל זה נהיה לקנינו

של האדם.

אי אפשר להמליך את הקב"ה לפני שפותחים את הלב. פתיחת

הלב "ומל ד' אלוקים את לבבך ואת לבב זרעך" זה על ידי שופר

שמרעיד את הלבבות "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו".

כשניגשים לראש השנה, צריך בהתחלה לבדוק עם הלב פתוח,

וכשהלב פתוח על ידי חרדת השופר יש סיעתא דשמיא לשוב

בתשובה ולהמליך את הקב"ה.

למקום אנו מבקשים בזכות זה כפרה על עוונותינו וזה שייך רק זכות מתן תורה של יום הכיפורים.

יום הכיפורים הוא יום של רחמים, כי ביום זה נתנה תורה, זה היה בשעת מתן תורה, וצריך לדעת שכן הוא מחדש בכל שנה ושנה, ובשביל בני תורה יום זה הוא שונה לגמרי והשייכות שלנו לזכות לכפרה היא גדולה יותר, ועבורינו התשובה היא קלה יותר וזה מחייב אותנו הרבה יותר.

ומי שביום זה ידבק בתורה ובקב"ה ויקבל על עצמו עול תורה בשלימות, יזכה ממש ליום הכיפורים כמו שהיה יום הכיפורים הראשון ויכנס כראוי ליום זה, וכשנכנס ליום זה כראוי ומקבל תורה מהקב"ה עצמו, נעשה בן למקום וזוכה לרחמי האב על בנו. אנו עומדים לפני יום קדוש כזה ורוצים לנצלו כראוי, צריך לדעת **שהאפשרות היחידה היא ע"י תורה**, כי על ידה נעשים בני המקום ורק כך שייך לזכות לרחמים, וישראל וקוב"ה ואורייתא חד הוא, כי כך דרך הבן שהוא דבוק לאביו והאמצעי המדבקם זה לזה הוא התורה, ובתורה כבר ידוע שיש דרגות מרובות בעוצם אהבתה וצריך שיהיה באופן של כי הם חיינו, והזוכה לזה **יזכה בדין** ויזכה לגמר חתימה טובה.

שייכות השבת לכפרת יום הכיפורים

בתפילת מוסף של יום הכיפורים כשחל בשבת נאמר אלקינו ואלקי אבותינו מחל לעוונותינו ביום השבת הזה' וביום הכיפורים הזה ולכאורה מה שייכות יום השבת למחילת יום הכיפורים. והביאור בזה שהרי כבר נתבאר ענין המחילה ביום הכיפורים שהיא מכח קדושת היום שסגולתו התקרבות לקב"ה ולעמוד לפני ה' ועל ידי זה נטהר האדם מעוונותיו ומעתה כשחל יום הכיפורים בשבת קדושת השבת מוסיפה על קדושת יום הכיפורים. ויש להוסיף עוד שהרי נתבאר דכפרת יום הכיפורים היא מכח התורה שביום זה ניתנו לוחות אחרונות ומנוחת השבת גם היא סגולתה מכח התורה וכמש"נ במק"א וכיון שקדושת השבת מוסיפה על קדושת יום הכיפורים נמצאת הכפרה מעולה ומושלמת יותר.

תשובה מכח צרות

רבנו יונה בשערי תשובה שער שני כתב כאשר תמצאנה את האיש צרות ישיב אל לבו ויאמר אין זה כי אם דרכיו ומעלליו אשר עשו אלה לו וחטאיו עוללו לנפשו וישב אל ה' וירחמוהו כענין שנאמר דברים לא יז ומצאוהו רעות רבות וצרות וכו' ותראה במנהג בשר ודם כי יחטא איש ובעת צרתו יתחרט ויכנע אליו מפני שהוא צריך לעזרתו תהיה החרטה הזאת גרועה בעיני חברו כענין שאמר יפתח שופטים יא ז ומדוע באתם אלי עתה כאשר צר לכם ומחסדי השם יתברך שהוא מקבל התשובה מתוך הצרה ותהי לרצון לפניו ויאהב נדבה את החוטא בשובו עדיי ביום תוכחה ומקרב צרה וכו' ע"כ יש להעיר דלכאורה אינו דומה למשל דביפתח כשבאו אליו כשנעשה צר להם מובן שדחאם ממנו כי הרי כשהיו בטובה

ובמה בשופר, ולהלן שם אמר ר' אבהו למה תוקעין בשופר של איל וכו' (וגי' ר"ח שם היא ואמר ר"א והוא המשך), כדי שאזכור לכם עקידת יצחק וכו', ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני.

וצ"ב, אם ע"י תקיעת השופר זוכר הקב"ה עקידת יצחק, מדוע צריך לומר פסוקי הזכרון, ולא די בעצם תקיעת השופר לזכרון ובגמרא נראה שאמירת הזכרונות מצטרפת ופועלת בתקיעת השופר.

ואיתא בחז"ל (ויק"ר ל"ו ה') על הכתוב בפרשת בחקתי 'וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכר' למה נאמר ביעקב ובאברהם זכירה וביצחק לא נאמר, וראה אפרו של יצחק כאלו צבור על גבי המזבח. הרי שעל ענין העקידה אין צריך זכירה כלל כיון שאפרו צבור לפני המקום וא"כ צריך להתבונן מהו שאמרה הגמרא שתקיעת השופר נצרכת להזכיר זכות עקידת יצחק, והרי אפרו צבור ועומד לפניו.

והענין בזה הוא כי אף שאפרו של יצחק צבור לפניו יתברך, אין ענין זה אלא ליצחק עצמו, ועדיין אינו שייך לכל אחד ואחד מישראל, ואף

שבפשוטו בא הכתוב שם על הברית שנכרתה עם האבות וגם את בריתי יצחק, מ"מ יסוד הדברים הוא כי הברית הכרותה אינה אלא על כלל ישראל, ובמלאכי (ג' ד) כתוב 'כי אני ד' לא שניתי ואתם בני יעקב לא כליתם' והגמרא (בב"ב קט"ו:) לומדת מזה שלא יכלה שבט מישראל, והוא מכח ברית אבות והשבטים, אבל עדיין אי"ז מספיק להעלות זכרונם של כאו"א מישראל. ועבודת היום בר"ה היא להכליל עצמו ביחד עם הכלל ועי"ז להיכנס בברית האבות והשבטים כדי שתעמוד לו זכות עקדת יצחק.

ומלאכים יחפזו וחיל ורעדה יאחזו

צ"ב ממה פוחדים המלאכים ביום הדין והרי אין להם בחירה כלל כי הם עושים את שליחותם וא"כ לא שייך בהם כלל דין ומשפט ביאר הגר"ד פוברסקי שליט"א דאע"פ שלמלאכים אין בחירה ואין בקרבם יצר הרע כמו לאדם מ"מ הם יכולים לטעות וכמו שאמרו בגמ' בב"ק ס, א דבמכת בכורות נאמר לבני ישראל שמוות יב כב ואתם אל תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר כי ניתנה רשות למשחית ואינו מבחין בין טוב לרע ומבואר שהמלאך יכול לטעות בשעה שהוא מבצע את שליחותו וכן מסופר בגמ' תענית ד בן שמלאך המוות טעה ונטל את נשמתה של אשה אחרת שלא נשלח אליה ולכן המלאכים חרדים ביום הדין מעומק הדין על טעויות שכאלו וכן איתא בגמ' פסחים נד בן שעומק הדין מכוסה מבני אדם אבל הוא אינו מכוסה ממלאכים ומשום שהם יודעים מהו עומק הדין ולכן חרדת המלאכים גדולה יותר מבני אדם. (בד קודש פ' נציבים)

שתולים בבית ה'

בתפילה אנו מבקשים 'השיבנו אבינו לתורתך' מפני שלזכות לתורה אפשר רק ע"י היותנו בנים למקום, ואחר שאנו בנים

לא הכירו בו ושלחוהו מעל פניהם ורק כעת נזקקים לו ומדוע שייענה לבקשתם אבל אצל הקב"ה לכאורה לא שייך כלל ענין זה כי הרי מהיכן באו לו היסורים לאדם האם מאליהם באו והרי הקב"ה הוא נתנם לו ותכליתם להשיבו אליו כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלקיך מיסוך לעיל חהן ואם כן כששב בתשובה מכוחם הרי נתקיים תכליתם ומדוע לא ירצה ה' פניו וצריך לומר בזה דאמנם אינו דומה למשל אבל הרי השב מחמת יסורים אין זה תשובה שלמה ולא מאהבת השי"ת הוא שב רק שגודל היסורים מכריחו והקב"ה בחסדו מקבל החוטא אף בתשובה.

ראש השנה במחיצתו

נס הצלתו על ידי החזון איש בראש השנה

שח רבינו שליט"א: החזון"א ביקש מאיתנו, ממני ור' שלמה ברמן שלושה דברים אחד שנעבור לדרך הלימוד שלו, לא כמו בפוניבז' אלא בדרך שלו, דבר שני ללכת עם מעיל ארון, דבר שלישי לגדל זקן, לעזוב את פוניבז' לא ה' לנו חשק, ומעיל ארון גם זה נראה קצת משונה ירושלמי, אבל זקן חשבתי למה לא באמת, אז היו מגליחם עם מישיע זה ה' פצ'קראי שלם, אז למה לא להתפטר מזה, ה' בין המצרים, אחרי תשעה באב באתי הביתה אז אמא שלי שואלת אותי למה אני לא מגלח אמרתי לה שאני רוצה להישאר ככה, היא אמרה מה? אבא שלך עשה ככה? אבא שלי ה' במיר, אמרתי לה החזון איש ביקש למה לא והיא אמרה לי אל תהי' חכם אני לא מסכימה אבל הייתי עקשן, היא הלכה לרב מפוניבז' 'להלשין' אז הרב קרא לי ואמר אמא מבקשת מה יש? אמרתי לו החזון איש ביקש שלושה דברים ולא נעים לי וזקן לא איכפת לי אז מה יש, יש הרבה בחורים עם זקן אצלינו אז גם אני אהי', התעקשתי.

עכשיו תשמעו, הגיע אלול באלול קיבלתי פצע בלחי נהי' נפוח כאב לי קצת אז ה' רופא בבני ברק ד"ר קלווישטט אבל הוא נסע לראש השנה לא ה' רופא וזה כאב לי אז אמא אמרה לי יש כאן רופאת ילדים ד"ר ש' ברח' רבי טרפון תיכנס אלי', באתי אלי' היא אמרה כן מה זה תיקח משחה ומנורה כחולה אז היו עושים, באתי הביתה זה ה' ערב ראש השנה בלילה קיבלתי חום באותה שנה ראש השנה ה' בשבת אמר לי אבא יש לך חום וכואב לך תישאר בבית אין תקיעות בין כה וכה, אנחנו גרנו אז ברחוב ראב"ד, ר' שלמה זלמן אולמן איני יודע למה הוא עשה ככה [א.ה. כשבא רבנו לנחם אחרי פטירתו ודיברו על הסיפור אמרו הבנים שלאבא שלהם ה' קצת הבנה ברפואה והפצע לא ה' נראה לו, ולכן הוא ביקש מהחזון"א שיבוא לראות] אבל הוא בא לחזון איש וסיפר לו שבער לא ה' היום בתפילה, אה ככה אחרי הצהריים החזון איש מגיע קפצתי מהמיטה והוא שואל מה יש מה יש אמרתי לו כואב לי כאן הוא בדק בדק הוא לא ראה טוב אז עם הפנים שלו הוא התקרב ממשי עד אלי', והוא אומר לאבא שלי היו כבר אצל רופא אמרו לו שהיו אצל שפיצר, לא זה לא רופא, אז צריכים ליסוע לתל אביב אמא נבהלה ראש השנה מה זה המצב כזה קשה, החזון איש אמר לא כעת לחכות עוד שעתיים יהי' כבר יום שני דרבנן תיסעו בלילה, נסענו החזון איש אמר, נסעתי עם אבא שלי ור' שלמה זלמן אולמן גם נסע, ליוו אותנו, למי ליסוע לד"ר מישורסקי בתל אביב, באנו אליו בלילה הוא אז יצא מבית כנסת והוא רואה שיוצאים מהמונית את אבא שלי, מה זה? באנו

אל הרופא, טוב תעלו למעלה, עלינו למעלה והוא שואל מי כאן הפציינט, זה אני, מה יש לו כואב לי כאן אני מראה לו את הפצע, הוא בדק אותי והסתכל בדק בדק אחר כך הוא שואל מי שלח אתכם? מה זה מענין מי שלח אותנו? מי שלח אותכם, והוא אמר הילד הזה יש לו שתיים עשרה שעות לחיות, אבא כמעט התעלף כזה סיפור!! ואז הוא אמר כעת יצא פנצלין לתת לו סתם זריקה כבר לא יעזור אבל אני אעשה לו זריקה לתוך הוריד זה כואב מאוד אבל יש סיכויים שזה יעזור, אני יעשה לו כעת זריקה אחת והוא שואל יש לכם איפוא להיות בתל אביב? כן! לאבא שלי ה' אח, תהיו שמה ועוד שש שעות תבואו שוב פעם לכאן בשעה שתיים ונראה עד הבוקר מה יהי', באנו בשעה שתיים עשינו עוד פעם זריקה ובאנו בבוקר ונשארתי לחיות, שומעים, מה ה' שם אני לא יודע, אחר כך חזרתי הביתה, אז דבר ראשון באתי לחזון איש אז הוא חיך, חיך, וכבר כל העיר רעשה אחרי הסיפור הזה, הרב מבריסק גם ה' אז בבני ברק ה' הפוגה אז הביאו אותו מירושלים לבני ברק והוא שמע את זה אז הוא קרא לי והושיב אותי לידו ואמר לי אני רוצה לדעת ממקור ראשון תגיד לי בדיוק מה ה', סיפרתי לו בדיוק מה ה'.

אבל הרופא כבר טיפל בי אז ה' צריך בשביל הטיפול להוריד לי את הזקן חצי זקן, אז כבר נשארתי עם חצי אז ראיתי שזה עונש על הכיבוד אם, זה המעשה.

למה לי חיים

שח מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל: בראש השנה אומרים את הבקשה 'זכרנו לחיים' אמר לי חברי ר' ברל פוברסקי שליט"א כשהרב דסלר היה בישיבה והיינו צעירים אמר לי, תראה את הכח של הרב דסלר פלוני חברנו כשאמר זכרנו לחיים מה הוא ביקש הוא ביקש שבראש השנה אם זה לטובתי הנכונה שלא אחיה עד שנה הבאה אז שהקב"ה יקח את נשמתו כי אלה חיים אמיתיים כך שמענו מהרב דסלר זצ"ל ששוחח על ביטול היש של עוה"ז. [א"ה ועי' בד קודש מועדים].

בסוף הקטע למענך מצוין עי' ס' בד קודש מועדים להוסיף וז"ל יש לבאר בעומק כוונת תפילה זו למענך אלקים חיים וכן ביאר יסוד הדברים מו"ר הגרא"א דסלר זצ"ל עפ"י"מ שמבואר בספרים כי גם השטן מתייצב לפני הקב"ה ביום זה ותובע חלקו וע"כ מתפללים שזוכה לחיים שהם למענך אלקים ולא למען השטן ונראה לבאר ענין חלקו של שטן כך שהרי אם היה מתקיים הענין כהלכתו והמשפט בכל דקדוק והשי"ת היה קוצב חיים בראש השנה לכל אדם לפי מעשיו כראוי הרי היו הצדיקים חיים והרשעים מתים מיד וכבר לא היה מקום לבחירה כלל ובטל עניינו של השטן שהוא מעיקרי תכלית הבריאה שיהיה כל אחד במצב של בחירה ויקיים ענין ובחרת בחיים ליטול שכרו ואשר לכן נוטל גם השטן חלקו ומן השמים ניתן לו כח לתת חיים לחילותיו והם הרשעים לתת מקום לטעות לקיים ענין הבחירה ומעתה נראה שהוא ביאור התפילה זכרנו לחיים וכו' למענך אלקים חיים כלומר שתהא קצבת החיים מאת הקב"ה למען שמו כי היא התכלית הרצויה ולא ח"ו חיים מכח חילותיו של השטן חיים אלו עצמם הם כבר קטרוג בהיותם משמשים כלי לטומאה אוי לו למי שקצבתו בר"ה חיים כאלו ואשרי הזוכה אשר חייו הם חיי נצח למענך אלקים חיים.

הספר רבינו לפני מיטתו - תורה לשמה

יום הכפורים הוא יום מתן תורה של לוחות שניות כמבואר במשנה בתענית, ביום זה - שנסתלק מעמנו הגאון ר' שלמה זצ"ל - נסתלקה התורה מישראל, התורה משה מתן תורה לסילוקה, וקוראת לפטירת ת"ח סילוקה של תורה, ואין זה דמיון בעלמא, אלא לומדים מזה דין שצריך ששים ריבוא ללוחות, משום דכתיבנה כך נטילתה, אם כן צריכים אנו להרגיש עכשיו כנטילת התורה, ונורא הוא.

מהו תלמיד חכם - מבואר בקידושין איזהו תלמיד חכם כל ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ויודע, כך היה הנפטר רבי שלמה שמשון זצ"ל, היכן יש בדורינו ת"ח אמיתי כמותו, שענה הלכה בכל מקום ששואלין אותו?!! ורש"י מפרש בשבת בכל מקום -

מסכתא דכלה - שאין רגילין בה ונתן

לבו לגרסה, כי אדם שלומד מסכת שאין רגילין בה, הרי זה זוכה למדרגת תלמיד חכם, מה מביאו ללמוד זה - תורה לשמה.

זו מעלת הנפטר, שהיה בקי בכל המסכתות שאין רגילין בהם, והוא זכה למדרגת ת"ח ששואלין אותו הלכה בכל מקום, ומעלתה ה"לשמה" היתה לו משרשיו, כי ניא היתה מעלת המשפחה המפוארת, ובזכרוני שזו הנקודה שעמדו, אביו הגאון רבי מאיר זצ"ל ודודו הגאון רבי שמואל זצ"ל, והספידו את החזון איש "שלמד תורה לשמה".

ולזה זכה ממה שהיה מקורב לחזון איש ולמד ממנו, וקבל ממנו גם מעלה זו של לימוד תורה לשמה יומם ולילה בלי הפסק, ואע"פ שבודאי שלדעת את כל התורה, זה דין וחיוב גמור, אבל רק יחידי סגולה שבדור זכו לזה - מי שלמד תורה לשמה - לשם קיום דין לימוד תורה, לימוד נטול חישובים, אחרים אלא רק לשם לימוד תורה, הם שזכו לכך, וזו היתה מעלת המשפחה - דקדוק ההלכה בלי חשבונות - וכשם שדקדקו בכל הלכה כך דקדקו ללמוד תורה עצמה ג"כ על פי ההלכה, וזה הביא אותם ללמוד תורה לשמה, כך הגיע ללימוד כל התורה כולה ועד לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

שמעתי מפיו פעם כמסיח לפי תומו, שסיפר שנפגע ממכונת בנסיעה לירושלים, וסיפר זאת לחזון איש, והחזון"א התפלא איך קרתה תאונה לרבי שלמה - איך התורה לא הגנה עליו? שומעים אנחנו?!! זו התורה שלו! והמסקנא היתה שמכיון שנסע ביום שישי אחרי חצות, על כזאת נסיעה התורה לא מגינה.

על כמותו נאמר "תורה תורה חגרי שק", כאשר תלמיד חכם אמיתי נפטר התורה עצמה מתאבלת, מי יורה דעה מי יבין שמועה, עכשיו כשהוא בשמים מי ילמד תורה, הביאור הוא - הנה איתא בחז"ל ששלושת אלפים הלכות נשתכחו בימי אבלו של משה, ורצו לשאלו בשמים שוב, והתשובה היתה "לא בשמים היא" עד כאן.

מאז שתורה ירדה מן השמים, אפשר ללמוד רק בארץ למטה, ואי אפשר ללמוד ממש רבינו אחר שנפטר, עד שהחזיר עתניאל בן קנז, ואפילו הקב"ה לומד את התורה שחכמי ישראל לומדים כאן

רבינו עם הגרש"ש קרליץ זצ"ל ואביו מרן הגר"ד זצ"ל

בעוה"ז, כמבואר במסכת גיטין ובעוד מקומות. יונתן בני כך הוא אומר וכו', ורק מת"ח אמיתי שלומד תורה לשמה ויראתו קודמת לחכמתו, שייך שהקב"ה יביא משמו דבר תורה, וזה ביאור מאמרם של חז"ל, כי כתוב אחד אומר "כי גדול עד שמים חסדך", וכתוב אחד אומר גדול מעל שמים חסדך, איזה תורה היא מעל שמים, היא תורה לשמה, שהקב"ה אומר דבר תורה שעולה למעלה בקדושה ובטהרה בשם מי שלומד כאן בארץ לשמה, וזה דבר פשוט אצלנו, שהקב"ה היה אומר מה ר' שלמה היום מחדש.

וזאת התורה שנסתלקה מהעולם, ועכשיו לא בשמים היא, כבר אינה, מי יורה דעה, וזה שהתורה בעצמה חוגרת שק, כי את צער נטילת התורה - כנתינתה כך נטילתה - את הצער הזה איך אפשר להכיל.

כתוב בחז"ל מעשה ברבי לוי תלמידו

של רב שמינוהו לרב בעיר, ושאלוהו דבר הלכה ולא ידע לענות, ושב אצל רבו וסיפר לו ששאלוהו, ולא ידע לענות, שאל אותו רב מה היה שם, ואמר לו הושיבני על במה גדולה וזחה דעתי ושכחתי את הלימוד, מה ההסבר בשכחה, זה מפני שהתורה היא אצלו מן השמים, תורה לשמה, ותורה זו משתכחת כשעושה לו כבוד ממנה, לא סתם לימוד פשוט שלא לשמה, זה לא משתכח מבאו"א.

את דכא אשכון ואת שפל רוח, איזו ענוה היתה לו, כי ענוים ירשו ארץ, ואף משה רבינו זכה למדרגות הנשגבות ביותר בזכות הענוה, כאמור קשר תפילין הראה לעניו, ואז נאמרו לו י"ג מידות של רחמים "כהודעת לעניו מקדם", ולכן רק כך אפשר לקנות תורה, כי התורה היא חכמת הקב"ה, והקב"ה תורה, ומי שזוכה לתורה כאילו שזוכה להקב"ה, ותועבת ה' כל גבה לב, רק שפל רוח אשכון, אז השכינה שורה על האדם.

ואכן, כמה היה מסתתר כל ימיו בהצנע לכת, לא להבין זאת.

כבר הוזכר כאן הגמ' למה נסמכה פרשת מיתת בני אהרן לבגדי כהונה, מה בגדי כהונה מכפרין אף מיתת צדיקים מכפרת, ומה הביאור בסמיכות הזו, כי בגדי כהונה הם משמשים לקדושת הכהן ולא בפנ"ע, וזו כפרתו, כך גם בצדיקים שגופם שבור ורצון, ואין להם אלא תורה, והגוף משמש לנשמתו בקדושה ובטהרה כלבד, ההנאה היחידה שהיה להם בימי חייהם לא היה מעוה"ז, אלא מהתורה, הרי שהסתלקות החיות מן הגוף דומה לענין כפרת בגדי כהונה, ולמדרגה זו זוכים, רק יחידי סגולה שבדור.

כמה הרבה שהיה לו מעצמו, אבל איזה שרשים שהיו לו מאביו, מדודו החזון"א, מסבו שנקרא על שמו - ה"חשק שלמה", הם היו אותם יחידים שזכו למדרגות אלו של תורה,

הייתי כמה פעמים עם אבי זצ"ל בביתו, בית שהיה מלא וגדוש בספרים וחופן מתורה לא היה שם כלום.

צריך להתפלל להקב"ה שלא ישאיר אותנו בלי תורה, כל קיומינו מי יתן לנו תמורתו.

יה"ר שיהיה מליץ יושר עלינו בזמן כ"ב קשה זה, וימליץ טוב על כל המשפחה ועל כל עולם התורה, ועל כל ישראל, אמן.

משנת רמ"ה

ממשנת רבינו מרן ראש הישיבה הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש השנה - שבת שובה - האיגרת תשפ"ה

חוראת שעה

הכנה ליום הדין

חסר אצל כלנו פחד מיום הדין. הגר"י בלאזר אומר, שהפחד והחרדה מיום הדין אינם נכנסים מעצמם בלב האדם, ואין זה כאדם שיש לו משפט שנוגע לכסף רב, או לחייו, שהוא מסתובב כל הזמן ומחפש כיצד להציל את עצמו. ברוחניות אין הדבר כן. אלא אף שמגיע יום הדין, אשר 'בריות בו יפקדו' להזכירם לחיים ולמות, בכל זאת אין בני האדם מרגישים בסכנה. אמנם על ידי גיעה יש בכוח האדם להשיג היראה הזאת, ולקבוע אותה בנפשו. כאשר אדם מבקש ומשתוקק להשיג יראה זו, יכול הוא להרגיש את הפחד מיום הדין.

אחמול שמעתי סיפור על רבי אליהו לאפיאן, שבמוצאי יום כיפור בא לביתו, ואמר לבתו שהוא חש כאב גדול בחלק התחתון של גבו. וקראה להופא, ומצא שיש שם פצע עמוק מאוד, מלא מוגלה, שהיה בו כמעט סכנה, והכאב היה חזק ביותר. שאלה אותו בתו, אבא, הרי פצע זה כבר קיים ימים רבים, מדוע לא סיפרת על כך מקודם לכן. צעק רבי אליהו, כשיש פחד מיום כיפור מי יכול לחשוב על דברים אחרים.

אנחנו כמובן רחוקים מאוד מדרגות כאלו. אבל בכל זאת צריכים לעבוד על עניין זה, להכניס מעט פחד מיום הדין, להכניס את העניין של ראש השנה במחשבותינו. ואף שלא נגיע לדרגה כזו, מכל מקום אם בן אדם עושה דברים מסויימים שבדרך כלל הוא לא היה עושה, בגלל שעכשיו זה ערב ראש השנה, בגלל הדין של ראש השנה, אזי לכל הפחות אין פה מצב של זלזול בדין ראש השנה. כי מי שמזלזל בדין של ראש השנה, זה גופא טענה גדולה עליו, ונענש על כך. אזי לכל הפחות אם אנו מקבלים על עצמנו איזה קבלות, ומנסים לתקן דברים שבדרך כלל אנו לא מתוקנים בהם כל הצורך, ואנו עושים זאת מפני הדין של ראש השנה, זה דבר גדול מאוד.

יש להתחזק בענין מקום התפילה, שכן יש עניין גדול שהתפילה תהיה במקום שלומדים בו, וכן בכוונת התפילה, ובכוונה של שם שמים, כפי שנפסק בשו"ע. וכן להתחזק בשמירת סדרים במלואם, ולהימנע מביטול תורה ככל האפשר. וגם ללמוד ספרי מוסר.

'מכירים לפתות את בוראם בתרועה' - ע"י קבלת המלכות

לאדם הראשון, שיש עניין של 'מלכות', שהקב"ה מתייחס לעמו כמלך, ובתור מלך אפשר לפתות אותו ולרצותו, ורק מהבחינה הזו שייך 'פשרה' בכפרה, אבל מוצד מה שהתשובה מכפרת כמו כלי שנשבר לא שייך פשרה, שכן או שהאדם ראוי לכפרה או שלא.

וכיצד 'מפתים' כביכול את הקב"ה? אמרו חז"ל, שכאשר עלה משה רבינו להר לקבל לוחות אחרונות העבירו שופר במחנה 'משה' עלה להר', כדי שלא יטעו עוד אחר ע"ז, והקב"ה נתעלה באותו שופר, שנאמר 'עלה אלוקים בתרועה'. והביאור בזה, שכאשר ישראל מקבלים על עצמם לעשות את רצון הקב"ה הוא מתעלה, וכפי שמביא הנפש החיים מדברי הזהר, שבזמן שישראל עושים רצונו של מקום הם נותנים עוז למלכות השי"ת, כמו שנאמר 'תנו עוז לאלוהים'.

ובזה יש לבאר הטעם שר"ה נקבע לפני יו"כ, שמאחר וצריכים לעשות ביו"כ תשובה של פיתוי ורחמים, כמו שעושים לפני מלך, לפיכך צריך קודם להמליך את הקב"ה בראש השנה, שכן כל ענין תפילות ר"ה הם על המלכת השי"ת, ורק לאחר מכן ניתן להגיע ביום הכיפורים לתשובה של פיתוי ורחמים. וענין ההמלכה הוא ע"י 'שפרו מעשיכם', שמשתעבדים למלך. 'והשתעבדות' היינו שלא רק שמקיימים המצוות גרידא, אלא שמדקדקים בקיומם היטב. וכפי שכתבו התוס' בקדושין (לא ד"ה גדול), שהטעם ש'גדול המצווה ועושה ממני שאינו מצווה ועושה', משום שהמצווה ועושה דואג ומצטער תמיד פן יעבור על המצווה, יותר ממני שאינו מצווה, שיש לו 'פת בסלו', שאם ירצה ניח. וזה נותן כבוד למלך וחזוק המלכות. וזו היא התשובה שאנו צריכים לעשות, להיות כ'מצווה ועושה' של 'דואג ומצטער', ועל ידי תשובה כזו של השתעבדות למלך אפשר לפתות כביכול את הקב"ה.

ובאיזה אופן יש לעבוד בפועל בימים אלו שעד יום הכיפורים? ראשית, צריך אדם להתבונן בכל פעולה שחפץ לעשות אם אכן רצון ה' שיעשה זאת. וכפי שביאר החפץ חיים [בפירושו לתורת כהנים] את הפסוק 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו', שבכל פעולה גשמיית אפשר לכוין לעשותה לרצון ה', ובאופן כזה ניתן לקיים בכל פעולה מצווה דאורייתא ממש. ומי שחי כך זה חיים אחרים לגמרי, שבכל דבר שעושה הוא מביא בחשבון אם זה רצון ה' או לא.

עוד יש להתחזק בלימוד התורה, שתהיה 'תורה של השתעבדות'. וכבר כתב הגר"י בלאזר גבי מצוות תלמוד תורה, שמחיד גיסא שכרה גדול מכל המצוות, ומאידך, אף שעון ביטול תורה גדול מכל העבירות קל בעיני האדם ביטולה יותר מביטול שאר מצוות, והוא כמעט בגדר 'אינו מצווה ועושה', שיש לו פת בסלו, שאם לא ירצה ניח.

ולכן צריך להתחזק בזה, להשתעבד לתורה וללמוד עם ה'עול תורה', ולהרגיש שביטול תורה זה דבר רע, ללמוד בריצפות, וזה מה שמביא לקבלת עול מלכות שמים. ועל ידי חיזוקים אלו, שאדם משתעבד להקב"ה ומקבל עול מלכותו, לשמור ולעשות גם מה שאין לבו חפץ, הקב"ה כביכול יתפתה וירחם עלינו, ונזכה בסייעתא דשמיא למחילה סליחה וכפרה. אמן.

כתבו הראשונים, שהסיבה שהאדם נידון בראש השנה דוקא ולא בזמן אחר, מפני שימים אלו הם זמני סליחה, ורצה הקב"ה לדון את בריותיו בזמן שהוקבע לסליחה וכפרה. ובספר כוכבי אור (מאמר פ"ג) הביא שהקשה הגר"י ישראל מסלנט, שאם כן היה ראוי יותר לעשות את ראש השנה לאחר הכפרה של יום הכיפורים. והשיב, שמכיון שהאדם נמשך יותר לעניינים גשמיים, יקשה על האדם מיד להתאמץ בתשובה ובתחנונים כדי שימחלו עוונותיו, ורק לאחר שהאדם מתעלה בר"ה מוחמת בקשותיו ל'בני חיי ומזוני', הוא יכול להתעלות יותר ולשוב בתשובה ביו"כ.

ואפשר לבאר טעם נוסף בזה. דהנה על הפסוק 'אשרי העם יודעי תרועה' דרשו חז"ל (ויק"ר פר' טז), 'וכי אין אומות העולם יודעים להריע? אלא שישראל מכירים לפתות את בוראם בתרועה, והוא עומד מכסא הדין לכסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים'. וצריך לדעת מהו ענין ה'פיתוי' שמפתים כביכול להקב"ה.

עוד דרשו חז"ל (ב"ר פר' כב), על הפסוק 'ויצא קין מלפני ה', וזה לשונם, 'פגע בו אדם הראשון, אמר לו מה נעשה בדינך. אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי. התחיל אדם הראשון מטפח על פניו, אמר, כך הוא כוחה של תשובה ואני לא הייתי יודע'. ויש להבין מה התחדש לאדם הראשון במה שאמר לו קין.

מצינו בראשונים שתי התייחסויות לענין התשובה. האחת היא כפי שכותב רבינו יונה בשערי תשובה, בעיקר הרביעי (ש"א אות טו), שמחלקי התשובה הוא להיות בצום ובבכי ומספד, ובזה יתכפר לו עונו. ומביא מושל על זה מכלים טמאים שנטהרים בשבירתם, וכן לגבי תשובה, מתכפר עוון החוטא בשברון ליבו. דהיינו שהתשובה היא 'טבע רוחני' שכן טבע הקב"ה במציאות הבריאה, שהכל ע"י שבירתו נטהר, והאדם ע"י שבירת לבו נטהר מחטאיו ומתכפר לו.

אמנם יש במפרשים התייחסות אחרת לתשובה, כפי שמצינו בחובות הלבבות [ואף ברבינו יונה בכמה מקומות], שעניין התשובה דומה לאדם שחטא לחברו ובא לרצותו ולפייסו, שאם יאמר לו שמתחרט על מעשיו ויתוודה עליהם, ימחל לו חברו. וכן הוא ענין התשובה, לעשות דברים שמרצים את הקב"ה, כדי שימחל לנו.

ובזה יש לבאר מה שהתחדש לאדם הראשון בדברי קין. שמתחילה חשב אדם הראשון שהיחס של תשובה הוא רק כהצד הראשון הנ"ל, שיש בה תיקון מציאותי, כשם ששבירה גורמת טהרה. וכשבא קין ואמר לו 'עשיתי תשובה ונתפשרתי', למד מזה אדם הראשון שיש התייחסות חדשה לתשובה, כעין אדם המפייס את חברו למחול לו.

ויתבאר הדברים יותר על פי מה שכתב הרמח"ל, שמצד מציאותו של הקב"ה לא שייך בו עניין של 'מלך', שתלוי בעם, אלא הוא רק 'אלוהים', שהרי אינו נתלה בזולתו כלל, והוא בתכלית השלימות. אמנם רצה הקב"ה ברוב טובו וחסדו להיות מתייחס לנבראיו כ'מלך' לעמו, והוא כביכול מתכבד בנו, ואנו חייבים לשמוע בקולו, ולהשתעבד אליו כעבדים, וזה נקרא 'עול מלכות שמים'. ונמצא שזה מה שהתחדש

בגדר הדין שופר למצוה בשל איל וכפוף

משופר של ראש השנה בגזירה שוה, לפיכך צריך שיהיה שופר של יום הכיפורים כפוף כמו שופר של ר"ה. וכתבו הראשונים שם, שדין 'כפוף' הוא למצוה בעלמא, ולא לעיכובא. והקשו על כך התוספות (שם), כיצד אם כן ניתן ללמוד דין שופר של יום הכיפורים משופר של ראש השנה לגבי דין 'כפוף', הרי אף בראש השנה אין כאן דין לעיכובא, אלא רק מצוה, משום ש'בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעליא', וטעם זה אינו שייך ביום הכיפורים של יובל, שכן אין תוקעים שם לתפילה וזיכרון, אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת שדות. ומחמת קושיא זו הוכיחו התוספות שדין 'כפוף' הוא דין לעיכובא בשופר של ראש השנה, ולא רק למצוה בעלמא, וממילא ניתן ללמוד דין זה גם לשופר של יום הכיפורים, בגזירה שוה.

אמנם הרא"ש שם (סו"ס א) דחה את קושיית התוספות, וכתב, שמכיון שלומדים דין שופר של יום הכיפורים בגזירה שוה משופר של ראש השנה, וגבי שופר של ראש השנה יש סברא להצריך שיהיה כפוף למצוה, ממילא יש להשוותם זה לזה, ולהצריך גם ביום הכיפורים שיהיה השופר כפוף לכתחילה.

ונראה מדעת הרא"ש, שנקט בפשיטות שדין 'כפוף' הוא מעלה בגוף השופר, שאם אינו אלא 'היכי תמצא' בעלמא לעשות ענין של כפיפה, אזי לכאורה צודקים התוספות, שאי אפשר להשוותם זה לזה. ואם כן נמצא - לפי מה שנתבאר לעיל - שלדבריו אומרים בזה דין 'הידור מצוה עד שלישי', וכפי שאכן פסק המשנ"ב הנ"ל.

יש לאדם אפשרות לעשות את המצוה באופן מהודר יותר, צריך להוסיף על המקח עד שליש משווי. דאם נאמר שדין 'איל כפוף' הוא 'הידור מצוה של שופר', אם כן באופן שיש לאדם אפשרות לקנות ב' שופרות, אחד של איל כפוף והשני אינו כזה, אזי אם ההפרש ביניהם אינו יותר משליש צריך הוא להוסיף על הדמים כדי לקנות את השופר של איל כפוף, אבל אם אין זה דין בעצמותו של השופר, אלא ענין בפני עצמו, והשופר הוא רק 'היכי תמצא' לזה, אזי אין צריך להעלות בדמי השופר עד שליש, מכיון שאין זה הידור במצות שופר.

והנה במשנה ברורה (שם סק"ה) הביא בשם המפרשים שיש בזה דין 'הידור מצוה עד שלישי'. ובשער הציון שם (סק"ט) כתב, שלפי דעת הראשונים הסוברים שאפילו לכתחילה אין צריך לקחת שופר של איל, אלא די בכל שופר כפוף, אי"כ יתכן שלגבי שופר של איל אין דין 'הידור מצוה עד שלישי'. ומבואר מדבריו, שלגבי דין 'כפוף', שהכל מודים שיש ליקח לכתחילה שופר כפוף, אכן צריך להוסיף על השופר עד שליש בדמיו כדי ליקח שופר כפוף. ונמצא לפי זה שמעלת 'כפוף' היא אכן מעלה בעצם המצוה של השופר.

הוכחה מדברי הרא"ש

והנה הגמרא שם (ר"ה כו:) מביאה את דברי רבי לוי, הסובר שצריך ליקח שופר כפוף גם בראש השנה וגם ביום הכיפורים [של יובל]. וטעמו [כפי שביארו התוספות שם (ד"ה של יעל) על פי סוגיית הגמרא להלן שם (לד.)], שמאחר ולומדים דיני שופר של יוה"כ

כתב השו"ע (סי' תקפו ס"א) **'שופר של ראש השנה מצותו בשל איל וכפוף, ובדיעבד כל השופרות כשרים, בין פשוטים בין כפופים, ומצוה בכפופים יותר מבפשוטים'.**

ומקור הדין שיש מצוה ליקח שופר של איל, מבואר במסכת ראש השנה (טז.), 'אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא, תקעו לפני בשופר של איל, כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני'.

ולגבי מקור הדין שיש מצוה ליקח שופר כפוף לתקיעות של ראש השנה, מבואר שם (כו:) שהיא שיטת רבי יהודה בברייתא, וכן פסק רבי לוי שם. והטעם, משום ש'בראש השנה כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי'. ומבואר בראשונים שהוא למצוה, ולא לעיכובא.

חקירה בגדר המצוה

ויש לחקור בדין זה, שיש מצוה לכתחילה לתקוע בראש השנה בשופר של איל כפוף, האם זו מצוה ומעלה בעצם ה'חפצא' של השופר, או שזה דין בפני עצמו, שצריך ליקח לכתחילה שופר של איל כפוף כדי להזכיר עקידת יצחק, ולכוף את לבבנו לאבינו שבשמים, אבל אין זו מעלה בעצם מצות תקיעת שופר, אלא השופר הוא רק כמו 'היכי תמצא' בעלמא לקיום ענין זה.

הנפק"מ בחקירה זו

ונראה שיש נפקא מינה לדינא בחקירה זו, לגבי דין 'הידור מצוה עד שלישי במצוה' (ב"ק טז:), כלומר, שאם

משנת הישיבה

'קבלה על העתיד' - על שורש החטא

אחד מעיקרי התשובה הוא 'קבלה על העתיד', וישנם הרבה בני אדם שאומרים שהם מקבלים על עצמם ולא מצליחים לעמוד בזה, והסיבה לכך, משום שאינם יודעים כיצד לקבל קבלה על שורש הדברים. כגון, בחור מקבל על עצמו לקום לתפילה בישיבה, שזה דבר חשוב ביותר, שנותן סייעתא דשמיא לכל היום, והוא אכן רוצה לקום, אמנם כשמגיע הבוקר הוא עייף מאד, ואינו מצליח לקום ממיטתו. בחור כזה צריך לחשוב עם עצמו, מדוע אכן הוא עייף כל כך? מפני שכאשר הוא יוצא בלילה מביהמ"ד אחרי הסדר הוא פוגש בקבוצה של בחורים, שמפטפטים על ענייני חדשות וכדו', והוא מדבר איתם עד שעה מאוחרת בלילה, ואז כשהוא הולך לישון מאוחר בודאי אינו מצליח לקום בזמן, זה בלתי אפשרי!

וכאשר הוא מתבונן בדבר, ומבין שזו הסיבה לכך שאינו מצליח לקום בזמן, הוא מחליט שמכאן ואילך יעלה לפנימיה ומיד יילך לישון. אמנם כאשר מגיע הלילה הוא שוב נמשך לדבר עם אותם החברים, כמו בכל לילה, ושוב הולך לישון מאוחר, ואינו מצליח לקום בבוקר לתפילה בישיבה.

ולפיכך ה'קבלה' של אותו בחור צריכה להיות שהוא מתנתק לגמרי מכל שמיעת חדשות, ואינו מתעניין כלל במה שקורה בעולם, שכן עליו לחשב כמה ירויח אם יפסיק הנאה זו של שמיעת החדשות, שע"כ יתפלל בישיבה, וממילא תהיה תפילתו טובה יותר, וכתוצאה מכך ילמד יותר טוב, וכל היום שלו ייראה אחרת. רק ככה אפשר לקבל לעתיד! כשמחשבים את הסיבה לנפילה, ואת הסיבה לסיבה, אז אפשר לקבל על העתיד, קבלה כזו שנוגעת בשרשי הדברים.

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג א, ג): כל אחד ואחד מבני האדם יש לו זכויות ועוונות, מי שזכויותיו יתירות על עוונותיו צדיק, ומי שעוונותיו יתירות על זכויותיו רשע, מחצה למחצה בינוני וכו'. בכל שנה ושנה שוקלין עוונות כל אחד ואחד מבאי העולם עם זכויותיו ביום טוב של ראש השנה, מי שנמצא צדיק נחתם לחיים, ומי שנמצא רשע נחתם למיתה, והבינוני תולין אותו עד יום הכפורים, אם עשה תשובה נחתם לחיים ואם לאו נחתם למיתה, עכ"ל.

והקשה הגר"י בלאזר (כוכבי אור סי' ה'), מאחר ו'בינוני' היינו מי שעוונותיו וזכויותיו הם מחצה על מחצה, אם כן מדוע הוא צריך לעשות תשובה כדי להיחתם לחיים, הרי הוא יכול לעשות עוד מצוה אחת, וממילא יהיו לו רוב זכויות, ויחשב צדיק ויחתם לחיים. ותיירץ, שאף שכל השנה אדם חייב לחזור בתשובה, ובכל יום שמתעכב מלשוב יכבד ענשו, מ"מ בעשרת ימי תשובה - וכל שכן ביום הכיפורים עצמו - החובה גדולה הרבה יותר, כיון שביה"כ יש מצות עשה מן התורה לשוב בתשובה. ועוד, שכל שכר על מצוה ועונש על ביטולה תלוי בקושי שיש לקיימה, ומאחר שבעשיית קל יותר לחזור בתשובה, נמצא שמי שאינו שב בימים אלו חטאו כבוד הרבה יותר, ולפיכך אינו נשאר בגדר 'בינוני' אלא נידון כ'רשע', מאחר שלא ניצל את ההזדמנות לשוב בתשובה, ולא יועיל לו להוסיף מצוה אחת על מצוותיו. ונמצא לפי זה, שאנו מחוייבים לעשות תשובה בימים אלו, לפי שרק ע"י אפשר לזכות בדין, וצריך לעמוד על דרכי התשובה.

ממדרן רבינו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א פרשת ראש השנה יום כיפור תשפ"ה

• שבת שבתון – פסקי הלכה בענייני צום יוה"כ •

[מתומצת מתוך כתבי וספרי רבינו, ואין לסמוך ע"ז הלכה למעשה, ובכל שאלה יש לעשות שאלת רב]

א. מצוה על כל חולה להיבדק לפני יום הכיפורים אצל רופא, כדי שידע אם הוא חייב לצום, או שחייב לאכול חצאי שיעור, או לאכול כדרכו. לדוגמא: ישנם חולי-לב הסובלים מתעוקת חזה (אנגינה פקטוריס) בצורה קלה, וישנם מקרים בינוניים ומקרים קשים, ודינם משתנה מחולה לחולה. כמו כן חולי סכרת, יתר לחץ דם, כליות, ריאות, מחלת נפילה, דכאון ואחרים, בכל אלו יתייעץ עם רופא. דייש מקרים שצריך לאכול כרגיל, ויש שצריך לאכול פחות מכשיעור, ויש שחייב לצום, ויש שחייב לבלוע כדור.

ב. נתקף בחולשה ולא יכול לרדת מהמיטה, ואין רופא שיחווה דעתו עליו, נחשב כספק חולה שיש בו סכנה. נתקף בדלקת גרון, חום, כאב ראש, ישתה פחות מכשיעור. ועובדא הוי ביה"כ בחולה שהיה לו 0.39 חום בערך, עם כאב גרון, והורה החזון איש לשתות כשיעור. [כדור לכאב ראש, מותר לבלוע ביה"כ] (כאשר נופל למשכב ואין לו איסור שחיקת סממנים).

ג. חולה שאינו יכול ליפול על פניו בשעת סדר העבודה, אולי כדאי שיצא מלפני כן מבית הכנסת, כדי שלא יצטרך להיות פורש מהציבור. ובבית כנסת שבבית חולים, שיש ביניהם כמה שלא יכולים ליפול, אין צריך לצאת ממנו.

ד. חולה העלול להסתכן אם לא יאכל, חייב לשקול אם אין די לו באכילה של 'פחות פחות מכשיעור', ונבאר דיני אכילה זו:

ה. אכילה של 'פחות מכשיעור', היא 30 גרם. ומו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל סובר שאם יכול, לא יאכל בפעם אחת יותר מ- 25 גרם. שתיה של 'פחות מכשיעור' הוא בפחות ממלא לוגמיו, ובאדם בינוני הוא 40cc, שיעור 'כדי אכילת פרס' הוא 9 דקות.

ו. חולה אף אם הותר לו לאכול פעם אחת יותר מכשיעור, מכל מקום על האכילה השניה אם היה די לו בפחות משיעור, והוא יאכל כשיעור, חייב כרת. לכן צריך לשער בכל אכילה ואכילה אם די לו בפחות. וקשה מאד לשער כן, וצריך לזה זריזות ובקיאות.

ז. הנה יש כמה דרכים של אכילה ושתיה ביו"כ בעת הצורך. הדרך הקלה ביותר היא, הונה של אינפוזיה דרך הוריד, שאין זו דרך אכילה כלל. ודרך נוספת היא ההיתר של מים מרים, שמקורו מהרמב"ם (פ"ה מ"סודי התורה ה"ח), שהשוותה משקה שמעורב בו דבר מר, מאחר ואין בהם הנאה לחיך, מותר לשתותו ביו"כ גם לחולה שאין בו סכנה.

ח. והורה מו"ח זצ"ל שעדיף לשתות מים מרים יותר מכשיעור, מאשר לשתות חצי שיעור ממשקה שיש בו הנאה לגוף, שיש בו איסור תורה של חצי שיעור. עוד אמר, שמספיק שהאוכל או השותה ירגיש טעם המרידות, וא"צ שיהיה מר עד כדי כך שיקוץ במזון או במשקה, דאם הטעם המר מורגש היטב, הוי אכילה שלא כדרכה ופטור עליה [והיינו במידה כזו שכל אדם ימנע מלשתות את המים האלו במצב רגיל].

ט. ובפירות ההוראה למעשה – הרחבנו בספר 'קב ונקי' (ח"ב סימן ר"ט), ע"פ שו"ת רבי נחום טרייבטש (סימן ט) שיוצא מדבריו שהשוותה תה קמומיל, ה"ז דבר מר, ונחשב למשקים שאינם ראויים שפטור עליהם ביו"כ, ואינו אסור אלא מדרבנן, ולחולה שאין בו סכנה לא גזרו. ומו"ח זצ"ל אמר דהואיל ויצאו הדברים מפי אדם גדול, שזה משקים שאינם ראויים, יש לסמוך ע"ז, וכך ראוי לעשות.

י. ועשיתי ניסוי אצל מו"ח, והכנסתי שלושה שקיות תה קמומיל [כל שיקי מגיעה בשקית נפרדת מחברת 'ויסוקי']. הכנסתי אותם בכוס רגילה שיש בו 200cc, ושפכתי לתוכו מים רותחים, והשארתי אותם רבע שעה בתוך המים, מו"ח טעם מהמים ואמר שעדיין אי"ז מר מספיק. שוב עשיתי ניסוי שני, והכנסתי ד' שקיות תה, ושפכתי מים רותחים והשארתי רבע שעה, ושוב טעם מו"ח ואמר שכעת זה מים מרים, והשוותה מהם ביו"כ אינו עובר באיסור תורה, ומותר לחולה שאין בו סכנה. וליתר מרידות, כדאי שלאחר שהמים עמדו רבע שעה, כשמוציא את השקיות תה, יסחוט אותם לתוך המים, ובזה יש לו מים מרים בהידור.

• ווי העמודים וחשוקיהם •

שאלה משולחני של מרן שליט"א

הסובל מכאבי רגלים, האם מותר לו לשבת באמצע שמו"ע

שאלה. בתפילות שמו"ע הארוכות של הימים הנוראים, אני סובל כל שנה מקושי גדול, עקב שרגליי כואבות מהעמידה הממושכת, ולפעמים כוונתי בתפילה נפגמת מכך, האם מותר לי לשבת באמצע שמו"ע כדי לנוח, ואז לעמוד כדי להמשיך להתפלל בכוונה.

תשובה. עיקר התפילה היא הכוונה, ולכן כתבו הפוסקים שהמתפלל במטוס או באוטובוס, כיון שקשה לכוון כשעומד, לכן עדיף להתפלל בישיבה בכוונה, מאשר בעמידה שלא בכוונה. וכ"ש בעניינינו שאינו רוצה לשבת כל הזמן תוך כדי שמתפלל אלא רק לעצור כמה דקות כדי לנוח ואח"כ להמשיך בעמידה ובכוונה, דלכתחילה יש לו לעשות כן.

ויעיין בשו"ת שבת הלוי (ח"א סימן כד אות ב), שנסאל במקומות שהמנהג לתקוע בלחש, ותפילת הרב מתארכת מאד, ונוהגים הרבה לשבת בזמן שממתנים לתקיעות, האם גם מי שבריא יכול לשבת באמצע התפילה כשממתין עד שיתקעו. והשיב שאם אין לו שום צורך לשבת, למה לו לשבת באמצע התפילה, אך עצם המנהג שם צ"ע קצת [כלומר, המנהג שנהגו לשבת בזמן שממתנים לתקיעות].

ונראה שדבריו אמורים באדם שהישיבה אינו נצרכת לו לכוונה, ורק סתם נח לו יותר לשבת, שאז בוודאי שאין ראוי לשבת באמצע התפילה, אבל מי שנצרך לשבת בשביל הכוונה, בוודאי עדיף שישב ויתפלל אח"כ בכוונה, מאשר שיעמוד כל התפילה ויתפלל בלא כוונה.

אך יש לדון, כשמתיישב לנוח האם עדיף לשתוק ולהמתין עד שיחלפו הכאבים, או שימשיך להתפלל בישיבה, ולכאורה נראה שימשיך בתפילה ולא ישתוק, כי גם שתיקה נחשבת להפסק בתפילה, וכמו שכתב בשו"ע (או"ח סימן קד ס"ה) שאם שהה כדי לגמור את כולה, חוזר לראש, ואם לאו חוזר לתחילת הברכה שפסק בה. יעו"ש במשנ"ב ובביאור הלכה שיש בזה כמה פרטי דינים, אבל חזו"ן שגם שתיקה נחשבת להפסק.

ואמנם גם עמידה בשמו"ע היא מעיקרי התפילה, כמבואר בשו"ע (סימן צד ס"ט), שמי שהוכרח להתפלל מיושב, כשיוכל צריך לחזור ולהתפלל מעומד, הרי שהתפילה במיושב נחשבת לדיעבד, אמנם במשנ"ב (ס"ק כז) הביא שהסכימו האחרונים שא"צ לחזור ולהתפלל שנית, אף מ"מ מוכח שהתפילה בישיבה היא דיעבד גדול.

נמצא, שיש לפנינו שני דברים של בדיעבד, או לשתוק שיש בזה קצת הפסק, או להתפלל בישיבה שגם זה בדיעבד, ויש לדון מה עדיף. ולכאורה נראה שיעדיף להתפלל בישיבה, והטעם כי לגבי הישיבה הוא אנוס, דאינו יכול להמשיך בתפילתו, ואילו לגבי השתיקה אינו אנוס, שהרי יכול להמשיך בתפילתו.

והעצה הטובה ביותר, שימשיך להתפלל במתניות יתר, ויתבונן בפסוקים, ולאחר מכן כשיעמוד יחזור על הפסוקים שאמר, וכך גם לא יפסיק בשתיקה, וגם יתפלל כל התפילה בעמידה, כי גם לדעת האחרונים שאם יתפלל בישיבה א"צ לחזור, היינו כשאמר ברכה ויש בזה חשש ברכה לבטלה, אבל אם רק התפלל את אמצע התפילה, אין חשש לחזור [אלא שיתכן שאם אמר פסוקים אלו שאינם מעכבים את התפילה, א"צ לחזור, כי גם אם לא היה אומרם, יצא יד"ח התפילה].

פנינים ופרפאות בענייני ר"ה ויוה"כ מתורת מרן שליט"א *

כל חשוקי חמד בחוקה מחזקים – ה מרן, אלו ואלו בענין מעגם – ה' ימלך

(מתוך הפיוט לשחרית יום ב' של ר"ה)

באלפיו דוד ברבנותו (שמואל א, יח ז), ואעפ"כ אמרו חז"ל (שבת דף נו ע"א) דכל היוצא למלחמת בית דוד, גט כריתות נותן לאשתו, והיינו שלא בטחו על עצמם. וזה קאי על דורות הראשונים שהיו ניגשים ליום הדין בפחד גדול ולא בטחו בעצמם, למרות זכויותיהם הגדולות בתורה ומעש"ט. ותקופה נוספת הדומה למעלות בית חורן, שהיא דרך צרה, והרליה שם כרוכה בסכנה גדולה, אך מעולם לא שמענו שההולך שם יכתוב גט לאשתו, כלומר דאע"פ שידעו שהדרך מסוכנת וצריך זהירות, מ"מ היו בטוחים שיעבור אותה לשלום. וזו התקופה המאוחרת יותר, שהתכוונו ברצינות ובכבוד ראש ליום הדין, אך כבר סמכו על עצמם... ואילו התקופה השלישית של ימינו אנו, מתאימה לכבני אמרנא, לבהמה שאינה מרגשת מאומה, וגם כשלוקים אותה לבית החשיטה היא הולכת לשם בשמחה, וכאותה בהמה שיצאה ב'עשירי קורש', וצבעו אותה בסיקרא, ולא חלי ולא מרגיש, ולסוג כזה של 'כבני מרן' אנו דומין בעוה"ר.

כי אתה סלחן לישראל – ומוחל לשבטי ישורון. ידועים דברי הנפלאים של רבנו הפרי מגדים (אש"א, סוף סימן תרז), שאם אנתנו במצב של 'ישראל', שכולנו כאגודה אחת ממש, אז הקב"ה 'סלחן', שזה מורה על סליחה גמורה, אבל אם אנתנו במצב של 'שבטי ישורון', שכל שבט ושבט חלוק בפני עצמו, אז הקב"ה 'מחל', דלשון מחילה מורה רק על עזיבת הדבר [עיין ברמב"ם פירוש המשניות (כלאים פ"ד מ"ב) דלשון מחילה הוא עזיבת הדבר ונטישתו]. כלומר שהקב"ה לא תובע ולא מעניש אותנו, אבל גם לא סולח לנו. ופירוש הפמ"ג מה שכתוב (דברים לג, ה) 'יהי בישורון מלך, בהתאסף ראשי עם, יחד שבטי ישראל, דוידה' הוא לשון צער, שאם כשמתאספים זה בצודה של 'שבטי ישראל', שלא כולם מאוחדים, אלא כל שבט ושבט בנפרד, אז זה לשון צער, עכ"ל. ויש להוסיף מה שראיתי במאמר את עצם המילה 'סלחן', ולמה לא אמרו 'כי אתה סולח לישראל ומוחל לשבטי ישורון', דהנה אמרו במסכת ב"מ (דף ק"ג ע"א), רובין ולא דבצן, ופירש"י דרובין הוא בדרך מקרה, שרובין תחת משאו בפעם הזאת, אבל דבצן היינו שרגיל בכך, והכ"נ הקב"ה הוא 'סלחן' ו'מוחל' לעם ישראל, כלומר שרגיל בכך, לסלוח ולמחול לעמו ישראל.

יום הכיפורים. הנה אמרו חז"ל (וימא דף ע"א), שאחר שנודעה הכפרה של עם ישראל ביוה"כ ע"י עבודת הכה"ג, כל אחד ואחד מביא ספר תורה מביטוי וקורא בו, כדי להראות זהותו לרבים. ופירש"י, להראות ניו של ספר תורה ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה, שנאמר זה אלי ואנוהו, התנאה לפניו במצוות וכו'... ומעבר יום הכיפורים הביאום לשם, עכ"ל. ואמר לי הגאון רבי יחיאל מיכל פינשטיין זצ"ל, שלכאורה מה מקום מצאו דווקא ברגע זה שלאחר היוודע הכפרה, להראות ניו של הס"ת. והשיב, שהיא היא הנותנת, דווקא עתה, ברגע בו מבשרים לעמ"י את הבשורה המשמחת שהתכפרו כל חטאיו ופשעיו, זה הזמן המתאים ביותר להרבות בזכויות ולהתנאות במצוות, ניו ס"ת הוא בראש כולם. [הוסיף ואמר, דברש"י כתוב יסוד גדול, שכבה 'ותפארת בעליה שטרם להתנאות במצוה', שהינו של הס"ת לא נמדד רק בגוויל הנאה ובאותיות המהודרות, אלא גם בטרחתו והתמסרותו למצוות, וראה מנחות (דף ל"א ע"א), ובבית יוסף (יו"ד סימן ער)].

וכן היתה תפלתו של כה"ג ביוה"כ בצאתו מבית קודש הקדשים בשלום בלי פגע, יה"ר מלפניך ה"א וא"א שתהא השנה הזאת הבאה עלינו ועל עמך בית ישראל, שנת אוצרך הטוב תפתח לנו, שנת אוסס, שנת ברכה, שנת גזירות טובות מלפניך, שנת דגן תירוש ויצהר, שנת הרווחה והשגשגה וקיימים, שנת ועוד בית מקדשך, שנת זול, שנת חיים טובים מלפניך, שנת טללה וגשומה אם שחונת, שנת מתיקו מגדים את תנובתם, שנת כפרה על כל עוונותינו, שנת לחמנו ומימיו תבדך, שנת משא ומתן, שנת נבוא לבית מקדשנו, שנת שובע, שנת עונג וכו'. הנה כאבדך צעיר התפללת ביוה"כ בבבל חז"א, וישבתי ליד מרן הגרא"ל שטיינמן והגרא"ל ליפקוביץ - זכר צדיקים לברכה, והנה הגרא"ל קם ממקומו, ונע אנה ואנה, כרוצה לומר דבר מה למישהו, העזתי פניו והתקרבתי למרן זצ"ל, וכשראני, פה אלי בעיניים יקדות ובלב נסער, ואמר כך: הנה עתה סימנו את עבודת הכה"ג ביוה"כ, עבודה של פעם בשנה, כשהאיש הכי קדוש, נכנס ביום הכי קדוש, למקום הכי קדוש, והכל טהור ונשגב ומלא רוחניות. והנה על מה נסבית תפילתו של הכה"ג, רובה ככולה על ענייני גשמייות. הלא דבר הוא. איך יתכן שברגעים המקודשים ביותר, מתפלל הכה"ג רק על ענייני גשמייות, ואינו מתמקד בענייני תורה ויר"ש, אתמהא! [ובפרט שבין דבר גשמי אחד לדעהו, נכנס בקשה רוחנית, ויעוד ביהמ"ק, כפרת עוונות, ביאה לביהמ"ק וכו', והרי א"י הסדר הראוי]. אלא סיים מרן זצ"ל ואמר במשפט אחד: 'דואין מכאן, שענייני הגשמייות של הזולת, הם ענייני הרוחניות שלי'.

כחשד הניתן על פני חותן, מוכא כהן (מתוך הפיוט 'אמות מה נהדר' למוסף דיו"ס). ביאור הדברים, דכמו חן המנשך על פני חותן, כך היה מראה הכהן גדול, וזה על פי הכתוב (ישעיה ס"א, ז) 'נחות יתן פאר'. אך מה הוא באמת אותו חן והוד הניתן על פני חותן, וראיתי בדרשות רבנו בצלאל אשכנזי (בסוף פרקי דר"א), שכתב: 'להודיענו שיש אור כסף לחותן מאת השי"ת כמו למלך, הוד והוד למלכותו, והוד מצד שמתכפרין לו עוונותיו כמו למלך'. וא"כ זהו היא גם עלתה הזהרה שנהא על פניו של הכה"ג בצאתו מקדשי הקדשים, כי גם הוא, פניו מזהירים בכלל כפרת עוונותיו.

קריאת התורה של מנחה ביוה"כ. הנה המנהג הוא שבקריאת"ת במנחה של יו"כ, שהמנהגה של הקריאה היא כמו קריאת התורה ורגילה בימות החול, ולא קוראים במנהגה המיוחדת לימים הנוראים, כפי שקוראים בר"ה ובשחרית של יו"כ, וצ"ב מאי טעמא. וראיתי בספר 'דרך עץ החיים' (עמ' 558) שמרן הגרא"ל מלצר זצ"ל ביאר בזה, הדואיל וקוראים בתורה פרשת איסורי עריות, ואיתא במדרש שעם ישראל פרצו בבכי כששמעו שנאסרו עליהם העריות, לכן אי אפשר לקרוא פרשה זו שנתקבלה על ידם בבכי וצער וביגון של הימים הנוראים, ודפח"ח. ולענ"ד אולי אפשר לומר טעם נוסף, שהגיגון בא ללמדנו (לבני אשכנז) שהקריאה היא מדף תענית ציבור, ולא מדף יו"כ, וגם הי"מ שבידך הוא בגיגון של חול מטעם הזה, הגם שאומרים בו 'יכתב ויחתם לחיים טובים', ובא ללמדנו שהאוכל ביו"כ אינו עולה במנחה לתורה.

אולי ירחם שארית יוסף... (מתוך הפיוט 'מלאכי רחמים' שנאמר בסליחות). יש להתבונן מדוע נקרא כל עם ישראל על שמו של יוסף הצדיק. ושמעתי לבאר, דכיון שיוסף הצדיק כלכל את אחיו במצרים, לכן זכה של ישראל נקראים על שמו, כי אדם המשיפע טוב על הזולת, שכרו גדול כל כך, עד שחבריו ומעשיהם הטובים יקפו על שמו. וכן מצאנו במגילת (דף ג ע"א) איש יהודי היה בשושן הבירה, והרי מבנימין היה ולא משבט יהודה, אלא מישם שדוד שתק לשמיעו בן גרא כשבא לקלל קללה נמרצת, לכן כשנולד מדיכ, שהיה נכדו של שמיעו בן גרא (כדאיתא בתרגום), נרשם ע"ש דוד שהוא משבט 'יהודה', וכאילו הוא זכויותו נקפם על חשבון יהודה.

זכרו לחיים, מלך חפץ בחיים, וכתבונו בספר החיים, למען אלוקים חיים. שמעתי שבברוביץ נערכה מסיבת תנאים לחתן וכלה, וכשהתחייבו המחותנים איה סכום כל אחד יביא, ביקש אחד הצדדים לכתוב הכל על שטר, והצד השני נפגע, וטען שהוא סוחר גדול וכולם נותנים בו אימון מלא ואינו רוצה לכתוב ומספיק שהתחייב בע"פ, ולמרות ההפרצות סירב. עד שהגיע רבינו הגה"ק רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד ובתבונתו הגדולה אמר, הרי גם בימים הנוראים אנו מבקשים מהקב"ה שיזכירנו לחיים טובים, ואעפ"כ אין אנו מסתפקים בזכירה בעלמא, אלא מוסיפים ומבקשים '**וכתבונו בספר החיים**', האם ח"ו מטילים פגם בנאמנותו של השי"ת, חזין דאעפ"כ מבקשים גם 'כתיבה', ואכן המוחותן נעתר וכתבו השטר. ובביאור הדברים נראה, דבית דין של מעלה מתנהג באותן דרכים הנהוגות בב"ד של מטה, וכיון שבב"ד של מטה הדיינים כותבים הכל לחזק את פסק הדין, 'כי כתב אשר נכתב בשם המלך ונחתם בטבעת המלך אין להשיב' (אסתר ח, ח), כך גם בב"ד של מעלה עשין כך, וזה גם הענין בספר הזכרונות שיש להקב"ה [וראה בספר 'לשוח בשדה' (עמ' צט) מה שביארונו עוד בזה].

יש נוהגין לאכול תפוח מתוק בדבש (טור), ואומרים שתחדש עלינו שנה מתוקה (אבודרהם) (לשון הרמ"א, סימן תקפ"ט ס"א). הנה דבש בלשון התורה ק' הוונה לדבש תמרים, ומדוע א"כ כשמתבלין התפוח בדבש נוהגים עמ"י קדושים לקחת דבש דבורים, הלא דבר הוא. ושמעתי ממהר"ג אפרים שרגא שפיגל זצ"ל לבאר, שכידוע דבש תמרים כולו מתוק הוא מתחילת בריאתו, ואין בו אפי' לחלחלת של מרידות. משא"כ דבש דבורים, שהכווין פעמים רבות נעקץ מהדבורים, אך בסופו של דבש מעז יצא מתוק, ואין שמחה כמו שמחת הכוהן שלאחר שנעקץ והתיישר קיבל דבש מתוק במינו. והנה הסימנא מילתא בדי, שגם אם הייסורים עוקצים אותנו ומכאיבים לנו עד מאד, מ"מ תפילתנו ותחינתנו שהתנבליה תהיה כמו בדבש הדבורים, עליו נאמר 'צוף דבש אמורי נעם, מתוק לנפש ומרפא לעצם' (משלי טז, כד), ומתוך המדידות תצוף המתקנות, ומתוך החושך יבוע האור.

מוציאין שני ספר תורה, באחד קריין חמישה, מוה' פקד את שרה עד ויהי אחר הדברים האלה (ש"ע א"ח סימן תקפ"ד ס"ב). **לפי שבראש השנה נפקדה שרה רחל חנה** (משנ"ב סק"ו). וצ"ב דאמנם תחילת הקריאה הוא על ענין פקידת שרה ולידת יצחק, אך כל ההמשך על מעשה הגר ושמעאל, וכל ענין מה שאברהם אבינו גירש את הגר ואת בנה, לכאורה מה ענינים לראש השנה. ויש לומר, דהנה גירשמעאל כתב"י כי שמע אלוקים את קול הנער באשר הוא שם' (בראשית כא, יז), כלומר שהשי"ת ריחם על ישמעאל. והנה אותו ישמעאל, עליו נאמר בזה"ק (ח"ב דף לב) 'וי על ההוא זימנא דאיתליד ישימעאל בעלמא', ועוד אמרו חז"ל (ב"ר מהר"י) שהוא והכלב שווין, ולמרות הכל נתעוררו עליו רחמי שמים ונעשו לו נסים ונפלאות, מישם שסמסרה אהרן את עצמה ליד השגחת השי"ת, וכמ"ש בקדושתו לוי עה"פ 'ותשקץ את הילד תחת אחד השיחים' (שם, מו), שהסיחה דעתה ממנו, והשליכה אותו ליד השגחת השי"ת. ולכן אנו מזכירים בר"ה פרשה זו, ומבקשים מהקב"ה: 'אם על אלה ריחמנו, בעת שמסרו עצמם אליך - ק'ו' שתרחם על עמך, בני אברהם יצחק ויעקב, בשעה שתולין עיניהם אליך'. עוד שמעתי בשם הגרש"ר הירש זצ"ל לבאר, דכיון שאמרה הגר 'ואל אורא במות הילד' והוא קטרוג גדול על ישמעאל ואמו שהשליכתו כך למיתה, ולכן להרבות זכויות לעמ"י אני אומרים שדרך נשות ישראל אינו כן, אלא עומדים למיץ לידהם בכל עת ובכל שעה.

שופר. ידוע מה שנהגו לכסות השופר בשעת הברכות, וכמ"ש האליה רבה (סימן תקפ"ה סק"ה) בשם הגהות המנהגים, וז"כ במטה אפרים (שם ס"ג) שנוהגין לכסות השופר במפה הפרוסה על השולחן, ורק לאחר הברכות נטלו הבעל תוקע בידו כדי לתקועו, וזה להיפך מכל המצוות, כמו תפילין וד' מינים שמגלין אותם לפני שמברכין עליהם. ובקצה המטה (סק"י) [בהשמות] כתב רמז לזה 'תקעו בחודש שופר בכסה', שצריך לכסות השופר. וכמה טעמים נאמרו בדבר [עיי' בשו"ת אבני נזר (סימן תלא), ובשו"ת אפרקטא דעניא (ח"א סימן קטז)]. וראיתי בשו"ת חמד (מערכת ר"ה, סימן אות יד) שהביא בשם הגרש"ר סמך לזה ממה שכתוב במדרש (ב"ר נ, ה) שכשבא אברהם לשחוט את יצחק בנו ע"ג המזבח, קיין בליבו החשש שמא יצא השטן למנוע את קיום המצוה ויזדקק אבן על יצחק ויעשהו לבעל מום ויפסל לקרבן, לכן **הצניע את יצחק בשעת בנין המזבח עד העקידה ממש**. וא"כ כיון שהתקיעה בשופר של איל היא זכר לעקידת יצחק ולאל של יצחק, א"כ כדי להזכיר את הזכות הגדולה הזו, גם אנו מכסים את השופר [ואמנם הרד"ל עצמו פסק על מנהג זה של כיסוי השופר, ראה בספרו קדמונת ספר הזוהר (עמ' לט, בהערה)].

בראש השנה כל באי העולם עוברים לפניו כבני מרון, מאי כבני מרון, הכא תרגימו כבני אמרנא. **ריש לקיש** אמר **כמעלות בית מרון**. **רב יהודה** אמר **שמואל**, **כחילית של בית דוד** (ראש השנה דף יח ע"א). ופירש"י דכבני אמרנא המונהג לכבשים, כאשר מעשרים אותם, שיוצאים בזה אחר זה בפתח קטן. ומעלות בית חורון היינו שהדרך צר והעמק עמוק משני צידי הדרך, ואין שניים יכולים לילך זה בצד זה. וחיליות בית דוד, היינו שבצאתם למלחמה היו מונים אותם ע"י שהיו יוצאים זה אחר זה. ושמעתי ממו"ח מרן הגרש"ר אלישיב זצוק"ל פירוש מופלא בזה, דשלוש תקופות נאמרו כאן, דהנה ידוע שחילי בית דוד תמיד היו מנצחים במלחמה [וכדרכיב 'אדרף איבי ואשיגם, ולא אשוב עד כלותם' (תהלים יח, לח)], וכן 'הכה שאול

אחודת נא חידה

איך יתכן שנטול לולב מהדוד, אך תלוי היכן עומד, במקום אחד רשאי לטילו, ובמקום אחר אסור לטילו?

(התשובה לחידה א"ה בגיליון הבא של חג הסוכות, החידה באדיבות ידידתי הרב ארז חזני שליט"א)

תשובה לחידה משובש שעבר: איך יתכן שופר שמתור לקתו בו מאה קולות, אבל אם הניחו מידו,

אסור להמשיך לתקוע בו?

תשובה. כתב המשנ"ב (סימן תקפו ס"ק פח), לגבי נכרי שעשה שופר ביו"ט מקין שלו, לא הוי מוקצה דלא אסח דעתיה מיניה, אבל אם עשה מקין של ישראל, אסור לטלטלו ולתקוע בו דהוי מוקצה דנידל. אבל אם אין להם שופר אחר כלל, יש לסמוך על דעת הפוסקים דמותרין גלד ביו"ט ולתקוע בו כדי שלא לבטל המצוות עשה, ולכן זמן שאחוז בידו מתור לתקוע בו כל התקיעות כפי המנהג, אבל אם תקע התקיעות המחוייבין והניח השופר מידו, שוב אין לו לטלטלו כדי לתקוע בו תקיעות של מנהג, יע"ש.

י"ר ע"י מערכת "קובץ גיליונות" k.gilyonot@gmail.com

להנצחות ולהקדשות ניתן לפנות: 053-3145900

לקבלת העלון, פסקי הלכה, ועדכונים מרן שליט"א,
ניתן להרשם במייל a0527642209@gmail.com, ובפלאפון הגל,
או בכתיבת מייל 3126877@gmail.com ובפלאפון 0533126877.

ניתן להאזין להקלטות ופסקי הלכה המתעדכנים מדי יום
מרתון רבינו שליט"א, וכן שיעור יומי בהלכות שבת ועוד,
בין שיש יצחק, 04-376-0582, או 072-380-9348.
מדי ערשך יתרון בקו האם שוהה מרן שליט"א
בשבת הקרובה ברמת אלחנן

שיחת חיזוק ממרן הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א

"שובו אלי – ואשובה אליכם"

בימים אלו של חודש אלול ועשרת ימי תשובה הקב"ה קרוב אלינו - "דרשו השם בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב" (ישעיהו נה, ו). יש להתבונן, מצד אחד כתוב "שובו אלי ואשובה אליכם" (מלאכי ג, ז), ומצד שני כתוב "השיבנו ה' אליך ונשובה" (איכה ה, כא). איך זה הולך ביחד? הקב"ה אומר לנו "שובו אלי ואשובה עליכם", קודם הקב"ה רוצה שאנו נשוב אליו, ואז הוא ישוב אלינו, ואילו אנחנו אומרים להקב"ה קודם "השיבנו ה' אליך" ואז "ונשובה". מה קודם למה? נדרש לזה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצ"ל, ונאמר את דבריו בתוספת ביאור.

"לך אמר לבי – את פניך ה' אבקש"

אמרו חז"ל "אלמלא הקב"ה עוזרו, אין יכול לו" (קידושין ל, ב), בודאי שבעולם כזה מלא בניסיונות, לא שייך להתגבר בלי הסיוע של הקב"ה. אלא שזה גופא הסיעתא דשמיא של כל יהודי, שבגלל שהקב"ה רוצה שנשוב אליו, הלא רוצה ה' בתשובת הרשעים, לכן הוא הכין לנו את חודש אלול - "קול דודי דופק פתחי לי" (שיר השירים ה, ב), הקב"ה דופק על הלב שלנו - "פתחי לי". מתחילת חודש אלול יש את הקריאה הפנימית "קול דודי דופק", הקב"ה אומר תחפש את הקרבה שלי, אני רוצה לראות אותך מחפש. ומי שומע את ה"קול דודי דופק"? כתוב בתהלים (כו, ח) "לך אמר לבי בקשו פני", מי מדבר למי? עם מי הלב מדבר? אומר הרד"ק, כמדומני, "לך אמר לבי", הלב שהוא שומע את ה"קול דודי דופק", הנשמה הקדושה שבתוכנו שמחפשת את קרבת ה' יתברך, היא נלחמת כל הזמן עם הגוף, מי ישרת את מי. "לך אמר לבי", הלב מדבר לכל יהודי, "בקשו פני", אני מחכה לבקשה, לראות שאתם רוצים את קרבותי. ואז היהודי היקר אומר "את פניך ה' אבקש", זכיתי לשמוע את הקריאה הפנימית, "את פניך ה' אבקש", ולכן "אל תסתיר פניך ממני, עזרתי היית" - בין בגשמיות ובין ברוחניות, אתה עוזר לי לדעת ולהבין מה עיקר תפקידי בעולם הזה, כשהגוף והנשמה נלחמים. אזי הקב"ה אומר לנו "שובו אלי ואשובה אליכם", תראו לי שאתם רוצים שאני אשוב, אני רק רוצה לראות "שובו אלי", ואנחנו אומרים לו: רבנו של עולם אנו יודעים שבלי העזרה שלך אין לו את היכולת - "השיבנו ה' אליך".

"מה לו לאב שהגלה את בניו"

חז"ל הקדושים אומרים במסכת ברכות (ג, א), שכאשר יהודי נכנס לבית הכנסת ואומר 'אמן' יהא שמיא רבא', הקב"ה אומר "מה לו לאב שהגלה את בניו ואוי לבנים שגלו מעל שולחן אביהם". ויש להבין מה הקשר בין אמירת 'אמן' יהא שמיא רבא' לזה. התשובה היא, שברגע שכן אדם נכנס לבית הכנסת ואומר 'אמן' יהא שמיא רבא', הוא מראה שהוא רוצה שיתגלה כבוד שמים, והוא חפץ בקרבת ה' יתברך. הוא שומע את הקריאה הפנימית המיוחדת של תחילת אלול, שבעצם בכל השנה הקב"ה רוצה את זה, אבל יש את ה"דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב", שעכשיו יותר קל להרגיש, וע"י שינוי קטן מראים להקב"ה שאנו רוצים "שובו אליי", אז הקב"ה יעשה ש"אשובה אליכם". כשיהודי נכנס לבית כנסת ואומר 'אמן' יהא שמיא רבא', הקב"ה אומר "מה לו לאב שהגלה את בניו", הם צריכים אותי! לזה אני מחכה! אני אומר רק דוגמאות. כשיהודי מברך כמו שצריך, או כשיהודי מקבל את השבת כמו שצריך, ולא ברגע האחרון הוא מסתכל אם נותרו לו עוד כמה דקות, הוא מקבל את המלכה כמו שצריך, הלא שבת היא אות בני וביניכם, הוא רוצה את קרבת השם יתברך. אנו אומרים להקב"ה, כן! אני רוצה להיות יותר טוב!

הרבה יהודים שואלים, מה אני יכול לעשות באלול? רק תתקרב משהו, תברך יותר טוב, תראה שאתה רוצה. אתה מכיר במלכותו יתברך - "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". אתה מקיים את ה"שובו אליי", ואז הקב"ה כל כך שמח להיות "ואשובה אליכם". זה "השיבנו ה' אליך ונשובה", אבל בשביל זה צריך שאדם עצמו יתעורר משהו.

"סתום פיות משטינו ומקטרגינו"

אנו אומרים ב'אבינו מלכנו', "אבינו מלכנו סתום פיות משטינו ומקטרגינו". יש להבין מה זה "סתום פיות משטינו ומקטרגינו"? הלא יש תפקיד של קטגור ויש תפקיד של סגור, אדם שעושה מצוה, הוא בורא סגור, ואילו אדם שעושה עבירה ח"ו, הוא בורא קטגור. וכי אנחנו אומרים להקב"ה תסתום לו את הפה? ראיתם פעם דבר כזה, ששופט יגיד לקטגור 'תשתוק'? הכי צריך אנחנו אומרים להקב"ה ש"סתום לו את הפה"? יכעין זה אנחנו אומרים גם בתפילה בליל יום הכיפורים "הס קטגור וקח סגור", איזה מין דבר זה שלא יתנו לקטגור לדבר? עוד יש להתבונן ב'אבינו מלכנו'. אנו אומרים "אבינו מלכנו כתבנו בספר זכויות", איזו בקשה היא זו? אם תעשה זכויות, יכתבו אותך בספר זכויות, וכי אתה מבקש הנחה? הלא "כל האומר הקב"ה ותרן הוא, וותרו חיי"ו" (בבא קמא נ, א)?

"שיחיה מה שבלבך יוצא לפועל"

גיליתי מרגלית גדולה בספורנו הקדוש. כתוב בפרשת עקב "וזכרת את כל הדרך אשר הוליך ה' אלקיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענותך לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצוותיו מצותיו אם לא" (דברים ה, ב). הקב"ה אומר, אתה יודע שהקב"ה הוליך אותך ארבעים שנה במדבר, ומפני

מה? בשביל לנסות אותך אם תשמור מצוותיו או לא, אני רוצה לראות אם אתה עומד בניסיונות. ולכאורה המילים "לדעת את אשר בלבבך" נראות מיותרות.

תשמעו טוב מה אומר הספורנו, כל מילה זה ממש מרגלית. ואני חושב שכך הוא הפשט בדבריו. וזה לשון הספורנו: "לדעת את אשר בלבבך" - "שיהיה מה שבלבך יוצא לפועל כדי שידע כל מלאך שבדין תהיה מעלתך יותר מן מלאכי השרת ותהיה עליך ידיעתי הפועלת לטוב כראוי לנמצא בפועל".

"שיהיה מה שבלבך יוצא לפועל", זה אני עוד מבין, זה "ידיעת עם לבבך", אני רוצה שתשמור מצוות, כדי שמה שיש לך בלב יצא לפועל, ובשביל מה? "כדי שידע כל מלאך שבדין תהיה מעלתך יותר מן מלאכי השרת". בשביל מה אני צריך שתוציא מהכח אל הפועל את מה שיש לך בלב, בכדי שהמלאכים יודו שאתה בדרגה יותר גבוהה מהם. מה הפשט בזה? וכי הקב"ה מתחנן שנעשה מצוות כדי שהוא יוכל להגיד למלאכים, אלה יותר גדולים מכם?

אלא כתוב במדרש שהגויים רוצים לקבל מצוות, ואומר להם הקב"ה, אתם חוטאים, אין לכם מצוות. אז אומרים לו, ויהודים לא חוטאים? אומר הקב"ה, אם יהודי חוטא זה כמו ילד שאינו מבין, בלב הוא מרגיש, אבל הוא לא מבין, יש נתק בין המח ללב, בין "ידיעת היום" ל"והשבות אל לבבך" יש נתק. אנו פוגשים הרבה פעמים אנשים שנעבע'ך, אינם שומרים תורה ומצוות. יש כאלו שאומרים 'אני דתי בלב', והם חושבים שהם לא יודעים מה שהם מדברים, אבל הם יודעים מה שהם מדברים, כי באמת בלב הם מרגישים את קרבת ה'!

הייתי לא מזמן בטורונטו, בשבת קודש. היינו שם עם משפחה שהיו צריכים לעבור שם ניתוח. ובאו שם יהודים להשלים לנו מניין, הם היו צריכים לעלות חמש עשרה קומות, וגם ללכת ברגל דרך של שעה וחצי, פעמיים או שלוש ביום, בבוקר ובסעודה שלישית, הלך וחזור! זה יהודים!

פגשנו שם בן אדם שנסע על אופניים. הוא דיבר באנגלית והוא שאל 'אתם יהודים?' אמרו לו 'כן'. הוא אמר 'גם אני יהודי, אני זוכר שבבר מצוה שלי אמרתי "אשר קדשנו במצוותיו וציוונו להדליק נר"'. זה מה שהוא זוכר. מסתבר שזה היה בחנוכה. הוא המשיך, 'אז בטח יש כאן בית כנסת'. הוא רק זוכר 'אשר קדשנו...' להדליק נר, והוא מחפש בית כנסת. מי מחפש? האופניים שלו מחפשות? הרגליים שלו מחפשות? הרגליים שלו הולכות לבית חולים, מסכן, הוא היה בדרגה הכי גבוהה של המחלה. ואחרי זה הוא ישב שעותיים בבית כנסת. הלב שלו נמשך לבית הכנסת, זה 'מה שבלבך'.

אני עוד לא ראיתי שגוי נפגש עם השני ואומר, ברוך ה' פגשתי עוד גוי. אבל יהודי בלב הוא מרגיש את האמת.

פגשנו עוד מישהו בשווייץ, גם כן יהודי חילוני, בסוף התברר שהוא לא חילוני. הוא אמר לנו 'אתם יהודים? שנינו עמדנו על הר סיני! איזה יופי!'. זה בלב! נחזור למה ששאלנו בשביל מה הקב"ה צריך שהמלאכים יודו שמעלת עם ישראל גדולה מהם?

אנו עומדים עכשיו לפני יום הכיפורים ומדמים אותנו למלאכים, עם בגדים לבנים ואומרים 'ברוך שם כבוד מלכותו' בקול, הלא כתוב שאנחנו יותר ממלאכי השרת, וכי עושים לנו טובה שאנו כמו מלאכים?

אני חושב שהתשובה היא המסירות נפש של יהודים בכל הדורות. וכפי שסיפר ר' יענקל'ה גלינסקי זצ"ל, שאבא זצ"ל היה איתו ביחד בסיביר בקור אימים, איזו מסירות נפש היתה להם. אין לתאר! הם אכלו קליפות של תפוחי אדמה וגרעיני חמניות כל הפסח, בכדי לא להיכשל באכילת חמץ, זו מסירות נפש אמיתית, ולא שקמים בבוקר לזמן קריאת שמע של המג"א, או שמתגברים על איזה לשון הרע, אז כבר קוראים לזה מסירות נפש. מדובר על מסירות נפש אמיתית!

הזכות של כלל ישראל – ההתחזקות בקיום המצוות למרות הניסיונות והקשיים!

וזו התשובה למה ששאלנו קודם, מה זה "הס קטיגור וקח סנגור", וכן "תגער בשטן לבל יטשינני", וכן "כתבנו בספר זכויות", אם תעשה זכויות אז יהיו לך זכויות. שלכאורה מה הם הבקשות האלו?

אלא אומר הקב"ה, אני מתחנן אליכם, תקיימו מצוות עם ה' למען ענותך", עם ה' למען נסותך", עם כל הניסיונות שיש לכם, בשונה מהמלאכים להם שאין ניסיונות, ואם אתה תשמור מצוות, ו"מה שבלבך יוצא לפועל", אז המלאכים יצטרכו להודות שאתה בדרגה יותר גבוהה מהם, ובזכות הזאת אני יכול להשתיק את הקטגור. הקב"ה ישיב להם, יש לכם טענה? וכי יש לכם ניסיונות? אתם יודעים איזה ניסיונות יש לבנים שלי? לא נותנים להם לשמור מצוות, נלחמים עם שבת, נלחמים עם תורה, עם כל דבר נלחמים, א"א ללכת ברחוב, ועם כל זה הם אומרים "שמע ישראל ה' אלוהינו ה' אחד". בזכות הזאת הקב"ה יכול לקיים "הס קטגור וקח סנגור".

ויש להוכיח כן גם מדברי מהאור החיים הקדוש, שעומד על כך שהקב"ה אומר למשה רבינו בפרשת בשלח "מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו" (שמות יד, טו), לא עת תפילה היא. שואל האומר החיים, מה זה לא עת תפילה היא? וכי יש דבר כזה בעולם שהוא לא עת תפילה, הלא תפילה בעת צרה היא דאורייתא.

אלא מבאר האור החיים הקדוש שהקב"ה אומר למשה רבינו לא עת תפילה היא, אני לא יכול להושיע אתכם, בגלל שמידת הדין לא נותנת לי, לכן "דבר אל בני ישראל ויסעו", תתחזקו באמונה, ובזכות זה אני יכול להושיע אתכם.

כל חיזוק שיהודי יעשה, שיכיר במלכותו יתברך, שיכיר שהקב"ה נותן לו הכל, שהברכה תהיה יותר טובה, שישמור על הפה הקדוש, שהוא נמנע מלהחזיר לשני, נכון, ויתור זה לא דבר קל, אבל אם עושים את פעם אחת, איזו הנאה יש אחרי זה!

הקב"ה יעזור שנזכה לדעת שכל נסיון שאנו מתגברים, זה עוזר להקב"ה להציל אותנו, ויקיים בנו קרע רוע גזר דיננו, ונזכה שיתקדש שמו של הקב"ה בעולם.

(מתוך שיחת מרן הגר"ש גלאי שליט"א בבית המדרש 'בית אהרן' פרדס כץ - צום גדליה תשפ"ד)